

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk. 209. koosolek. 19./20. jaanuaril 1932.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Veksliseadus — redaktsioon.
5. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu esitis Riigi eelarve seaduse § 34 põhjal Põllutöoministeeriumile ja Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile määratud eelkrediidi asjas.
6. Eesti-Soome kaubandus- ja laevanduslepingu muutmise protokollki kinnitamise seadus — I lugemisel.
7. ja 9. Sisemaa maksuvahendite liikumise korraldamise seadus — I lugemisel.
8. Kahe järgmise koosoleku määramine.
9. Sisupunkt 7. järg.

Koosoleku avab esimene abiesimees **M. Martna** kell 17.13 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Masing'i ja M. Martinson'i ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: 1. sisemaa maksuvahendite liikumise korraldamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

2. kohtute seaduse §§ 251¹-a ja 257 muutmise seaduse üldkomisjoni;

3. kohtuotsuste täitmise alal kohtute ja tsiviilkohtupidamise seaduste muutmise seaduse üldkomisjoni;

4. palgaraamatute järgi teenistustasu sundtäitekorras sissenõudmise seaduse üldkomisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse: rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu J. Hagivang (Riigikogust surma läbi lahkunud A. Johanson'i asemele); üldkomisjoni J. Lille asemele M. Pung.

4. Veksliseadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Freiberg**.

Juhataja: Ma jätan ära redaktsiooni komisjoni muudatuste ettekandmise.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

5. Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu esitis Riigi eelarve seaduse § 34 põhjal Põllutöoministeeriumile ja Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile määratud eelkrediidi asjas.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja **M. Martinson**: Esitatud krediidiinõudmine on põhjendatud Põllutöoministeeriumi osas seega, et riigi maad ja metsad on ümber hinnatud uue hindamiste aluste kohaselt, ja seetõttu on kinnisvaramaksud tõusnud riigi maade pealt, mille tõttu puudujääk eelarve-summas olemas 28.000 krooni. Seda summat valitsus soovibki nüüd, et Riigikogu lubaks seda võtta eelarve seaduse § 34 teise lõike kohaselt valitsusele määratud summadest. Teine summa on Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile — 14.700 krooni. See summa on Haapsalu seminari hoone ehitamise võlg ettevõtjale sellest ajast, kui seminari ehitati. Summa oli ettevõtja nõude kohaselt märksa suurem — 39.000 krooni, kuid arved ei olnud korralikult esitatud, ning tol korral Vabariigi Valitsus ei maksnud summat temale välja. Ettevõtja kaebas kohtusse. Kohus on leidnud, et ettevõtjale tuleb maksta 10.745 krooni 4 senti, alates 3. veebruarist 1926 peale ja selle aja eest kuni makсутähtajani tuleb maksta ka protsente. Selle kohtuotsuse vastu valitsus enam ei ole vaielnud, ega edasi kaevanud, vaid leiab, et see summa tuleb ettevõtjale välja maksta ning palub sellele vastavalt siis ka lubada eelarve seaduse § 34 kohaselt määrata 14.700 krooni. Teen rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu nimel ettepaneku, vastu võtta esitis:

„Riigikogu otsustab:

Teadmiseks võtta Vabariigi Valitsuse 16. detsembri s. a. otsus 1931/32. a. lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediidi avamise asjas:

1) Põllutöoministeeriumile Kr. 28.000.— avalikkudeks maksudeks ja kohustusteks;

2) Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile Kr. 14.700.— tasumaksu- seks Lääne õpetajate seminaris tehtud tööde eest.“

Esitis võetakse vastu.

6. Eesti-Soome kaubandus- ja laevandus- lepingu muutmise protokollki kinnitamise seadus — I lugemisel.

Juhataja: Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Jaanis'e puudumisel jääb vahele käesolev päevakorra-punkt.

7. Sisemaa maksuvahendite liikumise korraldamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursõõt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! 19. novembril l. a. võttis Riigikogu vastu Välismaksuvahendite ja väärtmetallide liikumise korraldamise seaduse. Selles seaduses olid ette nähtud takistused välismaksuvahendite vabale liikumisele nii, et ilma Eesti Panga loata ei olnud võimalik välismaksuvahendeid osta, ega saanud ka mitte müüa. Seadus võeti vastu selles mõttes, et takistada välisvaluuta väljavoolu Eesti Pangast, kuna välisvaluuta on Eesti kroonile kattevaraks. Tol ajal oldi arvamisel, et sellest takistusest, mis tol korral seadusega vastu võeti, pidi küll olema, et valuutareservi hoida puutumata või seda puudutada ainult sarnasel kujul, et see oleks sündinud Eesti Panga teadmisel ja loal. Nüüd kahe kuu jooksul peale seaduse vastuvõtmist on selgunud, et neist takistustest välisvaluuta alal üksi küllalt ei ole ja et Eesti krooni vaba liikumise kaudu on siiski võimalik valuutareservi vähenemine. Nimelt sarnasel kujul, et Eesti kroonid satuvad välismaale, ja selle peale vaatamata, et meil on valuuta väljaveo keeld, on Eesti Pank kohustatud neid kroone, mis välismaalt vahetamiseks esitatakse, valuuta vastu ümber vahetama. Sellepärast on siis Vabariigi Valitsus esitanud käesoleva seaduseelnõu sisemaa maksuvahendite, tähendab Eesti enese maksuvahendite liikumise korraldamiseks selles mõttes, et ka Eesti krooni liikumine saaks viidud rippuvusse Eesti Panga soovidest, et mitte vabalt ei saaks Eesti kroone välismaale saata ja selle kaudu valuutaks muuta, kuna see võib sündida ainult Eesti Panga loal.

(Koosolekut asub juhatama teine abiesimees **R. Penno**.)

Sisuliselt on see seaduseelnõu sarnane eelmisele maksuvahendite seadusele, ainult selle vahega, et seal oli jutt välismaksuvahenditest, siin aga Eesti sisemaksuvahenditest, ning peale selle mõned üksikud normid on ka veidi teistsugused, kui see välismaksuvahendite kohta ette nähtud oli.

Rahaasjanduse komisjon arutas selle seaduseelnõu läbi ja ühines Vabariigi Valitsuse poolt ettepanud motiividega. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Majanduseminister A. Jürman: Ma kasutaksin selle seaduseelnõu juures sõnavõtmist, et üldiselt näidata meie valitsuse praegust seisukorda ja seisukohti praeguse majanduseelu ja majandusliku kriisi lahendamise kohta. Meie teame, et praegu liiguvad väga mitmesugused jutud ringi, väga mitmesugused tahted ja arvamised, kuidas peaks talitama, kuidas peaks tegutsema, et praegust majanduslikku kriisi Eestis parandada või aidata lahendada, ja sellejuures on nüüd viimastel päevadel väga elavalt mõtteid vahetatud nii ajakirjanduses kui ka väljaspool ajakirjandust, — seltskonnas, koosolekutel, ja on etteheiteid tehtud valitsusele, et valitsusel ei olevat nagu kindlat sihti, ei ole kindlat vaadet küsimuste kohta.

Olin arvamisel, et valitsuse seisukohtade juures oleksin peatanud Riigikogule esitatava eelarve puhul, kuid arvesse võttes, et küsimus on akuutne, kasutan ma praegu juhust, et osaliselt mõnele küsimusele vastust anda, jättes üldiselt majanduslike seisukohtade ettekandmise riigi eelarve arutamise puhuks.

Kõigeesemalt tahaksin õiendada seda, kui öeldakse, nagu ei oleks meie valitsusel kindlat kava ja seisukohta majanduslike küsimuste alal. Pean tunnistama, see ei ole mitte nii, see vaade on ekslik. Kes vähegi on jälginud valitsuse tegevust see peab tunnistama, et valitsusel on kindel kava üles seatud ja tema on asunud selle kava teostamisele järjekindlalt. Nüüd on arvamine, ja see on õige laiali lagunenud mõnel pool, et meie võime palju kergemalt ja lihtsamalt lahendada valitsevat majanduslikku kriisi, ja on ette toodud arvamisi, et selleks ei ole meil muud tarvis, kui ümber hinnata meie praegune kroon tema väärtuses. See arvamine on levinenud väga laiali, ja arvatakse, nagu pühiks see abinõu korruga kõik raskused ära.

Peatume vähe selle küsimuse juures.

Meil on kõigepealt tarvis rahvamajandust tervendada sel teel, et suudaksime produtseerida, ja et produtseerimise kulud ei oleks suuremad tuludest. See on meie ühine tahe ja kõigile ühine püüe. Lahkuminekuks seisavad ainult selles, kuidas seda kätte saada. Ühelt poolt oldakse arvamisel, et meie saame kõige lihtsamalt kätte seda sellega, kui oma krooni ümber hindame. Kuid krooni ümberhindajate seas on märgata kaht leeri. Ühed tahavad krooni ümberhindamist läbi viia devalveerimise teel. See tähendab, anda kroonile teine väärtus, jättes ikkagi kulla alusele, kuid anda vähem väärtust. (V a h e l h ü ü e.) Kindlasti vähem väärtus. Teised ütlevad, et krooni ei ole tarvis devalveerida, et see on hädaohtlik, see on kardetav, ja oleme varsti uuesti samasuguses seisukorras kui praegu, et see meid ei päästa, vaid palju lihtsam on, kui kroonile üldse kindlat kullaalust ei jäta. Nende arvates peab vaba turg näitama, missugune väärtus kroonil on. Peatun selle kahe seisukoha juures. Neid küsimusi on palju puudutatud ajakirjanduses kui ka koosolekutel, nii et selles midagi iseäralikku ei ole, kui ka Riigikogu nende küsimuste juures peatub. Rahvale on selgust tarvis, ja Riigikogu peab seda andma.

Kui esimese nõudmise juurde läheme, mis õige laialdane on, et kroon tuleb devalveerida, siis peab ütleva, et seda tuleks teha seaduseandliku aktiga. Meil on seaduseandliku aktiga kroonikursus kindlaks määratud. Teame, et Rahaseaduse põhjal on kindlaks määratud, et ta 248/100 grammi kulda peab sisaldama. Tähendab, kui meie tahame krooni ümber hinnata, siis peaks läbi viima seaduseandlikus korras Riigikogu kaudu seaduse akti, mis talle annab teise, vähema väärtuse. Meie aga teame, et selles asjas oleme seotud. Kui omalajal rahareform sai läbi viidud, siis selle läbiviimise juures tuli meil välislaenu teha 1.350.000 naela, et stabiliseerida meie krooni. Siis saime laenu sel teel, et Rahvasteliit toetas laenu tegemist. Aga Rahvasteliit toetas seda laenu tegemist ainult tingimusega, ja võttis laenu tegemise lepingusse selle tingimuse sisse, ja see leping on alla kirjutatud 1927. a., — et Rahvasteliit nõuab, et meie rahareformi seadus, kui ka Eesti Panga seadus saaks tema usaldusmeeste poolt heaks kiidetud. See oli tingimuseks välislaenu andmise juures, ja seda tingimust tuli täita. Ja kui meie nüüd tahame seda nõutud teed käia, siis loomulikult peaks kõigepealt pööratama Rahvasteliidu poole, kas Rahvasteliit on krooni

väärtuse ümberarvamise nõus. Mõned on vist teises arvamises, et ei maksaks seda teha, sest meie Riigikogu on võimas, ta võib need seadused oma algatusele muuta ilma, et ta nõu küsiks. Võib-olla et ka niisuguseid vaateid on, kuid küsida tuleb, missugusesse seisukorda satub meie riik välismaa ees, Rahvasteliidu ees. Ja kas teie siis arvate, et tulevikus veel saaks Eestil, kui riigil, olla välislaenu tegemise võimalust, kui teie omavoliliselt, — oma peale võetud lepingut — muudate? Mina ei usu, et Riigikogus leidub enamus, kes seda teed tahaks käia, sest ega keegi ei taha siis Eesti rahvast panna seisukorda, et usaldus tema vastu tulevikus oleks kadunud. Ja usaldus on niisugune kapital, mida peab hoidma, eriti just väikerahvaste juures. (V a h e l h ü ü e.) Sellest näeme, et seda teed, mida soovitatakse, on võimata teostada. Soovijad ei ole kaalunud, kas on see teostatav või mitte. Kõik, kes nõuavad kroonikursi allaviimist, toonitavad, et see peaks sündima devalveerimise teel ja et seda peab läbi viima seaduseandliku aktiga. Sarnane tee aga, nagu praegu tähendasin, ei ole hästi teostatav.

(Koosolekut asub juhutama esimene abiesimees **M. Martna.**)

Asume teise tee juurde, kus öeldakse, et meil ei ole tarvis kroonikursi ümber arvata, teda devalveerida, vaid anname temale vabaduse. Olgu vaba väliskaubandus, samuti vaba valuuta liikumine. Kõik takistused, mis seni selles mõttes tehtud, tulevad kaotada. Vaatame siis, mis sünnib. Inglismaal anti vaba võimalus Inglise naelale turule pääseda, ilma et kullaga oleks seotud. Nael langes 25—30% oma väärtusest.

Kas see tee on meil võimalik? Seda on võimalik teostada Riigikogu kaudu, sest Riigikogu peab kroonikursi kaitseks maksmapandud määrused ja seadused tühistama, teisiti ei saa ka seda teed läbi viia. Tõuseb aga küsimus, kas Riigikogu seda teed astub, kas ta tahab tühistada senised vastuvõetud seadused ja määrused, et anda võimalust suurele spekulatsioonile. Siin on olemas suur vahe. Mis on võimalik Inglismaal, see ei ole võimalik meil ja ei ole seda kerge teostada. Meil, kui väikses riigis ja väikse rahahulga juures, on kerge rahakursiga spekulatsiooni teha. Kui meie krooni vabaks anname, siis ei saa keegi öelda, milleks kujuneb meil kroon. Sellepärast ei või valitsus sarnast käiku lubada

just meie rahvamajanduse seisukohta hinnates. Kui nüüd teised riigid, kui Inglismaa, Rootsi ja Soome lahkusid kulla aluselt, siis olid nad seda sunnitud tegema, sest riigipanga valuutatagavarad kuivasid kokku. Aga meil õnneks on valuutatagavarad alles. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole praegu näha suurt valuuta väljavoolu, vaid on näha tendentsi kõvenemise poole. Oli õnneks, et meil ei olnud lühiajalisi välismaa kohustusi, mis viisid tühjaks Inglismaa panga välisvaluutast, ja mis viisid tühjaks Rootsi ja Soome pangad. Meil on lühiajalisi välismaa kohustusi võrdlemisi vähe, mida võiks otsekohe üles öelda ja valuutat nõuda, nii et see ei ole suutnud vähendada Eesti Panga valuutatagavarasid. Ei oleks ükski riik, ei Inglismaa, ei Rootsi ega ka Soome sarnast sammu astunud, kui neil oleksid valuutatagavarad alles, vaid lühikese aja jooksul kaotasid nad üle 50%. Meil tuleb küsimuse peale vaadata rahvamajanduslikust seisukohast. Et kaks esimest teed täiesti kõlbmatud, siis on jäänud järele loomulikult kolmas tee või abinõu, mis on sihitud selle poole, et meie võiksime produtseerida ka siis, kui meie produktsioonikulud oleksid vähemad, kui nad praegu on. Produktsioonikulusid vähendamisele viia ja üldse elustandarti alla viia, selle on valitsus võtnud oma ülesandeks, seda tahab teostada ja sel teel majanduseelu tasakaalu viia.

Kui veel peatuda lähemalt selle küsimuse juures sellelt seisukohalt, kuipalju on toonud teistele riikidele, nii Inglismaale, Rootsile ja Taanile, head need sammud, mis seal astuti, siis viimased teated räägivad, et Inglismaa on kullaaluselt loobumisest saanud ainult lühikeseajalise hingetõmbuse, kergenduse lühikeseks ajaks. Praegu hakkab see kergendus kaduma, ja jällegi raskused tõusevad täies ulatuses esile. Rootsis näeme samasugust olukorda. Rootsis on novembrikuu jooksul töötatöölise hulgad kasvanud 20 tuhande võrra. Novembri lõpus oli 53.000 töötat inimest rohkem kui aasta tagasi. See näitab, et kulla aluselt lahkumine ei ole Rootsis suutnud raskusi majanduslikus seisukorras lahendada. Taanist kuuleme, et põllumajandus on seal endiselt suures hädas. Jaanuarikuus pidi Taani valitsus esinema parlamendi ees seaduseelnõuga, mis annab põllumajandusele moratooriumi, tähendab ei jätku Taani põllumehel sissetulekut võlgade maksmiseks. Kui langetaksime oma rahakurssi ütleme 25—30%, siis ei saa sellest meie rahvamajandus mitte kasu, sest

meie veame umbes samapalju välismaalt sisse, kui veame välja. Riigikassale tooks see aga suure miinuse, kuna riigil on rohkesti välisvõlgu, mille tasumiseks kursilanguse järele riigikassal palju rohkem Eesti kroonisid välja tuleb anda. Meil on välisvõlga ümmarguseit 110 miljonit krooni praeguse kursi järele. Kui võtame kroonilangust 30%, seega suureneksid riigikassa kohustused välisvõla alal üle 30 miljoni krooni. Üle 30 miljoni krooni, see on summa, mis kataks isegi meie põllumajanduslikud lühiajalised laenud.

Kui ranakursi allaviimine oleks õige abinõu, siis ükski riik ei kõhkleks selle juures, vaid kasutaks seda ära. Peaks tulema üheteise võidu rahakursi allaviimine. Aga milleks, minu härrad, nõutakse allaviimist ainult 30%, nõuame parem kohe 80—90%, kui see hea abinõu on? Ütelge, kus on kursi allaviimisel piir? Kui arvatakse, et selle järgi saame välismaalt palju rohkem paberikroonisid, siis peab aga teadma, et need paberikroonid ei ole enam seda väärt, mis nad nüüd on, vaid samuti 30% vähema väärtusega. Kõik see on pettepiit, sest niisama palju tõusevad sisseveetavad ained oma hinnas, kuipalju kurssi langetame. Harilikult tõstetakse hindu veel rohkemgi, sest spekulatsioon on suur. Kui langetame 20%, siis pannakse 30% juurde. Ka teised riigid oskavad sarnase kursilangetuse vastu end kaitsta. Saksamaa ja Prantsusemaa on juba vastavad sammud astunud ja maksma pannud kõrgemad tollid nende riikide kohta, kus valuuta oli langenud. Täna loeme lehtedest, et Saksamaa tahab panna või peale tolle, mis oleks kilolt 110, aga seal, kus välisvaluuta on langenud, 150 senti, seega 40 rohkem, ehk umbes 35% enam. Tähendab, rahakursi alandamine 30% võrra ei oleks võiväljaveole mingit kasu toonud. (V a h e l h ü ü e.)

Nüüd peatuksin veel hindade languse juures. Meie põllumajandusesaaduste hinnad on langenud, see on õige. See ei olene aga sellest, et rahaväärtus on liiga kõrge. Põllumajanduslik produktsioon on suurenenud, ta on märksa rohkem tõusnud kui eelmistel aastatel. Praegu on saaduste pakkumine palju suurem kui nõudmine ja hinnad langevad. Igasugused kunstlikud võtted ja takistused ei päästa sellest. Või alal Inglise turult toon mõned arvud ette. Inglise turule on veetud sisse üheteist kuu jooksul eelmisel, 1930., aastal 6.167.000 tsentnerit, ja möödunud, 1931., aastal — 7.287.000. Seega on kasvanud võisisse-

vedu Inglismaale 18%. Nüüd võtame arvesse, et inimeste ostujõud on vähenenud Inglismaal, sest ei ole ostujõulist tarvita-jaskonda, mis enamalt oli, — nii saab pa-ratamatuks hindade langus.

Sellest kõigest võime järeldada, et krooni ümberhindamisega meie majandus-likku elu parandada ei ole võimalik, see oleks endale pettepildi ettemaalimine. Seda arvesse võttes on valitsus asunud teisele seisukohale, see on, mis ma ette kandsin, et meie peame oma produktioonikulusid vähendama, peame elustandardi alla viima. See on küll halb ja kitsas tee käia, aga tõesti seda teed käies võime kindlamini ja püsivamaid tagajärgi saada. Ja kui nüüd ette heidetakse, nagu ei oleks valitsus siin küllalt järjekindel, siis selles eksitakse. Ma tootsin ette, mis selle lühikese aja jooksul selles mõttes on ära tehtud. Esimeseks nõudeks oli riigi eelarve tasakaaluvimine, teiseks nõudeks maksubilansi tasakaalus hoidmine. Siin võime öelda, et riigi eelarve on tasakaalus, selle juurde jõuame lähema-tel päevadel tagasi, kui eelarve esitatakse Riigikogule. (V a h e l h ü ü e.) Kui ta on alati olnud, siis on väga hea. Meie välis-kaubandus, mis peajaslikult moodustab meie maksubilansi, eelmisel aastal lõppes ümmarguselt ligi 10-miljonilise aktiivsuse-ga. Meie loodame, et ka tuleval aastal väliskaubanduse tasakaalus hoime, sel-leks on meil juba tarvilikud eeltööd tehtud. Nüüd edasi — mis on veel konkreetselt ära tehtud peale riigi eelarve tasakaaluvimise? Põllumajanduse alal on käesoleval aastal läbi viidud maksude vähendamine, kinnisvaramaksu vähendamine, mis ümmar-guselt 400—500 tuhat krooni annab. Käes-oleva, tähendab 1932. aasta kohta maksab see, — läinud aasta, 1931. aasta, kohta see suurt mõju ei avaldanud. Tulumaksu alal pani valitsus mõni nädal tagasi maks-ma normid, mille järele tulumaks maal vä-heneb ümmarguselt 400 tuhande krooni ulatuses. (V a h e l h ü ü e.) Ka see on seaduses ette nähtud. Ka puhtakasurubla küsimus on seaduses lahendatud. (V a h e l h ü ü e.) Ka see on seaduses ette nähtud, et ühelgi põllumajandusealal tulumaks käesoleval aastal suurem ei tule, kui läinud aastal, kuigi puhtakasurublade arv tõusnud on. Edasi teame, et meie rahvamajanduses üheks suuremaks tuluallikaks on piimandus. Piimaühisuste saneerimine on Põllutöömi-nisteeriumis juba pikemat aega käimas. Piimaühisuste laenud on viidud üle maa-korralduse kapitali alla, kus on odavaprot-

sendiline laen. Protsendi vahe erapangas ja seal on umbes 8—10%.

Edasi on piimaühisustele metsa kütte-aineks antud poole taksihinnaga. Laenude ümberkorraldamine kui ka üldse kulude kokkutõmbamine põllumajanduses on praegu täies hoos. Põllutööministeeriumi kor-raldusel on revidendil kohtadel, kes iga piimaühisuse üksikult läbi vaatavad, et tööstusekulusid võimalikult kokku tõmmata.

Laenude ümberkorraldamine põlluma-janduses, 12% allaviimine 6% peale, on praegu teoksil. Osa taludel on laenud juba pikaajalisteks ja odavaprotsendilisteks muudetud. See toiming kestab edasi, ja meie loodame, et see saab täie hoo ka selle seaduseelnõuga, mille täna Vabariigi Va-litsus Riigikogule esitanud, ja nimelt, et keegi ei tohi üle 8% võtta laenude pealt. Kui see nii on, siis on igal laenuhoiühisus-el, eraisikul palju kasulikum võtta oma laenu katteks põllumehe käest 8-protsendi-list pantkirja, mida kindlustab maapank ja ka riik. Mingit riisikot siin ei ole. See an-nab suurema hoo põllumajanduslikkude laenude ümberkorraldamiseks.

Edasi on Vabariigi Valitsus esitanud ka Riigikogule põllumajanduse alal moratoo-riumi seaduse, kus ette nähakse, et need põllumehed, kellele ei suuda laenude üm-berkorraldamisega abi anda, kuna nad laenudega liiga üle koormatud, kui nad aga siiski on põllumehed, kellest võib loota, et nad edasi töötada suudavad, saavad mora-tooriumi üheks aastaks.

Edasi on praegu meil teoksil raudteede tariifide alandamine. Meie oleme juba paljude ainete alal ventariifid alla viinud, mis kindlasti oma mõju avaldab ja produktiooniku-lude vähendamiseks kaasa aitab. Ei saa ka nimetamata jätta seda, et valitsusel on tulnud panku saneerida, hoolt kanda selle eest, et meie pangandus terveneks. Vaa-dake, kui arvesse võtate valitsuse poolt tehtud sammud, siis näete, et siin on täie teadmise-ga käidud kindla sihi järgi. Valit-susel on uusi kavatsusi, missugused tema senises sihis teostada tahab. Sellepärast ette heita, et valitsusel ei ole kindlat ma-ianduslikku politikat, ei ole õige ja põh-jendatud. Ka see seaduseelnõu, mis praegu on esitatud sisemaksuvahendite kohta, on just seaduseelnõu, mis seda sama sihti ta-hab kätte saada, nagu naliud senised sea-dused, ja nimelt kroonikursi hoidmisega ter-vendada meie majanduslikku elu. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui Riigikogu enamus on tei-sel arvamisel, siis loomulikult lükkab ta selle seaduseelnõu tagasi ja leiab majan-

duseelu lahendamiseks siis teisi teid. Kui aga Riigikogu enamus teisel arvamisel ei ole, siis toetab ta valitsuse sihte, võtab selle seaduseelnõu vastu.

O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rõõmustaval viisil on täna härra Majanduseminister siin kindla seisukohaga esinenud meie kroonikursi kindlustamise asjas. Selle peale vaatamata, et siin nii mõnegi Majanduseministri seisukohaga tuleb ühineda, ei pea ma üleliigseks asja juures peatuda, sest et ka teisi argumente teisest seisukohast vaadates selle asja kasuks võib ette tuua. Ma ei kahtle selles, et meil praegu veel mitte kõik abinõud kroonikursi kindlustamiseks tarvitusele ei ole võetud, kuid praegu ei ole minu ülesanne hakata peatuma valitsuse üksikute kavade juures, mis juba osalt seadusteks saanud, vaid peatun krooni hoidmise küsimuse juures rohkem üldiselt. Vist on väljaspool igasugust kahtlust, et meie riik majanduseelu poolest praegu väga raskes seisukorras on. Eriti raske on maal, ja me teame, et 65% Eesti rahvast elab maal. Meie võime öelda, et terve maa kannatab majandusliku kriisi all. Olukord on Põhja-Eestis raske, kuid veel palju raskem on see Lõuna-Eestis. Mina isiklikult tunnen küll Lõuna-Eestit vähe, kuid Põhja-Eesti kohta võin öelda, et siin on olukord tõesti raske. Me teame talusid, kus enne oli sissetulek kuus mitte üksikud kroonid, vaid kümned kroonid, kuid praegu neil mingit sissetulekut ei ole. Maal ei ole taluperemehel enam ainult kroon raha, vaid ka sentidel on suur väärtus, ja teame juhuseid, kus mõne saadaoleva sendi järele mitu päeva käiakse, kui korraga kätte ei saa. Sarnane on olukord, ja sellepärast tuleb selle küsimuse juures peatuda ja katsuda mingi tee leida, et sarnasele olukorrale lahendust tuua. Mina arvan aga, et meie peame siiski siin kohe ühes asjas selgusele jõudma, nimelt vahet tegema raskuste juures, mis meil maal on tekkinud maainimeste juures. Ühed on raskused, mis mitte praegusest silmapilgust pärit ei ole, mis kestavad juba kauemat aega, ja mis on päevakorrale toonud liikumise üksikutes maakondades. Need on suured võlaraskused. Isiklikult arvan mina, ja see on vist ka minu rühma-kaaslaste arvamine, et siin meie ei pruugiks nii hellad olla, kui siin oldakse, ja meil on küllalt põhjust peatuda üksikute juhtumiste juures, kus need võlad tekkinud on, et selgitada, kas need inimesed on ka seda väärt, et meie nende eest peame oma

riigi ja rahva ja raha saatuse kaalule panema. Mina ei tahaks siin praegu kedagi süüdistama hakata, aga see liikumine on vanem kui praegused majanduslikud raskused, ja siin öelda, et see on esimene asi ja kõigesuurem ülesanne, et siin kõik jõu selleks ära kulutada, et lahendust leida, see seisukoht ei tahaks täiesti õige olla. Aga üldine raske seisukord, mis meie põllumajandust on tabanud ilma erandita, selle peale vaatamata, kas seal üht senti võlga on või mitte, ja seisukord on tõesti raske, — see puudutab tervet riiki ja rahvast, ka linnaelanikke, ja sellest pääsemiseks peab abinõusid otsima ja leidma, kui meie ei taha siin suurtesse raskustesse sattuda, ja seda edu, mis meil Eesti iseseisvuse esimeste aastate jooksul olnud, käest ära anda.

Mina ei taha peatuda selle juures, kas praegune valitsus küllalt sellel alal on tööd teinud, kas eelmised valitsused sellel alal küllalt on töötanud, ka see valitsus, kelle eesotsa mul oli au kuuluda. See endise tegevuse kritiseerimine ei ole minu ülesanne. Mina tahaksin ainult öelda, et meie põllumajanduse seisukord on praegu niisugune, et siin peab midagi tegema, et ta veel halvemaks ei läheks, et need tuluallikad, mis Eesti rahvale pidid edupandiks olema, et need ära ei kuivaks ja et majanduseelu ei tuleks uuesti üles ehitada ja võib-olla palju raskemates oludes kui see seni oli. Kuid ei saa salata, kui arvatakse, et raha on maalt linna tulnud, et linnades, eriti suurtootstes, seisukord kerge ei ole, et seal on vististi need kuuldused põhjendatud, et meie suuremad tööstuseettevõtted praegu dilemma ees seisavad, kas tulevad ukсед sulgeda. Esialgu võetakse ette palkade vähendused ja siis ka teised abinõud, ka seal on seisukord raske.

Praeguse ilmakriisi tagajärjel on välja veo võimalused väikesed, ja kodumaa tööstused, mis töötavad väljamaa ekspordi jaoks, ei saa enam välja vedada. Siis tuleb siin teesid leida, et seda väljavedu kuidagi viisi võimaldada. Nii on probleem seatud. Minu ülesanne ei ole aga näidata abinõusid, kuidas seda teha. Meil on valitsus võib-olla neid küsimusi selgitanud, võib-olla on temal nii mõnigi asi selgem, kui meil Riigikogus ja eriti opositsioonil, aga võib öelda, et meil on tehtud võrdlemisi vähe selgitustööd.

Meil osatakse maal liikumist korraldada, jõudusid välja kutsuda, aga läbirääkimisteks, vaatamata sellele, kas keegi on valitsuse koalitsioonist või opositsioonist, kokku tulla ja ära kaaluda, kuidas seis-

kord õn ning andmeid koguda, — neid andmeid ei saa salaja hoida, sest niisugused küsimused tarvitavad avalikku arutamist — seda on meil Eestis vähe tehtud. Tundub, nagu oleks meie hariduslik tasapind võrdlemisi madal. Meie kiidame igalpool ja see on õige, et meil haritud inimesi protsentuaalselt suurem hulk on kui mõnes teises riigis, aga ma ütlen, kui meil tõsised probleemid päevakorral on, kui eluküsimused päevakorral on, siis meie seda haridust õieti ei näe ja ei näe, et see oleks ilmsiks tulnud meie riigielu korraldamisel.

Kui nüüd selle probleemi juurde, mida lugupeetud härra Majanduseminister käsitas, see on kava juurde, et meie oma kroonikursi alla viiksime, et majanduslikust hädast pääseda, selle juurde asume, siis ma lubaksin mõne nähte juures endale võimaloila natukene pikemalt peatuda, kui härra Majanduseminister seda tegi. Need on kardinaalküsimused. Kui meie asja arutama hakkame, siis ei tohi unustada, et oleme siiski hoopis teises seisukorras kui need riigid olnud, kes seni oma rahakursi on alla viinud. Meie teame, et vägev Inglise riik oli sunnitud seda tegema paari päeva jooksul, ja härra Majanduseminister on seletanud, mispärast ta seda sunnitud oli tegema, ning mõned teised riigid olid sunnitud temale järgnema. Kui räägitakse ja öeldakse, et 24 riiki on seda teinud, seda on öeldud nimelt pidulikul koosolekul, ma kuulsin seda raadio läbi, siis ma saan aru, et nende hulgas ka Inglise asumaad olid. Meie teame, et Põhja-Euroopa riigid, kes Inglismaale järele käinud, on sunnitud olnud seda tegema. Meie oleme siiski vabad, meie ei ole sunnitud olnud seda tegema, sest meil ei olnud lühiajalisi väliskohustusi, ja sellepärast on meil võimalik praegu asja igakülgselt arutada ja otsusele tulla. Ja nüüd, kui me krooni ümberhindamise küsimuse juurde asume, siis on minu arusaamise järgi kõigepealt vaja küsida, ja seda küsimust on osalt härra Majanduseministri poolt selgitatud, mis see ümberhindamine meile annaks, mis see annaks üksikutele inimestele, tervele rahvamajandusele ja riigi majapidamisele. Nagu ütlesin, meil on kroonikutajaid, ma ei tahaks neid inimesi nii nimetada, ehk ei ole päris õige nii öelda. Ma arvan, siin minnakse kahest seisukohast välja: võlgade tasumine odava krooniga ja igapäevaseks eluütlalpidamiseks raha muretsemine, et majapidamist jätkata võimalik oleks ka neil inimestel, kellel võlgu ei ole. Kroo-

nikursi võib alla viia kahel teel, ühel teel, kui stabiliseerime teisel alusel, teisel, kui anname kursi vabaks. Võib-olla võib kursi vabaks lasta, ilma et kroon langeks. Mina pean seda päris võimalikuks. Kuid see küsimus ei ole praegu päevakorral, ja ma lähen praegu välja sellest seisukohast, et meie krooni väärtus võrreldes kullaga ja kulla väärtusega ühel või teisel põhjuseil langeb. (V a h e l h ü ü e.) Mina lähen välja neist alustest, et oleme krooni alla viinud tahteliselt, seaduseandliku akti läbi. Missuguseid tagajärgi see annab meie majandusele? Ma arvan, et kui krooni alla viime, ja kui ta nii oma väärtusest 20 kuni 30% ja räägitakse viimasel ajal isegi 50% on kaotanud, siis on selge ja kindel, et meie sellega neile, kes elus võlgu on teinud ja kel need praegu maksta on, vastavalt langusele 20—50% neist võlgadest kingime. Kas see õige on juriidiliselt ja moraalselt? Kes kaotab raha? Riik, riigikassa on kõige suurem võlasaldaja. Mul ei ole täpseid andmeid, võib-olla keegi võib seda öelda, kuipalju riik on laenusid välja andnud, otsekohe ja riiklikkude pankade kaudu aga ulatab see summa mitmekümne miljoni kroonini. Kui võtame neid laene, mis riigipangast ei ole otsekohe välja antud, vaid mis riik on oma peale võtnud asunikkude võlgade näol, siis teeb see ka palju välja. Ka need laenuvad ulatuvad mitmekümne miljoni kroonini. Kui meie oma krooni poole ta väärtusest alla viime, siis kingime neile, kes riigile võlgnevad, poole võlasummast. Meie teame, härrad Riigikogu liikmed, et kui rahva elus suured ülesanded on, kus riigi saatus kaalul, siis ei kohku ükski riik tagasi, et sarnast sammu teha. Kui tarvis, siis tehakse. Küsimus on, kas oleme meie niikaugel, et seda teha, ja kas peame praegu seda tõesti tegema? Ma arvan, kui meil päris selge oleks, et muud teed ei ole, et kui kõik oma ajud ja mõistuse kokku võtame ja siiski selle peale vaatamata mitte midagi muud ei leia, kui et peame krooni alla viima, siis tuleks diskuteerida, kaaluda ja võib-olla asuda sellele seisukohale. Mina isiklikult ja ühes sellega minu rühm arvame, et meie praegu niikaugel ei ole, meil on veel palju teisi abinõusid tarvitada ka peale nende, mis Vabariigi Valitsuse esindaja on ette kandnud, et päris kindlasti ja julgesti võib öelda, et Eesti riik, Eesti rahvas praegu niikaugel ei ole, et ta poole võlgadest peaks kinkima, et majanduslikult püsima jääda.

Siin on ka teine külg. Riik võib raha-

dega talitada nii kui rahvaesindus arvab, võib kinkida $\frac{1}{2}$ võlga üksikutele kihtidele: põllumajanduse, vabrikute kasuks, töösturite kasuks, et leida pääseteed. Aga, minu härrad, mis ütlevad üksikud inimesed, kes on aastate jooksul omale varandust kogunud. Neist on suur hulk neid, kes on spekulatsiooni abil omale varandusi kogunud. Aga seal on igatahes terve suur hulk inimesi, kes on igapäevase tööga ja vaevaga ausal viisil omale raha kogunud. Mis õigusega lähme meie nende käest raha võtma teiste kasuks? Oli Vene raha devalvatsioon: inimesed, kes olid mitukümmend aastat vanuks päeviks omale raha kogunud, neil praegu ühtki krossi ei ole. Tuli ilmasõda, tuli Eesti sõda, meie pidime sõda pidama — kui ratas veereb, jääb mõni alla. Siis tuli Saksa raha, see läks oma teed, Eesti raha veeres alla. Aga, minu härrad, kui teie seda lõpmatuseni hakkate tegema, siis tuleb meelde karjapoisi jutt, kes õrritas ja õrritas, kuni viimaks teda keegi ei uskunud. Mina arvan, et kui Eesti rahvaesindus ja riigivalitsus tõesti niisugust poliitikat ajab ja seda soovitab, et meie peame jälle neilt inimestelt, kes oma tööga omale kopikaid korjanud, poole või veerandi ära võtma, siis mina arvan, et vaevalt võiks arvata, et see on meie rahva soov ja kõik seda heaks kiidavad. Aga teil ei ole mingit võimalust neile, kes raha on korjanud, — ma tean, paljud ütlevad, ma ei taha poleemikasse minna, aga omal ajal eriti pahempoolsed on öelnud, et see on see kõige halvem sort inimesi, need väiksemad ja suuremad rentjeed. Nad ei tee midagi, elavad vaid oma kopikatest, nad on protsentidena oma kapitali sajakordselt kätte saanud. Nad on parasiidid, mis neist hoolime. Hinnatav mees on see, kes tööd teeb ja võlgu teeb ja riigi ja majanduse elu edasi viib! Sõda peab toetama! Aga sarnast parasiiti, kes raha kogunud ja protsente tahab, ei maksa kaitseda, selle eest ei tarvitse hoolitseda. (V a h e l h ü ü e.) Selle juurde ma tulen. Aga kui teie nende käest ikka jälle ära võtate, kust need korjajad siis viimaks tulevad? Korjamise instinkt on üksikute juures võibolla nii suur, et nad ikkagi jälle hakkavad korjama. Võib ju olla, aga ma kardan, et vististi selle meeleoluga tuleks ka väga palju arvestada ja mitte nii väga kergelt selle peale vaadata.

Siis järgmine küsimus. Võtame praegu, pärast seda, kui oleme vaadanud, kuidas on lugu meie võlgnikkudega, rahakogujatega ja hoiuletoojatega, selgitami-

sele, kuidas on meil lugu produtseerijatega. Siin on muidugi pilt hoopis teine. Kui meie maainimesi võtame, kes oma töö, oma varanduse sissetulekust elavad, siis peab ütleva minu isikliku arusaamise järgi, et vähemalt ajutist kasu nendele krooni devalveerimine kindlasti toob, sest kui maamees praegu piima eest saab 4 senti liitrist, siis kui kroon alla viiakse poole väärtuseni, hakkaks ta saama 8 senti liitrist. Ja kui ta peekoni välja viib ning saab sea eest 15 krooni, siis kui krooni 50% alla viime, võib ta sea eest saada 22,5 krooni. See on tõesti väljaspool kahtlust.

Teine küsimus on, kuipalju see talle reaaltulu annab, sest kui meie kullaga võrdleme, siis ei ole ta rohkem saanud kui varem, ta on kuldkroonide — lihtsustamiseks nimetame praegust krooni kuldkrooniks — asemel saanud paberikroonid, ja kui selle väärtust kullaga võrrelda, siis on see sama summa, mis varem. Aga maamees suudab oma piimasaaduste ja peekonisaaduste uue rahaga rohkem võlga tasuda, ta suudab palku ära maksta, ja see on talle kindlasti kasuks, vähemalt ajutiselt, niikaua, kui jälle elu reguleerunud.

Missuguse aine pealt ta kasu saaks? Isiklikult arvan, et ta seda mitte kõigi ainete pealt ei saa, mida produtseerib, vaid ainult nende ainete pealt, mis meil eksportaineteks. Teiste ainete pealt, ma arvan, meie maainimestel seda kasu loota ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Aga kas nende kaupade eest, mis ainult kodumaale müüakse, produtsendid rohkem hinda saavad, siis ei usu ma seda, et paberikroonide kasu nii suur oleks. Mul paistab näiteks, et lihahinnad ei tõuseks, kui krooni väärtus alla viiakse. Lihahinnad on meil väikesed just seetõttu, et pakkumine väga suur on, inimesed on sunnitud loomi müüma. Kui loomad midagi ei maksaks, siis viskaksid inimesed need minema. Räägitakse, et Poolas üks maamees läinud hobust müüma, — ega meil üksi niisugused raskused ei ole, — ja kuna ta hobust müüa ei saanud, jättis ta selle sinna paika ja läks minema. See on analoogiline ühele juhtumisele Ameerikas, kus keegi tahtnud osta Fordi pruugitud autot, ja teisel päeval, kui ta ostma läinud, olnud terve uulits neid täis, ja keegi pole neid enam sealt ära viinud. Vaadake, siseturu hinnad ripuvad palju sellest, et pakkumine meil väga suur on, mitte ainult sellest, kui kõrge krooni väärtus on. Kui krooni väärtus alla viia, kahtlen väga, kas meil lihahinnad selle tagajärjel tõusevad. (V a h e l

hüüe.) Koguni alla läinud, see on huvitav! Nende saaduste hinnad, mida ekspordeerime, nende hinnad tõusevad nii kodukui ka välismaal. Kui meie produtsendid, talumehed, hakkavad teataval määral rohkem kroone saama, — võist sissetulek kõigub meil kümnete miljonite ümber, — praegu, kus hinnad odavad, ja miks nad odavad on, sellest kõneles Majanduseminister, siis ei saaks põllumees võist rohkem kümneid miljoneid paberikroone, aga teatav arv miljoneid rohkem ta saaks, see on väljaspool kahtlust. Üks osa neist rohkemsaadud kroonidest läheks aga produktide ostmiseks, mis on tarvis sisse vedada. Kui me välismaalt kaupa ostame, siis välismaa ei müü meile kaupa odavamini sellepärast, et me temale rohkem paberikroone pakume. Kuigi meie ostaksime kullavaluutaga maalt, hind on ikkagi kindel, ja peame kindla arvu kroone andma. Kui aga ostame odava valuutaga maalt, siis peaksime juba praegu odavamalt kaupa saama. Mind huvitas see küsimus, miks see ei sünni, ja ma lasin seda omale igapidi seletada. Mispärast meie kaupmehed hinda ei ole alla viinud? Seal olevat mitmesuguseid asjaolusid tarvis arvesse võtta. Öeldakse, et kui importöörid ostavad madala valuutaga maalt, siis nad saavad 30% odavamalt, kui siamaani on saanud, aga siseturul nõutakse vana hinda. (Vahelhüüe.) Hinnad tõusevad isegi. On arusaadav üldine pahameel, et mispärast kaupmehed niipalju teenivad. Mind kaupmehed ei salli ja nad ei ole volitanud mind enda eest välja astuma ja seletama, kuid ma tahan siiski seda küsimust puudutada. Kõigepealt seisab põhjus selles, et nad ostavad võlgu. Igapäev kirjutatakse ajalehtedes kroonikursi allaviimisest, et kui meie kroonikurss langeb, mis siis nende devalveeritud kroonidega tegema hakata, nendega ei suuda ometi kaupmees kuldkroonides tehtud võlga tasuda. Ta oleks pankrott. (Vahelhüüed.) Omal ajal Norra ja Taani on viinud oma kroonikursi üles, kus see 50% oli langenud. Ma kahtlen selles, et Eesti siis, kui ta kroon langeks, suudaks teda oma vanale tasapinnale tagasi viia. Prohvet olla on raske, kuid mina isiklikult usun, et Rootsi seda teeb. Ta on vana põline riik ja on rahaasjus alati väga korralik olnud. Aasta või poolteise pärast on Rootsi kindlasti niikaugel, et ta oma kroonikursi üles viib, ja meie ärimehed, kes sealt kogu aeg võlgu ostnud, ei suuda siis enam oma võlgu maksta. Meie teame, et pärast ilmasõda Schles-

wig läks Saksast Taani alla. Taani valitsus, kus kroonikurss oli langenud, tuli oma uutele kodanikkudele-põllumeestele vastu ja andis neile laenu. Ajajooksul tõusis kroon 100%, ja siis tuli selle maakonna elanikkudel oma laenu eest poole rohkem maksta. Selle peale vaatamata, et need maakonnad olid Taani külge liidetud rahvahääletamise tagajärjel, läksid kaebused Rahvasteliitu, kuid ilma tagajärjeta. Öeldi, et neile on ülekohut tehtud, aga neist kaebustest ei tulnud midagi välja, neil tuli maksta, aga muidugi on need inimesed selle all palju kannatanud. Üks asi on kindel, et meie põllumehed, kes teatud kasu krooni langusest saada võivad, (Vahelhüüe.) võivad aga ka kaotada. Ja see pärast arvate, et see on panatseeja, mis kõik pahed ära parandab ja uut elu meie põllumajandusele sisse toob, see on natuke kergeusklik, minu härrad, ja kes selle peale välja läheb, see vististi eksib. See on nagu südamehaigele kampferi sissepritsimine, haige hingab pärast seda hästi, aga selle kampferi järgi tuleb seesama surm, mis muidu oleks tulnud. (Vahelhüüe.) Missugused abinõud on häda vastu? Härra Majanduseminister tõi oma abinõud ette, neid on aga vististi rohkem ja palju rohkem, mida teha võiks, aga mina praegu ei ole omale ülesandeks seadnud valitsust õpetama hakata ja ei taha sellest lähteko-
hast küsimust käsitada.

Mina rääkisin põllumajandusest, aga meil on veel raske seisukorras ka meie tööstus, ja tuleb vaadata, mis meie tööstusele krooni langus annaks, mis tema sellest saaks. Minu arusaamise järgi peaks meie tööstust, jutt on muidugi suurtööstusest, jagama kolme järku. Üks on see, kes töötab kodumaa materjaliga ja kodumaa jaoks, teine on see, kes töötab kodumaa materjaliga peajasjalikut ekspordiks, ja kolmas, kes väljast tooresmaterjali sisse veab ja siin ümber töötab. Kes kodumaa materjali kodumaa jaoks ümber töötab, sellele krooni langus midagi ei anna. Niipalju kui meil tarvitatakse, niipalju ta töötab, ja vist võib arvata, et teatud aja järgi see krooni langus talle kahju tooks. Mis puutub neisse, kes kodumaa saadusi välja saadavad, neid ümber töötades, nagu meie puutööstus, siis siin peab tunnistama, et nende seisukord tõesti raske on. Ma ei ole kahjuks saanud mingeid kalkulatsioone. See küsimus tuli eile ootamata, kui „Kajast“ selgus, et see päevakorda täna tuleb. Ma katsusin materjali saada, aga ei ole saanud. Kuulsin, et seda materjali

on kaubandus-tööstuskojas ja vist ka Vabariigi Valitsusel on seda olemas, mul seda ei ole, aga ma arvan siin ainult teatavad oletused teha võivat.

Võtame kõigepealt tööliste palgad, raudtee-vedu ja siis kõiksugused maksud. Mis puutub tööliste palkadesse, siin töösturid saaksid kasu, kui nad palga maksavad kuldkroonide asemel samal arvul uute kroonidega. Mis puutub materjalidesse, ka siin võidaksid töösturid, kui nad materjali eest maksaksid nominell vana hinda uutes kroonides. Sama lugu oleks raudtee veorahaga. See oleks ainuke ala, kus kasu tööstusel katsutav on, kui ta suudab seda läbi viia. Peab aga küsima, kas see on ainuke abinõu, et töösturile appi tulla, kas riigil ei ole parem, — pean tähendama, et ma ei otsusta siin, vaid analüüserin — et krooni langetamise asemel võtta vähemat hinda praeguse krooniga. Kuulen praegu, et need kavatsused on valitsusel olemas. Siin leidub teisi abinõusid peale krooni langetamise.

Kolmandaks vaatame tööstusi, kes välismaa aineid ümber töötavad, see on tekstiiltööstus, kes tooresaineid välismaalt saab. Niipalju kui see tööstus oma tooresaineid praegu odavamini saab valuuta languse läbi, nimelt Inglismaalt ja tema asumaadelt, siis peaksid need tööstused võima oma töötamist jätkata. Kui meie oma krooni alla viime, siis on loomulik, et uue krooniga ei saa praeguse hinnaga tooresainet osta. (V a h e l h ü ü e.) Paberikroonides tema peab tooresaine eest iseenesest rohkem maksma, kui praeguse krooniga, ja temale peab produktsiooni kallimaks panema. (V a h e l h ü ü e.) Seal on see tagajärg, nõnda et sellele tööstusele võiks meie krooni langetamine väga vähe vastutulekut tähendada. Mis puutub palkadesse, ma ei taha mingit pahempoolset propagandat teha, aga meie tööstuse tööliste palgad on niisugused, et neid enam alla viia ei saa. Mis puutub põllumajandusse, siis seal vist teisiti läbi ei saa ja tuleb palkasid alla viia. Ma olin tööerakonna kongressil Pärnus, kus oli ka üks vana naistöeline, kes 20 aastat Sindi vabrikus tööd teinud ja saab palka ainult 70 senti päevas. Kui nüüd krooni alla viime ja selle tagajärjel inimesele 70 senti asemel 30 senti annate, siis niisuguse tööstuse eest täname ja sellele võib õnne soovida, kes selle najal elada võib.

Ma ütlen, see küsimus, nimelt tekstiil- ja nahatööstuse tollide küsimus, on tekitanud väga palju vaidlusi ning mulle isikli-

kult on palju etteheiteid tehtud. Aga ma ütlen, meie armastame teha suuri sõnu, ja kui meie kuidagi reageerime nende asjade peale, siis väga loiult ja rohkem on see poliitiline propaganda, kui tegelik reageerimine. Meil tõendavad peaaegu kõik, et meie tekstiiltööstus ei ole alandanud oma endisi hindu, kuna mujal igalpool on seda tehtud ja et võiks seda teha ka meil. Publiku hulgas on seda kuulda, aga meie ei näe, et valitsus oleks ühtki sammu astunud siinkohal. Seda etteheidet võiks teha ka eelmisele valitsusele. Mina ei ole lõplik praeguse valitsuse vastu, aga mis õige, seda tunnustan. (V a h e l h ü ü e.) Seda küsimust peaks põhjalikult arutama ja kui selgub, et nad suurt kasu saavad, siis ei võiks oletada, et valitsusevõimul ei oleks abinõusid siin välja astuda. Õige, ei aita valitsusevõim ükski, vaid siin peab seltskond appi tulema ja näitama, et suuri kasusid saadakse, ja vabrikandid teevad siis juba ilma valitsusevõimuta vastavaid järeldusi, kui nad näevad, et avalik arvamine vastu on. Kuid avalik arvamine on meil selles asjas täiesti loid, ei ole senini midagi teinud.

See oleks suurtes laastudes meie produtseerijate seisukord, kuid sellega ei ole küsimus läbi ja raskusi on ka teisi oodata. Kui krooni alla viime, siis tuleb teine, suurem raskus, ja see on meie riigimajandus. Kui oleme oma riigieelarve, nagu lehtedest loeme, tasakaalu viinud 80 miljoni krooniga — see ei ole tähtis, kas 80 või 85 miljoniga — siis vaatame, mis krooni langusega võib seal muutuda. Palgad võivad jääda, see on siis palkade alandamine kunstlikul teel, ja loomulikult on niisugune palkade alandamine kergem, kui otsekohene mahavõtmine. Nägime, et vanariik Inglismaa ei suutnud madrusteit palku maha võtta. Ma arvan, et Eesti riik suudaks, ma ei provotseeri, ei ütle, et seda teha tuleks. Kui aga palgad vanad jäetakse ja kroon alla viiakse, siis oleksid palgad ainuke püsiv osa, mis vanaks jääb. Teistes eelarve-osades, mis ripuvad ära välismaa hindadest ja sisemaa hindadest, tuleks teha eelarves suuri muudatusi, on selge, et eelarve kasvaks. Küsimus on ainult kuipalju? Ja meie ei saa seda öelda, see ripub sellest, kuipalju kroon alaneb. Aga selle alandamise tagajärjel tuleks eelarve ümber teha. (V a h e l h ü ü e.)

Olevat kava krooni langetada 50%. See olevat arvestatud, et see teeks eelarvesse augu 25 miljonit krooni, ja seda katsetavat osalt väljaveopreemiatega katta.

Seega talupojale ühe käega anda ja teise-
ga võtta. Sellest politikast saan ma kõi-
ge vähem aru. Oeldakse talupojale, et
meie maksame topelt või eest ja võtame
20% tagasi. (V a h e l h ü ü d e d.) Välja-
veomaksuna jah. (V a h e l h ü ü e.) Ah ole-
te olnud. Aga ikka on olnud. (V a h e l h
ü ü e.) Ei ole siin tööerakonnaga mida-
gi tegemist, härra Martna. Arvatakse, ja
see on päris kindel arvamine, et kui krooni
alla viime, siis oleks võimata hoida, et
tsirkulatsioon ei suureneks. Kui meil tsir-
kulatsioon on 30 miljonit krooni, ta oli
kord 29 miljonit krooni, siis juba kurde-
takse rahamärkide puuduse üle. Kui aga
krooni kurssi langetada, kas siis arvatakse,
et meie praeguse tsirkulatsiooniga läbi
saame? Esimene asi on see, et meil tul-
leb inflatsioon, ja kuhu see viib, minu här-
rad, sellest ei maksa rääkida, see on selge.

Ma olen katsunud erapooletult rääkida, ja
meie oleme valmis kuulama tõsiseid argu-
mente. See küsimus on seda väärt ja pea-
le selle on ka tarvis, et kord ka Toompea
meeleolu selguneks, sest kui nii edasi lä-
heb, siis hoiame rahva meelega ärevuses.
Nagu räägitakse, pole täna nähtud koos
kaht inimest, kes poleks rääkinud krooni-
kursi langetamisest. Ja see on vaevalt
meile kasuks. Ja see võib igatahes nii mõ-
juda, et enne on juba kuskil teises kohas
see mõju näha, või ka kolmandas kohas.
On tarvilik, et kord selgus tuleks, mis siis
lähema aja kava meil on. Kui meie seda
selgust ei saa, siis meie mitte ainult, et
võime krooni alla viia, siis oleme kaoses.
Ja ma ei tahaks loota, et Eesti Riigikogus
leidub inimesi, kes seda kaost Eesti riigile
ja rahvale praegusel ülihääd ajal soo-
viksid.

Vaheaeg kl. 19.10 min — kl. 19.30 min.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liik-
med! Arutamiseloleva seaduseelnõu pu-
hul on lugupeetud härra Majandusemini-
ster küsimuse natuke laiemale pinnale ase-
tanud, kui seaduse raamid Riigikogus selle
arutamist võimaldanud oleksid. Sellepä-
rast on ka kõnelejal, praegusel juhul mi-
nul, võimalus nende küsimuste juures pea-
tuda, mida härra Majanduseminister käsi-
tas. Vabariigi Valitsus on veel kord oma
seisukoha krooni kursi püsivuse kohta Ma-
janduseministri suu läbi Riigikogule tea-
tavaks teinud. Ühtlasi on härra Majan-
duseminister analüüeerinud neid hüvesid ja
peamiselt halbu külgi, mis krooni kõiku-
misel meie majanduseelul läbi teha tulek-
sid. Põhjalikult seda küsimust käsitas lu-

gupeetud endine Riigivanem rkl. Strand-
man, ja mul nende küsimuste juurde tagasi
minna sellepärast oleks ülearune. Ma ta-
han peatuda peamiselt nende abinõude
juures, mis valitsus leidnud krooni püsi-
vuse alalhoidmiseks, ja nende abinõude
juures, mis valitsus krooni püsivusel meie
majanduseelu tasakaalustamiseks on pida-
nud vajalikuks teatavaks teha Riigikogule.

Praegune olukord meie majanduseelus
on äärmiselt raske. Eriti suure raskuse
all kannatab põllumajandus, ja nende ras-
kuste üleminekut põllumajanduses näha ei
ole. Ümberpöörduvalt, härra Majandusemi-
nister võis täna veel meile kuulutada väga
halbaennustavat uudist sellest, et üks meie
põllumajandusesaaduste suurem tarvitaja-
riik — Saksamaa — on otsustanud maks-
ma panna või sisseveo keelutolli ja õige
suurel määral. Meie näeme, et selle ta-
gajärjel — 100 kg või tolliks on 110 RM
ehk 1,1 RM 1 kg — see praegusega võr-
reldes tõstaks üle poole meie või peale
tolli Saksa turul. Kui meie arvestame, et
osa sellest tollitõstmisest läheb loomulikult
Saksa tarvitajaskonna kanda, nagu see
harilikult tollitõstmisel ilmsiks tuleb, kui
arvestada sellega, et seal hädakorra dekree-
tidega ka hindade normeerimine käsile on
võetud, ja et Saksa sisemine ostujõud mit-
te selle võrra suurenenud ei ole, et kanda
suurt hinnatõusu tollitõstmise tagajärjel,
siis peab ennustama, et ainult selle kaudu
kaotab meie põllumajandus võilt ainult
ümmarguselt 40 senti kilolt. Ja, lugupeet-
tud Riigikogu liikmed, kui praegu noteeri-
takse võid 115 senti, juba isegi 110 senti
kilo senini müüdnud või eest, siis sealt 40
senti maha arvates näeme, et meie põllu-
majandus edaspidi hakkab saama selle
tähtsa väljaveoartikli eest 70 senti kilolt.
(V a h e l h ü ü e.) Ma tööstuse kuludest
ei kõnele. Ma kõnele sellest, mis meie
meiereidele maksetakse ekspordööri poolt.
Sellest loomulikult tuleb maha meierei üle-
valpidamise kulu. Nii näeme, et olukord
on rohkem kui hirmuäratav. Härra Ma-
janduseminister ütleb, et meie oma üldise
elustandardi alla peame viima, et meie
produktioonikuludid peame vähendama, ja
märkis ka üksikud abinõud, mis tema ar-
vates seda võimaldavad. (V a h e l h ü ü e.)
Vaadake, päevad ei kannata enam. Päev-
päevalt läheb seisukord ikka enam sarna-
seks, et meie põllumajandus otse hävine-
misteele ligineb. Ma olen ka Põhja-Eesti
mees ning vähem liikunud Lõuna-Eestis,
aga isegi juba Põhja-Eestisse on needsa-
mad tuuled ja needsamad tagajärjed ulatu-

nud, mis aasta tagasi Lõuna-Eestis olid. (V a h e l h ü ü e.) Jah, just sula, ja see tuul tuleb ikka lõunast.

Mul oli vast läinud pühapäeval juhus ühes Põhja-Eesti kohas olla, kus ühes vald- las on vast hiljuti 3 oksjonit olnud. Ja see oksjonilaine ähvardub seal veelgi kauge- male ulatuda, sest üks kisub teist kaasa. Ja kui meie neid abinõusid ei leia, mis takistaksid seda, siis see oksjonilaine rul- lub läheb kui lumepall veerema, mis kisub kaasa ühe talu teise järele.

Kõneldakse, et meie üldiselt laenaja seisukohalt ei tohiks kõneleda Riigikogus, vaid peaksime kõnelema riiklikkudelt seisukoh- tadelt. Ma kõnelen ka neilt seisukoh- tadelt, sest kuigi meie põllumajanduse üksuste suurem enamik on võlgadeta, siiski väiksem enamus, ligikaudu pool põlluma- janduse üksustest on võlgadega koorma- tud, ja paratamata nad sel raskel ajal ei suuda tarvilikul määral neid lühiajalisi ega ka pikaajalisi kohustusi, mis neil praegu lasuvad, täita. Sellepärast varem või hil- jem selle küsimuse juurde meie Riigikogu ikkagi tulema peame. Vastuvõetud raud- vara seadus üksi seda küsimust ei lahenda, sellele tulemusele on nähtavasti ka Va- bariigi Valitsus jõudnud. Seal kavatsetak- se, — ajalehest olen seda lugenud, asutada moratooriumi komisjonid.

Ja see 8%-line ümberlaenustamine, millest ka härra Majanduseminister kõne- les, üksikutele annab see võimaluse pää- seda sellest võlakoormast, kuid võin siin kinnitada, suuri ümberlaenustamise võima- lusi siiski see põllumajandusele ei paku. Minu arvates meie krediitiseadused ise- enesest takistavad, sest hoisummade koh- ta, nende mahutamise kohta pantkirjadesse pikema aja peale on teatavad takistused tehtud. Neid pikemaajalisi pantkirju või võlakohustusi saavad pangad omandada oma kapitali arvel, ja seal on teatavad piir- rid ette pandud. Et suuremad ümberlae- nustamised käimas ja lühiajaliste kohus- tuste üleviimine pikema aja peale, — seda võib ainult rahustamiseks kodanikkudele öelda. Peame aga järeldusi nägema, ava- likult praegu nende järelduste kohta sei- sukoha võtma, ja abi ootama, minu arva- tes seda abi ei tule!

Edasi teine kavatsus — protsendi alla- viimine. See on minu arvates reaalsem. See on elustandardi allaviimine, produktsi- ooni kulude allaviimine. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei hakka seda analüseerima, mina ar- van, et Majanduseministrile on selge, et siin suured raskused ees seisavad ja väga

mitmesugustel põhjustel. Mina ei hakka praegu neist kõnelema, küll tahan aga nende juures peatuda vastava seaduse aru- tamise juures.

Tariifide alandamine veidikene aitaks põllumajandusliikude saaduste hindade tõu- sule kaasa. Kui põllumajandusliikude saa- duste ainete veotariifid alla viiakse niisu- guse hinna juures, nagu näiteks või eest praegu saadakse välisturul, ja nagu hak- kame lähemas tulevikus veel vähemal määral saama, siis ei saaks siin alandami- sest juttu olla, vaid peaksime asuma niisu- gusele teele, nagu Läti, kus tariifid vähe- malt eksportainetelt, millega midagi teeni- da ei saa, alandatud, või õigemini neid ta- suta veetakse.

Maamaks ja tulumaks, need pidid alla minema. Härra Majanduseminister, meie oleme siin puudutanud neid küsimusi. (V a h e l h ü ü e.) Õige, tulumaksu ei ole. Juba siis oli juhus selle peale näidata, et see alandamine 20% ulatuses, — mõnel üksikul on see küll suurem, aga üldiselt 20% — suurt midagi ei aita. See on mui- dugi kergendus ja tervitatav, et Riigikogu selle siiski on vastu võtnud. Aga kui meie põllumehe sissetulekuid vaatama ja endis- te aastatega võrdleme, siis on see võrdle- misi väike soodustus. Kõneldakse küll, et maksmapandud Teravilja kaitseseadusega on põllumehed teatava kindla sissetuleku osaliseks saanud. Rukis, nisu ja teine te- ravili on kindla hinnaga realiseeritav, et mis teie, põllumehed, veel kurdate! Nii kõneldakse mitmel pool. Aga, lugupeetud Riigikogu liikmed! Eile jagati välja „Põl- lumajandusturu“ viimane number, kus ametlikud statistilised kokkuvõtted viima- sest viljasaagist 1931. a. Sealt leiate, et kolme peamüügiaine, kartuli, rukki ja lina, mis peale karjasaaduste põllumehe sisse- tulekutes teatavat osa mängivad, rahaline kogusumma on vähenenud 20,6 miljoni krooni pealt 10,6 miljoni krooni peale. võrreldes 1930. aastaga. Kui meie nüüd seda arvesse võtame ja ühtlasi ka seda, et karjasaaduste hinnas veelgi langust karta on, nagu härra Majanduseminister täna Riigikogus ette tõi, siis on raskus veel suurem ja näeme, et põllumehe rahaline sissetulek on niivõrt kokku kuivanud, et peaaegu midagi enam järel ei ole. Ei ole raskustes mitte üksi need, kellel on kohus- tused, need on, ma ütlen, otse oksjoni- haamri ees, vaid kogu põllumajandus, ka need, kellel seda võlakoormat peal ei ole, sest mingid kohustused põllumehel ikkagi on. Oma perega töötavad ja oma tööjõu-

ga läbisaavad inimesed piiravad oma väljaminekuid sellega, et nad ei omanda ei riidet ega jalanõusid, ei mingeid tarbeaineid, sest selleks raha ei ole, maksudeks läheb see raha ära. Aga meil on ometi enamik talusid neid, kes peavad paratamata võõrast töõjõudu tarvitama. Neil ei ole raha, et katta oma väljaminekuid töölis-palkadeks ja teisteks paratamata kuludeks. Kui olukord sarnane on, siis paratamata peame praeguse krooni hinnaväärtuse alusel abinõusid leidma, et vastu tulla meie suuremale rahvahulgale, kes praegu äärmistes raskustes on. Minu arvates käesolev seadus on üks tehniline abinõu selle krooni väärtuse hoidmiseks, aga sisulised abinõud meie krooni ja kodumaa majanduseelu hoidmiseks on ometi teised, ja neid sisulisi abinõusid meie ootame valitsuselt. Siis kui meie laseme hävitada üle kümne aasta kestnud karjamajapidamise täiesti milline hävi on selle konjunktuuri juures paratamata, siis meie ei hoi a ometi krooni. Siin paratamata valitsus peab abinõusid leidma selle... (V a h e l h ü ü e.) Teie olete praegu kutsutud selleks, ja mina olen arupärijana siin. Teie olete praegu valitsuse kandjad ja teie näidake neid abinõusid, millega tahate seda rahvamajanduse kandvat osa hoida. Nende abinõudega teie ei hoi a. Kui teie olete tõsised krooni kursi hoidjad, siis tulge ja aidake meie põllumajandust, et ta mitte ei häviks. Mina ei ole mitte selleks siin, et praegusele valitsusele kavasid teha, kuidas ta põllumajanduse seisukorda lahendada ja korraldada peaks. Mina ei usu ka, et ükski valitsus suudaks ja võiks siin väga suurt parandust läbi viia, aga hävinemise eest siiski suudaksime meie oma põllumajandust hoida. (V a h e l h ü ü e.) Lugupeetud härra Teedeminister! Teie ütlete, et Teil ei ole kavasid. Ma arvan, et ma nende kavade juurde tulen. Aga nii toimida ainult nende abinõudega, mis seniajani olnud, — tehniliselt takistada raha liikumist, minu arvates see ei aita krooni, ega meie majanduseelu ei tasakaalusta. Ta ütleb, et tariifid alandatakse, et peamiselt metsaeksport sealt kasu saab. Meie kuulsime, et põllupidajate tulumaks on vähenenud, mis on kindlasti üks abinõu alandamiseks, ja et piimaühingute laenu ümberlaenustakse maatulunduskapitali abil. Kuid see on juba tehtud ja siin enam produktsioonikulusid alla viia ei saa.

Meie loeme ajalehtedest, et uued Saksamaa dekreedid ümber tõlgitakse ja vaadatakse, kas on võimalik need meie oludele

kohaldada. (V a h e l h ü ü e.) Saksamaal talitatakse aga teisiti kui talitab Vabariigi Valitsus. Mina ei tarvitse mujale juhatada, vaid on vaja ainult läbi lugeda need dekreedid, mis seal tehtud ja tarvitusele võetud. Ka need dekreedid, mis väliskaubanduse jaoks vastu võetud, ei ole oma tulemusi näidanud. Mul on juhus praegu meelde tuletada ainult seda, et sisseveemonopol, mis Vabariigi Valitsus maksma pannud, sel kujul enam ei maksa, nagu tol ajal soovitati. Valitsus on oma seisukohalt taganenud, on teistsugust teed leidnud. Aga mis tagajärg on sellel? Kaubad ei ole odavamaks läinud ja seda mitmesugustel põhjustel. Meie monopoliseeritud kaubad kipuvad kallimaks minema. Ja mulle tundub, et päris õieti kaupmees, kui ta tunneb, et selle monopoliga kahju ei saada, vaid kasu, on kõige suurem sisseveemonopoli kaitsja ja ütleb, et pange see selles ulatuses maksma. See on loomulik, võimaldatakse talle monopoli abil paremini kaubelda. Aga et siin oleksid alla surutud hinnad, seda meie kuulsime eelmiselt kõnelejalt, et koguni seda ei ole suudetud teha, ja meie kõik teame omast käest, et need lootused, mis pandi monopoli peale selles suhtes, et produktsioonikulusid vähendada ja võib-olla hindasid alla suruda, ei ole täidetud. (V a h e l h ü ü e.) Meie kuulsime. (V a h e l h ü ü e.) On tõusnud ka. Teie ühelt poolt ütlete, et tuleb produktsioonikulusid alla viia, aga kas on see produktsioonikulude allaviimine, kui tarbeainete hinnad, mida majapidamises tarvitada tuleb, tõusevad. See ei ole produktsioonikulude allaviimine, vaid ümberpöördukt. (V a h e l h ü ü e.) Kirvega ei lõigata leiba, aga need abinõud, milleks need tarvitusele võeti, need ei ole seda ka andnud. Vaadake, meil kõneldakse seda, et saab kaupa vahetada, et monopoli survele saab öelda, et meie müüme teile, kui meie kaupa ostate. Aga mingeid tulemusi see ei ole andnud, et monopoliseadusega sel alal oleks võinud hoobelda.

Edasi pankade saneerimine. Ega see ei ole siis produktsioonikulude vähendamine, mis möödapääsemata praeguses põllumajanduslikus seisukorras, mida meie käsitamisele oleme võtnud. Muidugi on see möödapääsemata. See on iga valitsuse asi. Et see kroonikursi hoidmiseks vajalik on, see on päris selge. Muidugi on seal teatud osa õigust, nimelt — ega see produktsiooni odavamaks ei tee. Kui kõiki abinõusid, mis on loetletud, võrrelda ja analüüsida, siis näeme, et tõsiseid abi-

nousid meil põllumajanduse seisukorra päästmiseks ette nähtud ei ole. Kui omal ajal, kevadel, seaduse esitasime, mis sügisel istungjärgul tagasi lükati, see on võihindade kindlustamise fondi seaduse, siis kõneldi sellest, see olevat utopia, seda ei saa teostada, ja lükati kergel käel tagasi. Mulle näib, et valitsus, kui tahab, et meie põllumajandus ei hävineks, et meie karjamajandus püsiks, siis paratamata selle seaduse ühel või teisel kujul Riigikogu ette peab tooma. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ütle, et absoluutselt saab kindlat hinda, see on relatiivne igalpool. Kui see majanduseharu jäetakse kaitseta, siis küll seda majanduseharu meie ei päästa, see on päris kindel. Kui riigi eelarvet vaatame, siis on seal maksusid, mis on sisuliselt väljaveotollid meie karjasaaduste pealt ja seda ometi sel raskel ajal, kus meie karjasaaduste eest peaaegu mitte midagi ei saa.

Olen ainult paari küsimuse juures peatanud ja ma ei leia tarvilikuks täna debaateerida üldiselt neid küsimusi. Mulle näib kõigist ettetoodust, et valitsusel on ainult tehnilised abinõud, kuidas krooni tasakaalus hoida, aga kuidas majanduseelu tasakaalus hoida, selle kohta abinõud on abitud. Võtame tööstuse. Härra Strandman arvas, et tööstusel krooni kõikumisest kasu ei ole. Ma olen rkl. Strandman'iga ühel arvamisel, aga ma pean otsekohe ütleva, et kui tarvitusele ei võeta abinõusid tööstuse jalulhoidmiseks, siis on paratamata töötatöliste hulk, mis vabrikust välja pigistatakse ja riigile kaela tulevad. Ühel Riigikogu koosolekul kuulsime, nüüd võivad arvud suuremad olla, et töötatöliste hulk 14 tuhande peale on tõusnud. Mulle tulid maakonnast mehed juurde ja ütlesid, et korraldada linnades töid, meie ei ole registreeritud ja oleme tööta, meie oleme metsavedudest teeninud, nüüd neid ei ole. Seejuures ei mõelda selle peale, et tööstuseharud püsida võivad. Selge on, et kui meie abinõusid ei leia selle vastu, siis majanduseelu ei ole tasakaalus ja vaadake, see on see puudus, mida härra Majandusminister mitte põhjalikult ei käsitanud, ja nähtavasti valitsusel võimalus või tahtmine puudub sellele tähelepanu pöörata. Minu arvates on paratamata see, kui meie käime nende riikide teid, kus krooni hoitakse, et seal produktsioonikulude vähendamise peale minnakse ja abinõud ära kasutatakse. Aga ega meie valitsus ei saa seda teha. Kui lähete tööliste palkade vähendamise juurde, siis valitsus ei saa midagi teha, siis ei ole valitsusel ühtmeelt, ja valitsus

on kui kana takus. Ja ma olen praeguse valitsuse deklaratsiooni arvustamise puhul juba öelnud, et see on meie majanduseelu õnnetus, et siin sootu lahkuminevate vaadete tegataakse, ja see iseendast on meie riigile häda.

K. A s t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu juba korduvalt märgitud, ei sisalda see seaduseelnõu, mida meie praegu arutame, mingeid uusi põhimõtteid, vaid ta on loomulik järg kõigest sellest, mis Vabariigi Valitsus oma korraldustega ja Riigikogu oma seaduseandlusega varem maksimaalselt pannud. Tuletan nimelt meelde, et kui valuutakontrolli seadus esmakordselt Riigikokku jõudis, siis nähti juba tolles seaduseelnõus ette ka sisemaiste maksuvahendite korraldamise võimalus, aga Riigikogu enda tahtel — tõsi küll, Vabariigi Valitsuse nõusolekul — kustutati seaduseelnõust vastav osa maha. See osa ei olnud mitte nii üksikasjalikult arendatud, nagu praegu eraldi esitatud seaduseelnõu, aga Vabariigi Valitsusel oleks olnud tolekordse seaduseelnõu järgi võimalus oma määrustega täpsema korra maksma panna sisemaaliste maksuvahendite liikumise korraldamiseks, — selle sama, mida tahab maksma panna arutatav seaduseelnõu, kui see Riigikogu poolt vastu võetakse. Loomulikult oleks hiljem valitsuse poolt maksmapandud määrus samasuguses korras tulnud Riigikogule kinnitamiseks, nagu hiljuti kinnitasime valuuta korraldamise üldmääruse seaduse näol. Nii et tegemist on vanade põhimõtete jätkamisega. Sellepärast, mis krooni hoisusse puutub, on arusaadav, et juba rahaasjanduse komisjonis sõnavõtjad ei piirdunud ainult seaduseelnõu vaatlemisega, selle arvustamisega või heakskiitmisega, vaid juba rahaasjanduse komisjonis tõsteti küsimus üles põhimõtteliselt, kas üldse tarvis on krooni hoida, kas krooni hoidmine on kasulik meie majanduslikule elule.

Ma pean kahjuks ütleva, et sõnavõtjad juba rahaasjanduse komisjonis oskasid olla peaaegu niisama tumedad ja ebamäärased oma väljendustes, nagu minu lugupeetud eelkõneleja, kelle kohta mitte ei saa öelda, kas kõneles ta krooni hoidmise või kukutamise poolt. Sellele küsimusele jättis ta vastuse tasa ja targu ütlemata. Rahaasjanduse komisjonis, tõsi küll, kõneldi pisut avalikumat keelt. Seal anti enam kui läbi lillede või tarvitades ajalehekeelt — läbi ridade mõista, et krooni hoidmine on kurjus ja et kroon tuleks kukutada. Aga päris selget ja kategoorilist nõudmist ei

esitatud ka rahaasjanduse komisjonis küsimuse kasuks. Nagu pärast kuulsin, — ma ei olnud sel momendil koosolekul, — olivat seaduseelnõu ilma vastuhääletamiseta rahaasjanduse komisjonis vastu võetud.

Nii siis, kui silmas pidada, et see eelnõu on rajatud vanadele põhimõtetele ja tarvituselolevale praksisele, mida tahtakse edasi arendada, siis on rahaasjanduse komisjon oma heakskiitva seisukohaga andnud kindla õnnistuse krooni hoidmiseks.

Iseenesest on meie kroonikukutamise ideoloogial ja kroonikukutamise püüetel ajalugu selja taga, ta ei ole enam tulivärske küsimus. Ja see ajalugu on mitmetpidi õpetlik. Meie mäletame, et esimesed kindlad nõudmised kroonilangemise kasuks tulid maalt, ja alles hiljem, kui maal oli vastav liikumine juba organiseerunud ja korraldunud, hakkasid sama seisukohta pooldama, — ja nii nagu mõnedest viimastest sammudest järeldama peab — ka tegelikult selle poole püüdma mõned töösturite ringkonnad, nimelt need, kes ekspordiks töötavad. Et see liikumine oma alguse maalt sai, ei ole imestatav. Meie näeme, et ka teistes maades seda liikumist kannavad peajasjalikult põllumajandajate ringkonnad. Meie nägime, et Soomes kursi langemisele valmistas tasapinda see liikumine, mis seal algul korraldati lapua liikumise nime all ja hiljem mitmesuguste maakondlikkude liikumiste sildi all. Pean ka meelde tuletama, et Rootsis enne veel, kui Inglise nael oli langenud, leidus mitmeid väikseid ringkondi, kes Rootsi krooni kõrgust paheks kuulutasid. Ja kõige viimati Taani kohta teame, et ka seal just maal, põllumeeste ringkondades, Taani krooni langemist tervitati. Kui see mujal maailmas oli sündinud, siis ei ole midagi imestada, et Eestiski kroonikukutamise liikumine just maal algas. Põhjused on lihtsad, neist on täna siin palju kõneldud.

Mis puutub eriti sotsialistidesse, siis võin öelda, et meie väga hästi tunneme neid raskusi ja oskame neid ka hinnata, mis põllumajandusele kaela langesid maailmakriisiga — meie turgude sulgemine ja selle tagajärjel üldine ainetes, eriti ekspordainetes hindade langus. Meie saame väga hästi aru, et Eesti põllumees, Eesti põllumajandus selle tagajärjel, et karjasaaduste hinnad langesid, väga suurt rahalist kitsikust tunneb. Aga see üldine majanduslik surutis, mis meie põllumajanduses maksma hakkas maailmamajanduse kriisiga, andis ainult meeolulise, hingeolulise, niioelda

tundelise aluse kroonikukutamise ideoloogia arendamisele. Asjalikku alust see otsekohe mingit anda ei võinud. Kordan: see lõi vaid meeolulise pinna, mille alusel väga kerge on arendada seda liikumist. Lisaks peame hindama veel teist momenti, nimelt seda asjaolu, et üsna palju põllumehi oli sattunud võlgadesse, — seda küsimust on siin ka puudutatud, — ja need võlgadesse sattunud põllumehed olidki õieti, kes krooni langemise liikumise algatasid. Nii oli lugu ka Soomes. Meil on liiati see õnnetus, et meil ei ole üksnes tegemist nende võlgadesse sattunud põllumeestega, kes on ükskõik kas ebaratsionaalselt kasutanud puhtpõllumajanduslikke laene, investeerides neid maasse põllu parandamise näol, nii et see majanduslikult ei õnnestunud, nii et see oodatud tulu ei andnud; peale nende võlgnikkude, kõnlemata koguni veel ühest liigist võlgnikkudest, kes on lasknud endid spekulantidest sisse vedada allkirjade andmisega, — need ei ole põllumajanduslikud võlad ja neid ei tarvitse praegusel momendil meid absoluutselt huvitada — vaid peale nende põllumeeste, kes põllumajanduslikke laene tehes võlgadesse sattusid, on tekkinud suur põllumajandajate kiht, kes, tänu läbiviidud maareformile, on osutunud riigi võlgnikkudeks. Kuigi selle liigi põllumeeste laenud ei ole lühiajalised ega lõika kaela, omavad nad siiski erilise võlgnikkude psühholoogia. Nemad kujutavad endale petlikult ette, nagu võiksid nad krooni katastroofilise languse juures vahepeal niipalju paberraha kokku võtta, et saaksid enne tähtaega võla võileiva eest kinni maksta. See on meile praegu õnnetuseks, sest et puhtpankroti mehed, kasutades ühtlasi poliitilist situatsiooni, püstitades krooni langemise nõudmise, ära kasutasid uute riigi võlglastepõllumeeste eripsühholoogia, kui ka üldise põllumajandusliku raskuse, surutise, mis on tekkinud üleilmliku majandusliku kriisi tagajärjel. Vaadake, nii tekkis väljaspool linnu suur rahvalik liikumine, mis tegutseb kroonikukutamise kasuks. Edasi: selge on ometi, et kui maha arvame need kroonikukutajad, kes kroonikukutamise tagajärjel kerge vaevaga oma võlakoormast soovivad lahti saada, siis on kõik teised, kes sellele liikumisele kaasa lähevad, lihtsalt lasknud end libedale vedada. Minu kui ka teiste sotsialistide arvates oleksid võinud siin palju hoiatavat korda saata vastutavad poliitilised erakonnad; ka oleks võinud palju korda saata Riigikogu, kui ta oleks oma sõna lõplikul ja kategoorilisel kujul öelnud.

Mis nüüd näeme? Näeme niisuguseid kummalisi ja hukkamõistetavaid asju, et erakonna kongress võtab vastu kindla seisukoha, kuulutades välja kroonikursi hoidmise, aga silmapaistvad isikud samast erakonnast ilmuvad Riigikogu liikmete näol rahva hulka, esinevad agitaatoritena ja delegaatidena, kes valitsusele tõttavad oma nõudmisi esitama. Kas on siin tegemist poliitilise vastutustundega? Siin on tegemist poliitilise mänguga, mis igapidi hukkamõistetav.

Mispärast ei või põllumehed kroonikutamisest saada seda kasu, mis neile inimestele silme ette maalikakse? Lihtsalt sellepärast, et kursilangemise kaasas käib üldine hindade tõus, peamiselt importkaupadelt. Need, kes ekspordi huvides krooni ümberhindamist nõuavad, — ükskõik kas devalveerimise teel, kus kroonile antakse vähem väärtus, kuid jäetakse ikkagi kulla alusele, või sel teel, et nõutakse kulla aluselt lahkumist — need ekspordi huvides kõnelejad argumenteerivad väga lihtsalt: nimelt, et siis, kui meie rahaväärtus langeb, peab sellesamaga produktsioon minema odavamaks. Siin on aga põhjaliku eksitusega tegemist. Sellest küsimusest on juba kõnelenud lugupeetud rkl. härra Strandman; aga seal esinevad siiski veel mõned momendid, mille juures ka mina tahaksin peatuda. Kuidasviisi arvatakse võimalikuks, et rahaväärtuse langemine enesega produktsiooni odavuse kaasa toob? Ta võib tuua produtseerimise odavuse ainult niipalju kaasa, kuivõrt on tegemist tööliste palkadega. Aga seegi on väga küsitav, sest lõppude-lõpuks, kui palgad liialt alla varisevad, — alatoitus näib meil niikuinii valitsevat — kui palgad liialt alla varisevad, siis — meie mäletame seda inflatsiooni ajast, — siis ollakse sunnitud neid palku tõstma. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei saa sinna midagi parata, et lihakilo on odavam kui silgukilo. Mina ei saa sinna mitte midagi parata, võib ainult konstateerida, et see kahjuks nii on. Aga lubage küsida, kui suure osa moodustab... (V a h e l h ü ü e.) Härra Laarman, mina ei tea mitte, kas vankrimääre on kallim või odavam kui või, aga kui ta on kallim kui või, siis ütlen veel kord, et mina ei saa sinna mitte midagi parata. Uskuge, teie ei saa sinna ka mitte midagi parata. Aga ma tulen nende küsimuste juure veel tagasi. Nüüd lubage küsida, kas kroonikursi kukutajad on enesele seadnud küsimuse ette, millise osa eksportkaupade väärtusest moodustab töölisele maksetav palk. Teadu-

pärast ümmarguselt võttes on see osa 10% kaubahinnast. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin vabrikutööstuse kohta, põllutööstuse kohta ma ei tea seda öelda, aga ega sealgi vahetorkord palju teistem ei ole. Kui saaksime inimesed rakendada tööle, ilma et neile palka pennigi maksetakse, ütleme mingi teoorjuse või mõne teise orjuse alusel, siis järelikult läheksid eksporteeritavate kaupade hinnad 8 kuni 13% madalamaks. (V a h e l h ü ü e d.) Öelge mulle, kas selle 8%- kuni 13%-lise hindade languse tagajärjel oleksime välisturgudel juba võistlusvõimelised? Meie ei saa aga sunnitorjust sisse seada ja ei saa nii siis ka 13% hinnaalandust kätte, vaid jutt võib olla äärmisel juhusel ainult sellest, kui suure protsendi võrra langeb rahaväärtus ja sellega ka tööpalgad; seal tekib üsna kõikuv allaminev skaala. Saavutaksime palga vähenemise näol mingi kokkuhoiu. See oleks ebakindel teoreetiline norm, mis oleneb sellest, kui kiiresti raha väärtus langeb. Igatahes moodustaks see eksporteeritava kauba hinnast minimaalse osakese. Aga kas teised produktsioonikulud jääksid selle tõttu vähemaks, et margaväärtus on langenud? Seletage, millise imeliku majandusekalkulatsiooni põhjal võiks see sündida. Keegi ei oska seda usutavalt ära seletada.

Lugu seisab selles, et turuhindadel rahalanguse juures on tendents tõusta. (V a h e l h ü ü e d.) Ma ei taha neid andmeid hästi uskuda, et põllumajanduses palga osa niivõrt suurema protsendi välja teeks, kui tööstuses. Peale selle pidage meeles, härra Martinson, seda asjaolu, et põllumajanduses on palgad niikuinii alla läinud. Põllumajanduses on juba möödunud suvel katastroofiline palkade allaminek olnud. Võib kindlasti öelda, pean seda kahetsusega tõeks võtma, et ei ole abinõusid käepärast, millega meie saaksime tuleval suvel veel suuremat palkade allavarisemist ära hoida. (V a h e l h ü ü e.) Kindlasti tuleb, ma arvan seda ka. Meie põlluproletariaat ei ole niiviisi organiseeritud, et ta suudaks seda ära hoida, ja kui ta oleks ka väga hästi organiseeritud, siis praeguse turukonjunktuuri juures oleks tal ikkagi võimata palkade vähendamist ära hoida. Kordan: põllumajanduses on palgad niikuinii kohutavalt alla jooksnud; vaevalt saab inimesi veel halvematesse tingimustesse asetada, kui nad on tänapäev. Aga mis meie näeme? Meie näeme, et hindade tõus — seda ei taheta tunnustada, — et hindade tõus siseturul algab ühes rahaväärtuse langemisega. Meile öeldi, et

Inglismaal ei olevat elukallidus naela languse tagajärjel tõusnud. Nii võib-olla oli novembris, aga detsembris, seda ma kuulsin Eesti Panga presidendilt Jaakson'ilt, oli keskmiselt hindade tõus juba 10%. Vahepeal on asi kiires tempos edasi arenenud, ja nagu minu rühmaseltsimees Rei vahelhüüdena märkis, on mõnedelt turustatavatelt kaupadelt hinnad tõusnud juba 24% võrra; see on samapalju, kui nael ise kaotanud on. Meie võime öelda, et Inglismaal see protsess arenes pikkamööda, tänu sellele, et Inglise turg oli kaupasad täis oodatavate tollide tõttu. Peale selle arenes see protsess väga aeglaselt ka seetõttu, et Inglise riigil on tugev kandejõud. Inglise kodaniku mentaliteet on sootu teine, kui meie kodanikul. Inglise ei ole kunagi üle elanud inflatsiooni niisugusel kujul, nagu meie seda 2, õieti 3 korda üle elasime. Loomulikult näd ei tunne neid raskusi, mis rahaväärtuse langemine enesega kaasa toob. Nad ei kujutanud enestele ette, et naelaga võiks juhtuda samasugune katastroofaalne langemine, kui mitme muu riigi valuutaga. Nad võisid rahulikult vaadata sellele, et nael kulla aluselt üle viidi, ütlemele — kassikullale. Meie juures läheks elukalliduse tõusu protsess hulga kiiremini. Mis oleks selle juures põllumehele ja taistel eksportööridel võita? Mul on värsked andmed Soomest kõige viimastest päevadest. Meie näeme: Soome marga kurss on langenud peaaegu 40%; viimasel päeval oli väikene tõus, aga võtame keskmiselt umbes 40%; selle võrra on rahaväärtus Soomes langenud. Mis on sellejuures hindadega sündinud? Näeme, et või ja juustu, üldse piimatoodete hinnad on tõesti tõusnud. Tähendab, madalaid või odavaid markasid maksetakse põllumehele nüüd rohkem, kui eelmise väärtusega Soome markasid makseti. Tõus ei ole kõigilt piimaainetelt ühesugune, vaid kujunes üksikute liikide järele. Või pealt on madalam tõus, kui juustu pealt. Keskmiselt teeb aga tõus piimatoodete hinnad pealt 10—15%. Aga mis on juhtunud lihaga? Samal ajal lihaproductide hinnad langesid 10% võrra; see tähendab: isegi 40% odavamaks läinud Soome marga juures on lihashind langenud 10% võrra. (V a h e l h ü ü e.) See näitab, et reaalselt on põllumehe sissetulek vähemaks jäänud, kui oli enne Soome marga kursi langust. Põllumehe sissetulek piimast ja lihast on margakursi langemisega allapoole läinud, sest hinnad ei tõusnud nii palju, kui langes rahaväärtus. Kui ta nüüd piimatoodete eest saab odavaid

marku 10—11% võrra rohkem, siis ta ometi kulutab need margad rutemini käest, kui oleks kulutanud täisväärtuslikke marku. Võtame importkaubad Soomes. Importkaubad on 30% hinnas tõusnud, umbes järele jõudnud marga langemisele. Impordi all mõeldakse galanteriid, naha-, raua-, metall- ja tekstiilkaupasad ja mitmeid vähemaid artikleid, mida Soome tarvilikul määral ise ei valmistata, vaid sisse veab. Üksikutel aladel on hinnad juba 40% tõusnud. Kas teie teate, härrad asunikud ja mõned lugupeetud põllumeeste rühma liikmed, millised on need kaubad, mis on 40% kallimaks läinud? Arvake ära, ega teie ei ole järele kuulunud seda? Need on kaubad, mida tarvitab ainult põllumajandus. (V a h e l h ü ü e.) Lugu oli selles, — ja seda psühholoogilist momenti ärju unustatagu ka meil: kui mark langema hakkas, siis taheti päästa, mis päästa on, kes sukasaäres raha hoidis, see tõi selle välja, ja kellel pangas oli, tõi ka välja, et püsivasse väärtusesse ümber vahetada. Enne jõuluid oli ka meil kabuhirm inimeste seas, kui üles kerkis kroonikursi langemine. Vahetati raha isegi söödavatesse ainetesse — suhkrusse, et raha päästa. Mis sünnib taludega? Teie teate, kellel on raha, see ostab talu, kuigi need ei too sisse; tööpoolest talud toovad vähe sisse, nagu seda minagi olen valmis tunnustama. Ostetakse seepärast, et maal on kindel väärtus; talude hinnad on tõusnud. Nii sündis see ka Soomes, niipea, kui mark hakkas langema, hakati raha ümber vahetama väärtuste vastu. Need, kellel ei olnud võlgasid, otsid talusid. Talumehed otsid põllutööriistu, — et olgu kriis ehk ärju olgu, põllutööriistu läheb ikka tarvis. Vaadake, need importeeritud asjad, mille hind on 40% tõusnud, on põllutööriistad, masinad, mida veetakse Inglismaalt ja Ameerikast. Kui meie sellest mingi keskmise kokkuvõtte saaksime teha — kahjuks ei saa teha seda andmete puudusel, — siis oleks päris selge, et need viletsad pennid, mis või, juustu ja piimatoodete eest nüüd rohkem saadakse, kahjuga kahe- või kolmekordselt antakse tagasi nende ainete ja väärtuste eest, mis põllumees on sunnitud ise turult ostma. Ei ole ühtki abinõu, millega saaks alla viia importkaupade hindu, sest see ei olene mitte meist. Kui suvi on kätte jõudnud ja meie põllumehele põllu väetamiseks väetisainet tarvis sisse tuua, siis peaks inimene olema püsti ogar, kui ta arvaks, et ta odava valuutaga saaks osta põllumajandusele hädavajalikke aineid. Niisugust kunstnikku ei ole, kes selle

tüki teeks, sest mujal ei asu ka idioodid, vaid inimesed, kes majanduslikult oskavad mõelda, kes meie heategijad ei ole, vaid kes meie käest oma produktide hinna täiel määral kätte nõutavad. Vaadake, niiviisi lõpuks ei jää midagi järele. Kui lähemalt vaatlema hakata, siis näeme, et tööstuseksportöör, kui ka põllumajanduslik eksportöör suure, aga kerge rahataskuga krooni-väärtuse langemisega miskit ei võida. See liiga lühiajaline kasu, mis võidakse saada 1—1½ kuu jooksul — pidage meeles, meie oludes osutub see aeg väga lühikeseks, sest meie turg on väike ja meie tagavarad on ka väikesed —, see kuu või 1½-kuuline turu lühiajaline konjunktuuri kasutamine, ei tasu kahjusid, mis meie pärast kuude ja aastate pärast oleksime sunnitud lõikama.

Aga seal tuleb muu seas minu lugupeetud eelkõneleja härra Penno hüüdega: „Asi on hukas, asi on katki, meie saame võikilost ainult 110 senti!“ Kui veel uued tollid maksta pannakse Saksamaal — Saksamaast nimelt oli täna jutt, — siis ei saa enam sedagi. Otsitagu ometi abinõusid! Need abinõud, mis Vabariigi Valitsus näidanud, need ei aita, need ei olevat majanduslikud abinõud. Öeldakse, antagu niisugune abinõu, mis meid kriisist välja aitab! Kui härra Penno'le kohapealt vahele hüüti, et kas tal vast enesel ei oleks abinõu näidata, siis ütles härra Penno, et ega mina tule nõu andma, mina nõuan valitsuselt: teie olete valitsuses, meie oleme opositsioonis; meie nõuame. Poliitiline erakond ei tohi niimoodi küünalt vaka alla panna. Kelle kasude kaitsjaks teie end praegu peate? Põllumeeste kasude kaitsjaks, vähemalt asunikude kasude kaitsjaks. Kui teil on tark abinõu taskus, ja teie teate täpselt, mida teha, et inimesi kriisist välja aidata, kuidas tõsta võikilogrammi hinda otsekohe 110 senti pealt 2 krooni peale — ja teie seda kõike kaduse pärast ei näita, sellepärast, et teie olete opositsioonis, vaid ütlete: meie ei taha valitsust targaks õpetada, — siis ei karista teie mitte valitsust, vaid iseennast ja oma seljataga seisvaid põllumehi. (V a h e l h ü ü e.) Härra Fuks, kui sotsialistid valitsusest välja läheksid, ei oleks sellega veel ühe sendigi võrra tõusnud turundataivate ainete hind! Ja kas teate, mul on veel niisugune kahtlus, et teil võib-olla ka siis ei lähe korda kroonikurssi kukutada, kui sotsialistid valitsusest väljas on. Ka siis võite veel selles pettuda: sotsialistid lähevad küll valitsusest välja, aga kroonikurss püsib edasi! Sellepärast, et see ei olene

mitte ükski Riigikogu tahtest, vaid nagu Majanduseminister kõneles, on ka Eesti Pangal sõnake kaasa kõneleda, lõpeks ka Rahvasteliidul. (V a h e l h ü ü e.) Ma tahaksin näha, kuidas teie ometi niisuguse valitsuse kokku seate, kes krooni väärtuse langetamise otsekohe läbi viiks, kui Riigikogu sellega nõus ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Härra Penno ütles kohalt, et nad olevat valitsusele näidanud abinõu, millega põllumeest aidata. Muidugi mõtles härra Penno seda, et tuleks juure maksta igale eksporteeritavale võikilole teatud summa. (V a h e l h ü ü e d.)

J u h a t a j a: Palun kõnelejat mitte segada.

K. A s t: Ei, mind nad küll ei sega, härra juhataja. Ma ei mäleta, kui kõrge oli see preemia, mida teie oma seaduseelnõuga tahtsite igale võikilole anda. (V a h e l h ü ü e.) Ainult kuni 10 senti? Siis, härra Kornell, Teil mingit tulu ei oleks olnud. Kui Teie seda 10 senti nõudsite, palju maksis siis võikilo? (V a h e l h ü ü e.) 150 senti maksis siis võikilo, nüüd aga maksab 110 senti, nii on juba 5 korda sellest juurdemaksust võihind madalamaks jäänud. Järelikult teie oleksite pidanud võihinnale iga uue languse puhul ikka juurde panema, kuni riik oleks pidanud kogu võihinna kinni maksta. Aga, austatud härrad, teie saate väga hästi aru, et ei ole seda riigikassat, kes võihinna kinni maksaks. See on kõige demagoogilisem nõudmine, nagu jaksaks riik praegustele katastroofiliselt langevatele hindadele juurde maksta põllumajanduse preemiat, niisugust preemiat, mis aitaks produtseerimise kulud katta. Niisugust riiki ei ole, kes seda jaksaks teha, ja sellepärast, kui arvate, et see oli abinõu, mida soovitasite, siis lubage öelda, et teie soovitasite kõlbmata abinõu. (V a h e l h ü ü e.) Meie kuulsime ometi härra Majanduseministrilt, kuidas Vabariigi Valitsus on püüdnud nende raskuste vastu võidelda, mis põllumajanduses praegu valitsevad. Seal oli terve rida abinõusid üles loetud. Tõsi küll, need abinõud on palliatiivsed abinõud. Aga öelge, kas on abinõusid, mis ei ole palliatiivsed? Igatahes kodanliselt mõtlevate inimeste peaaegu ei ole suutnud välja mõelda abinõusid, mis ei oleks palliatiivsed. Aga ka palliatiivsusel on oma mõte ja nimelt see, et palliatiivsus aitab kõige äärmisemaid teravusi tasan-dada, maha hõõruda.

Edasi tahaksin ma tähendada, et ei ole üldse abinõusid, millega saaks vältida

maailma majanduslikku kriisi. (Vahel hüüe.) Härra Fuks, kahjuks ei ole ma veel lõpetanud. Tahaksin tähendada, et need abinõud, millega saaks maailma majanduslikku kriisi kõrvaldada, ei seisa ühe riigi taskus, liiategi niisuguse väikese riikliku üksuse võimupiires, nagu seda on Eesti. Sotsialistlik internatsionaal töepoolt näitab, kuidas maailma majanduslikust kriisist üle saada. See abinõu ei ole üksikute riiklike organismide jaoks, vaid see on näidatud riiklike kollektiivide jaoks, need on rahvusvahelised abinõud ja need ei oleks enam palliatiivsed. Seda tõsiasja, et kriisi kõrvaldamise abinõud on rahvusvahelised abinõud, tõendavad ka kodanlike ringkondade keskel ausad ja targad mõtlejad; peab tunnistama, et nende seas on ausaid ja tarku mõtlejaid, nagu näiteks Prantsuse välisminister Briand; aga ka Rahvasteliidu juures on asjatundlikke majanduslikke eksperte, kes korduvalt oma arvamisi on avaldanud. Nad tunnistavad, et üksnes rahvusvaheliste abinõudega võidakse võitu saada maailma majanduslikust kriisist. Aga rahvusvaheliste abinõude tarvitusele võtmine on selline raske asi, mida praeguste poliitiliste vahekordade ja suure rahvusvahelise umbusalduse juures ei saa teostada. See asi ei nihku edasi. Aga paratamata on, kui kodanline maailm tahab pääseda revolutsioonist, kui riigid tahavad pääseda sõdadest, mis mõeldavad ja võimalikud, siis on nad sunnitud rahvusvahelisi abinõusid tarvitusele võtma, nad on sunnitud rahvusvaheliste abinõudega majanduslikku kriisi kõrvaldama. Et Versailles'i rahulepingu määrusi täita ei suudeta, seda teavad kõik. Seal pesitseb rahanduslik kriis, mis soodustab omakord üldist tootmise või majanduslikku kriisi. Meie, sotsialistid, oleme teistsugusel seisukohal. Meie mõtleme, et praegune kriis ei ole kõrvaldatav poolikute abinõudega. Vaid meie arvates praegusest kapitalistlikust tootmisviisi kriisist võidakse üle saada ja tulevikus sellaste metsikute kriiside vastu end kindlustada ainult plaanikindla rahvusvahelise majandusepoliitika sisseseadmise teel, nii et tootmine seiskaks anarhia asemel mõistuse ja statistika alusel, et loomulik tootmisviisi hulk kindlaks määrataks ja et tööpäeva reguleeritaks kas 4 või 6 tunnile, nagu asjaolud seda nõuavad. Selliste rahvusvaheliste abinõude tarvituselevõtmisega kindlustatakse end tulevikus kriisi vastu. Ühel arvamisel võin olla selles, et kuigi praegune kriis on sarnane eelmistele kapitalistlikele kriisidele selles

mõttes, et sellest pika aja jooksul välja poetakse, kuid siiski võib öelda, et ilma rahvusvaheliste abinõude tarvitusele võtmiseta ei suudeta sellest kõigest niipea üle jõuda. Samuti võib seda öelda, et Eesti põllumajandus kitsikusest ei pääse enne, kui ei ole kõrvaldatud üleilmne majanduslik kriis.

Teie ei leia ühtki abinõu, millega teie saaksite turgusid avada. Ka kõige minimaalsemate ja odavamate tootmisviiside juures ei saa leida turgu seal, kus turg sulatud, kus üldine riigi majanduspoliitiline tarkus seisab selles, et ennast tolli Hiina müüride taha seada, sisseveokeelud maksma panna ja igasuguseid teisi kitsendusi tarvitada. Niikaua, kui see poliitika püsib, niikaua kui seda poliitikat süvendatakse, ei aita ükski abinõu; teie ei saa oma kaupad turustada nii, et tootmisviisid kaetud oleksid ja kapitali paigutamine ennast tasuks. Aga meie ei ela tänasele ja homsele päevale, vaid meie elame tulevikule, ja seepärast seisab küsimus selles, et tarvitada neid palliatiive, mis meie kätte jäänud, selleks, et hoida oma majanduslikku aparati, et hoida alles oma tootmisviisi võimet, et siis, kui inimkond ükskord ummikust välja jõuab ja mõttetute võistluse kõrvale heidab, et meie siis võiksimise tootmisviisi jätkata, et meie siis ruiniide otsas ei seisaks. Aga see abinõu, mida siin mõneltpoolt soovitataks, krooni kukutamine, see oleks ruiniide valmistamise abinõu. Kujutage ette, kuidas see sünniks. Nagu siin Majanduseminister näitas, peaks Riigikogu vastava seaduseelnõu vastu võtma, kui ta tahaks kroonile teist väärtust määrata. See oleks pikk protseduur. Peaks Rahvasteliiduga läbi rääkima, tema nõusolekut küsima j. n. e. Ja mis sünniks sel ajal siseturul? Mis teeksid sel ajal meie pangad, kui kogu riik ja kõik meie kodanikud elavad selle paina all, et kroon peab langema, et kroon võib langeda? Kas siis ei alga meie pankadele äärmine rünnak? Kui halvasti on mõjunud meie pankadele see, et meie kroonikursi ümber on peetud lubamata tantsu. Kas ei ole see küllalt närveerinud meie pankasid, kas ei ole see küllalt raskusi tekitanud pankadele, kas ei ole see põhjustanud alalist hoiusumade väljatilkumist pankadest? Kui aga hakatakse teadlikult krooni allakiskumiseks samme astuma, kui Riigikogu ise selleks oma sanktsiooni annaks, siis tuleks tormijooks pankadesse. Ja ma tahaksin teada, kuidas saadakse mööda siis pankade pankrotist, ja kas siis ei oleks vaja moratoo-

riumi kõikjal? Mis tähendaks see meie majanduselule? Ma arvan, et meie ei ole nii tugevad, et saaksime sellega mängida. Kroon variseks niiviisi kokku, nagu seda nägime Saksamaal inflatsiooni ajal, kus Saksa mark kokku varises, ja kus üheainsa paberossi eest maksti miljoneid, et see kellelegi kasulik oleks, seda ei või öelda, ja kes seda usub, see maalib omale pettepiilti silmade ette.

Väga hea, et härra Majanduseminister selle küsimuse oma sõnavõtmisega täna päevakorda tõi. Vististi saame selguse, kuidaviisi suhtub Riigikogu kroonihoidmise küsimusele. Nähtavasti suhtub ta omas suures enamuses sellele jaatavalt ja sellest peab tegema järeldused. Ei saa pidada seda ärevat olukorda, mis vastutustundetuult loodud, Damokles'e mõõgana rahulikkude kodanikkude silmade ees. (V a h e l h ü ü d e d.) See on niikuinii suure karuteene teinud Eesti Pangale ja riigikassale. Siit peale ei tohiks seda enam olla, kui jäädakse vana politika juurde — kahtlemata jäädakse selle juurde, — ja kui Riigikogu ise on toonitanud, et meie peame kroonikursi hoidma. Mina ei taha mingeid poliitseilisi abinõusid soovitada, ei taha, et suletaks kodanikkude suu, aga mingil teel peab ometi takistusi looma. Kui on selge, et kroon püsib, siis kunstliku kihutustööga ja ajalehtedes kirjutamisega... (V a h e l h ü ü e.) ei tohi teda mitte enam maha kiskuda ja kodanikkude meeli mürgitada. Mõnesugused abinõud tuleksid selleks tarvitusele võtta, et kui rahva enamusel on oma seisukoht, ja valitsus seda peab teostama, et siis teiste, võib-olla väga kitsa kihi huvides ei tuldaks kodaraid vankrirataste vahele pilduma.

R. P e n n o (fakt. märk.): Faktilise õiendusega ma võtsin järjekorras sõna, et õiendada väidet, mida eelkõneleja minu kõnest täiesti võõriti tõlgitsenud on, et eksiarvamisi ära hoida. Härra Ast vägisi tahtis tõlgitseda, et minu kõne olevat sihitud krooni kukutamisele. Ma otsekohe ütlesin, et ma neid küsimusi enam käsitama ei hakka, mida minu eelkõneleja härra Strandman põhjalikult krooni püsivuse kohta esile toonud poolt ja vastu, ja ma võin kinnitada, et ma samal seisukohal asun kui tema. Aga milleks pidin uuesti sama tegema, mida härra Ast kordas praegu siin? Ma ütlesin, et ainult sellega, kui meil jääks kroon seisma, sellega meie ei hoiaks krooni, ja need abinõud, mida valitsus pakkunud ja millest Majanduseminister kõnelenud,

need ei ole küllaldased. Nii olen kõnelenud, aga kui vägisi teisiti tembeldatakse minu kõnelust, siis see ei vasta kuidagi minu kõnele.

K. A s t (fakt. märk.): Ma tahtsin faktilise märkusena ainult seda öelda, et mul täieline põhjus oli härra Penno kõnest neid järeldusi teha, mida tegin, sest just nimelt asunikude koonduse häälekandja „Maa“ ei nõua üksnes krooni kukutamist, vaid heidab praegusele valitsusele ette, et tema ei ole midagi osanud korda saata selleks, et krooni langetada.

Vaheaeg kl. 21:05 min. — kl. 21:27 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi A. Tõllassepp.

A. L a u r: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelnõu, mida meie praegu arutame, on üks neist, mis on selleks, et aidata hoida meie raha väärtust. Seesuguste eelnõude arutamiseks on meil palju aega kulutatud, peaaegu kogu eelmine istungjärk seisiski peamiselt selles, et seesuguseid seadusi välja anda, mis aitaksid meie rahakursi püsivana hoida. (V a h e l h ü ü e.) Jah, seda küll! Aga see seadus, mida praegu arutame, ei ole see, mida arutama peaksime. See ei ole see seadus, mida praegusel momendil arutama peaksime. Ma ei eita, et see selleks on tarvilik, et kroonikursi hoida. Aga ühenduses sellega peaksime arutama ka need seaduseelnõusid, mis aitaksid neid negatiivseid tagajärgi, mis annab kroonikursi hoidmine, kõrvaldada. Aga seesuguseid eelnõusid meil ei ole, neid ei ole esitatud ja ei ole näha, et valitsus püüakski need kiires tempos esitada ja arutada. Meie olime terve läinud nädala siin, Riigikogu oli koos, aga ei olnud tööd ei komisjonides, ei pleenumis. Näib nagu ei oleks meil olemas mingit majanduslikku katku, mis ähvardab hävitada kogu meie majanduseelu. Nii ükskõikne on valitsus kõige selle vastu olnud. Ta on liiga tasapisi, otse tigusamul selleks samme astunud, et meie majanduseelu kuidagimoodi päästa. Et meie rahvamajandus enam tasakaalus ei ole, see on igapäev selge. Ainult nüüd vaieldakse selle abinõu juures, kuidas majanduseelu uuesti tasakaalu viia. Siin on kaks teed leitud. Üks on meie rahaüksuse ümberhindamise tee ja teine — elustandardi allaviimise tee. Mõlemil on omad poolehoidjad.

Mitmed on põhjalikult siin ja seal küsimust käsitanud, kuna siin Riigikogus on see alles hiljem sündinud kui mujal ja nähtavasti selle laviini mõjul, tõukel, mis mujal sündinud. Ma alguses pean tähendama kohe, et ma isiklikult olen veendunud selles, et meie majanduseelule kergendust võib tuua rahaüksuse ümberhindamine. Ma isiklikult olen selles veendunud ja pean seda ainsaks õigeks ja õiglaseks teeks. Mis puhtub neisse väidetes, mis ette toodi nii Majanduseministri kui ka rkl-te Strandman'i ja Ast'i poolt, siis ei suutnud nad minu arvamisi karvaväärtni kõigutada, vaid nad koguni süvendasid neid. Ma ei taha aga just tõendada, et see teine tee vale tee oleks. Teid on palju, ja võib-olla, et ka seda teist teed võib käia ja neid tagajärgi saavutada, mis soovitavad oleksid. Aga siis tuleb ka seda teist teed tõsiselt käia ja midagi ka teha, mitte aga ainult öelda, et meie hoiame krooni kurssi. Minu asi ei ole näidata teed, mida käia tuleb, aga ma juhiksin siiski tähelepanu sellele, et kui tahame elustandarti alla viia, mis meil majanduseelu veidi kergendaks, päris lahendada meie ei suuda seda ükski ega milgil teel, aga kergemaks, vähe sarnaseks teha, et kuidagi ära elada saaksid, suudame, — kui elustandarti alla viia tahame, siis peaksime rahva maksusid alandama üldiselt 30—40%. Aga mis sünnib tegelikult praegu maal maksudega? Kuidas mõjuvad need põllumeeste kihile? Mul on andmeid Vana-Põltsamaa vallast. See vald on üks parematest ümbruskonnas, kus raskused vähem tuntavad, kui mujal, näiteks Lõuna-Viljandimaal. Seal on oksjonisi vähem kui Lõuna-Viljandimaal ja Karksi ümbruses, aga ühe näite sealsetest raskustest toon ma siiski. Selles vallas on 540 kinnisvaramaksu maksjat, 35% on kinnisvaramaksu ära õiendanud. Võla pealt võetakse 2% kuus ja lisaraha veel 5% sissenõudjate kasuks. Üks nädal tagasi saadeti need nõudmised välja konstaabli kätte, ja nüüd loomulikult tuleb 5% lisaks veel juurde. Kõigepealt ma juhiksin härra Majanduseministri tähelepanu sellele, et kui on juttu olnud sellest, et protsenti alandada ja viia protsent 8 peale alla, siis siin riik võtab oma kinnisvaramaksu võlgnikkudele 24%. Minu härrad, see on rohkem kui liig! Vist ei ole ükski eraasutus, eraisik niipalju võtnud, kui riik võtab oma kinnisvaramaksu võlgnikkudele — 24% + 5%. See näitab, kuidas õieti praegune valitsus sellele protsendialandamisele tegelikult suhtub. Seda esiteks.

Aga teiseks ta näitab ka seda, et inimestel ei ole maksta. Kui tal vähegi maksta oleks, siis ta maksaks kinnisvaramaksu ära, sest seesuguse võla pealt peab ta maksma 29%. Ta maksaks selle ära, aga ta ei suuda maksta. Selles asi seisab, et ta ei suuda maksta. Ja ei suuda sellepärast, et tal ei ole üldse mingeid sissetulekuid. Kui siin härra Ast märkis seda, et Soomes olevat lihahind langenud, vaatamata sellele, et seal rahakurss langes, mille tõttu hinnad oleksid pidanud tõusma, selle kohta peaksin järgmist ütleva: Meil, kus seda rahaväärtuse ümberhindamist ei ole olnud, näiteks suvel saadi 68 senti peekonikilost, praegu on 31 senti kilo, tähendab üle 50% on hinnad langenud. Soomes aga langes kõigest 10%. (V a h e l h ü ü e.) 31 senti oli esimese sordi peekoni kilo hind, härra Martinson, ja 27 senti teise sordi peekoni hind. Vaadake, üle 50% on meie lihahinnad langenud. Suurte sigade hind oli suvel üle 50 senti kilo, praegu — 25 senti. Seega jällegi üle 50% langenud. Ütleme, kui näiteks inimesel on võlad olemas, mõni on koeruse pärast teinud või nii... (N a e r.) noh ütleva ettevaatamatult, olevat niisuguseid inimesi. Aga kui näiteks võtame meie seakasvatamise küsimuse, seakasvatuse edendamise fondi alusel anti sugumiseid põllupidajatele, seda tehti 2—3 aastat tagasi. Ka mul isiklikult oli kiusatus võtta: ühe võtsin, maksin kinni, teine anti, öeldi: riik toetab, jätab võlgu. Võtsin teise veel, läks maksma 8.600 senti, mis jäi võlgu. Mis te arvate, kuipalju ma tänavu sügisel olin sunnitud selle katteks maksma? Tervelt neli siga kõige parema kaaluga kõige paremat sorti. Need summad nõutakse nüüd sisse. Seesugust laenu anti põllumeestele omalajal väga kergesti. Rakvere kandis, Viljandi ja Võhma ümbruses taheti seakasvatust edendada ja anti siis ka sugumiseid laenu peale, ja võeti ka laenuks. Need summad nõutakse nüüd sisse, neid ei pikendata. Ühe sea eest peab nüüd vähemalt neli siga vastu andma kõige paremast kaalust. Siin näete, missugune hinnalangus meil tegelikult on. Kui nüüd süüdistatakse neid inimesi, kes on kokku tulnud selleks, et nõu pidada raskuste üle, mis meil praegu olemas, ning millistest meie väga hästi aru peaksime saama, ma usun, et niipalju peaks meil arusaamist olema, siis on see ülekohus nende vastu. On arusaadav, kui inimesed kokku tulevad näiteks Karksis, Tartu ümbruses ja mujal. Nad tulevad kokku arutama oma kõigesuuremat häda, neil ei ole mingit tahet valitsusevõimudele

kaikaid kodarate vahele pilduda, vaid nad on sunnitud seda tegema hädapärast. Sellepärast sarnaseid koosolekuid mõnitada on ülekohtune. Need inimesed on tõepoolest väga suures hädas ja loomulik on, et meie demokraatliku korra juures peaks neil olema vabadus tulla kokku ja märkida hädasid, mis meil tegelikult olemas. Tähen-dab, üks abinõu, kuidas valitsus võiks elukallidust langetada, oleks kõigi maksude allaviimine. See mõjutaks siis ka elustandardi allaviimist tuntavalt. Aga see, mis tänaseni sel alal tehtud, on nii väike, et tegelikult mitte kui midagi ei anna. Siis edasi, selleks et elukallidust alla viia, juhiksin tähelepanu sellele, et oleks tulnud kõigil teenijail, nii riigiteenijail, ametnikel ja kõigil, kõigil palgad alla viia seaduseandlikul teel. Aga mida õieti tegi Riigikogu ja Vabariigi Valitsus? Vähendas riigiteenijate palkasid 2,7%. Kas sellega viite teie siis elukallidust alla? See on ainult mäng ja vigurdamine selle küsimuse ümber. Mille abil oleks võimalik tõepoolest elukallidust natuke alla viia, see oleks siis, kui palkasid mitte üksi riigiteenijail, vaid kõigil asutustel seaduseandlikul teel alla viidaks.

Härra Majanduseminister tähendas, et metsamaterjalide veotariife on alandatud. Aga huvitav on, kuhu teie selle metsamaterjali vedada tahate? Kas teil on veel kohti? Eksporti ju enam ei ole ega saagi olema. (V a h e l h ü ü e.) Jah, see on tõsi. Kui kellelegi on metsa arvel vastu tulnud, siis ainult uussakslastele, sest nad on tõepoolest saanud palju metsa ja suuri rahalisi summe. Aga siin ei tahaks ma ka märkimata jätta, et selle suure ohvri eest, mida teie Eesti rahvalt nõudsite, oleksite pidanud vastutasuks nõudma vaba võisissevedu Saksamaale. Saksamaa oleks pidanud avama meile oma turu, mitte selle aga sulgema. (V a h e l h ü ü e.) Just vastuksa, niikaua ei päästeta, kui teie kingitusi teete Saksamaale.

Mis puutub protsendi allaviimisesse, siis on loomulik, et see on igatahes tervitatav, aga asi on selles, et meil ei ole tähtis ainult nende põllupidajate päästmise küsimus, kellel laenu on, vaid otsekohe kõigi põllumajanduses produtseerijate päästmise küsimus.

Mina alguses tähendasin, et isiklikult asun seisukohal, et meie majanduseelule lahendust, muidugi teataval määral, võib tuua rahaväärtuse ümberhindamine või krooni kullaaluselt vabaks laskmine. Selle küsimuse ümber on täna läbirääkimised ka keerlenud. Niihästi Majanduseminister kui

ka lugupeetud härrad Strandman ja Ast toonitasid, et see tooks meie majandusele suure katastroofi, see võiks õieti vastupidist anda sellele, mis oodatakse. Ja esimene küsimus, mida härra Strandman puudutas, seisis selles, et laenude tasumine madala kursiga oleks suur kingitus neile, kellel laenu on olemas. Aga ma küsiksin, kunas on need inimesed säärasel määral laenu teinud. Raha sisemine ostujõud on niivõrt tõusnud, et nad ei ole säärasel määral laenu teinud. Näiteks inimene laenas 15.000 senti 2—3 aastat tagasi ja ostis siis selle eest lehma. See oli keskmine lehm, ei olnud kõige parem, ei olnud ka kõige halvem. (V a h e l h ü ü e.) Olen varem sellest rääkinud. Nüüd praegusel momendil nõuab pank selle summa tagasi, ja selleks, et raha tagasi viia, peab põllumees müüma 4—5 lehma, head lehma vähemalt. Tähen-dab, sisuliselt peab ta nüüd neli, viis korda suurema summa tagasi maksma.

Edasi härra Strandman kui ka teised kurtsid selle üle, et hoiusummade omanikud selle all kannatavad kui krooni väärtuse ümberhindamine ette võetakse. Nüüd aga lubatagu küsida, kunas on need inimesed niisugused summad hoiule pannud? (V a h e l h ü ü e.) Illustratsiooniks võtan sama näite, millest praegu just jutt oli. Tema müüs oma lehma ära ja pani raha panka. Nüüd toob raha pangast välja ja ostab selle eest vähemalt 4—5 samasugust lehma. Kui kursilanguse tõttu ta kaotaks 25%, siis 5 lehma asemel ostaks ta ikkagi 4 lehma. Nii et tema, saades summa kätte pangast sisuliselt otsekui vähemana, saaks ikkagi veel suurt kasu. Ma ei mõtle ega taha, et meie raha peaks väärtusetuks muutuma, vaid seda, et meie rahaüksus peaks olema ühesugusel tasemel Inglise naeltega ja Skandinaavia valuutadega. Neist sõltudes ei saaks ta loomulikult nullini minna, vaid tema väärtus liiguks alla või ülespoole samuti, kui Skandinaavia ja Inglise valuutal. Hoiusummade omanikud saaksid nominell samad summad kätte, mis nad hoiule pannud. (V a h e l h ü ü e.) Nad saaksid siiski ikkagi veel rohkem, kui oleksid saanud tol korral, kui panka panid. Nii et kahju hoiusummade omanikud ei kannu, ainult veidi vähem kasu saavad kui kõrge kursi korral. Küll aga saavad suurt kahju need, kes praeguse rahakursi juures produtseerivad, see on meie põllumajandus, ja kui tahate ka tööstus. Siga 20 krooniga ei saa meie kasvatada. Peab hea kaal olema ja esimene sort, kui võib

20 krooni saada, kuid sellega siga kasvatada ei saa. Sellepärast peab sigadekasvatus tahes või tahtmata tagurpidi mine-ma. Samuti ei saa meie võid produtseerida praeguste hindade juures. Praegu oleks kõige otstarbekohasem, kui karjasid ei oleks ja kui saaks nii korraldada, et lehm-mad üldse ei lüpsaks. See oleks praegu põllumehele kõige kasulikum. (V a h e l h ü ü e.) Praeguste hindade juures ei tasu see end ära. Kui 110 senti praegu välja-veetava või hind on, ja kui uue Saksa tolli juures tuleb endise 42 senti asemel 89 senti võikilogrammilt tolli inaksta, sellega 47 senti rohkem kui senti, siis võib arvata, kuipalju põllumees oma saaduste eest veel saab. Kui võtame 47 senti 110 sendist maha, siis jääb ümmarguselt järele 70 senti. See 70 senti on see hind, mida piimaühised kilolt saavad. Meie teame, et tööstuse kulud on keskmiselt 30 senti kilolt. Kui nüüd see 30 senti 70 maha ar-vame, siis saamegi selle hinna, mida lõpuks põllumees saab või kilolt ja see on 40 senti. Kuid vankrimääre maksab 38, maal kohapeal koguni 50 senti, kujutage ette, kas hakkab keegi veel vankrimääret ostma, kui või selleks palju odavam. See on katastroofiline seisukord, mis praegu õieti on, ja sellest peaksite teie aru saama. Ma ütlen, ei ükski põllumees ei saa enam nende hindade juures produtseerida, ja just seepärast ongi praegusel korral igasugused koosolekud ja kõnelused. Teie ei leia ühes-ki kohas maal kahte-kolme inimest koos, kes ei räägiks sellest, kuidas rohkem raha saada. Maamees ütleb, meil on ükskõik, kas kroon püsib praegusel kõrgusel või mitte, teie andke ainult meile raha, et meie oma igapäiseid kohustusi ja maksusid maksta saaksime, et meie saaksime ka töö-listele palka maksta, keda siiski tarvis oleks pidada. Aga praegu on seisukord maal niisugune, et isegi suured talud, näi-teks Põltsamaa ümbruses ei pea teenijaid talvel ei kõige väiksemagi palga eest. Pe-remees ja perenaine on ainult kahekesi talus. Ja mis teie arvate, mis need vabasta-tud töölised lõpuks tegema peavad hakka-ma? Ei saa ka talupidajaid süüdistada, et nad teenijaid ei pea, sest kui nad ei taha pankrotti minna, siis tahes või tahtmata peavad nad üksi oma jõuga läbi ajama. Ja tuleval suvel on suured töötatööliste hul-gad maal, sest nende hindade juures ei saa teenijaid pidada. (V a h e l h ü ü e.) Naer-da võidakse ju, aga kas see naer meid kau-gele viib, see on iseküsimus. Nii et põl-lumajandus nende hindade juures tahes või

tahtmata on sunnitud oma produktiooni miinimumini vähendama. See on paratamata nähe, mille ees meie seisame ja millest meie mööda ei pääse.

Nüüd edasi tahaksin ma puudutada tööstust. Täna härra Strandman jagas kolme ossa tööstuse. Mina tahaksin puu-dutada ainult üht osa tööstusest, ja see on seda osa, kes valmistab meie kodumaa ai-netest, see on meie paberi-, tselluloosi-tööstus ja puutööstus. Ei ole saladus, et tselluloosivabrik seisma pannakse ja et Türi vabrikust vallandatakse pooled tööli-sed. Ei ole ka kellegi saladus, et Luther oma vabrikuksed varsti suleb ja hakkab töötama ainult Soomes. Kuhu tahate pan-na need töötatööliste hulgad niisugusel korral, sellest ma küll aru ei saa. (V a h e l h ü ü d e d.) Peab ütleva, et riik mak-sab praegu hädaabitööliste 160—170 senti päevas ja loomulik, et põllumees selle palga juures mingit tööjõudu pidada ei saa, kui ta ei taha oma talu oksjonihäämri alla lasta minna. Tähendab, riik tekitab põllumehele raskusi, sest ta kruvib palgad liiga kõrgele.

Meie tööstuslik produktioon väheneb sellepärast, et meie tööstus ei suuda võis-telda välisturgudel, näiteks meie puutöö-s-tuse saadusi saadetakse neisse maadesse, mis on seotud Inglise naelaga. Kõik tehingud, mis sellel alal on tehtud, on tehtud Inglise naeltes, isegi kaubavahetus Vene-maaga sünnib Inglise naela alusel. Kõige-pealt peame aga seda ära märkima, et Inglismaaga ja Skandinaavia riikidega on kaubavahetus märksa suurem kui kõikide teiste riikidega kokku, nimelt 70%. Saksa-maaga on kaubavahetus kõigest 25—26%. (V a h e l h ü ü d e d.) Kõige kasulikum on olnud meile kaubavahetus Inglismaaga, sest kaubavahetus selle riigiga on umbes 20% meie kasuks. Saksamaale on meie väljavedu 14,6% ja sissevedu 15,2%. Nii näeme, et suurem osa kaubavahetusest sünnib meil nende riikidega, kus on madal valuuta, ja see teebki meie produtseerijad võistlusvõimetuks. See on see peapõhjus, miks töötada ei saa. Meie või läks seni omas suures osas Saksamaale, aga uute tollide juures ei saa meie võid Saksamaale üldse enam saata. 47 senti on võitoll kõrgem kui seni, ja see teeb võisaatmise Saksamaale absoluutselt võimatuks, ning meie võituruks jääb tulevikus ikkagi Ing-lismaa ja võib-olla osalt ka Belgia. Nagu näha, Prantsusemaalt on meid välja suru-tud, sest meie valitsus ei ole suutnud seal

soodustusi välja kaubelda, mis igatahes valitsusele suureks puuduseks tuleb arvata.

Meie igatahes saame kahju sellest, et meil on kõrge valuuta maa, ja Inglismaa on madala valuuta maa. Meie võitünn maksab 5 naela ümber. Naela languse tõttu kaotame ümmarguselt 22.700 senti võitünnilt. See on 55 senti kilogrammi pealt. Läänud aastal saatsime meie võid välja 13 miljonit kilogrammi. Kui meie korrutame selle arvu 55 sendiga, siis saame 715 miljonit senti. 715 miljonit senti kaotame üksi ainult või juures. See on ligikaudu sama summa, milline on maatulunduskapitali laenusumma. Vaadake, niipalju meie tegelikult kaotame, saates oma või madala valuuta maale.

Nüüd edasi. Välismaa kaubad tõuseksid, elukallidus tõuseks. See oli härra Strandman'i kui ka härra Ast'i seisukoht. Inglismaal on elukallidus tõusnud 10% võrra. Ja muidugi, ka meil võiks siis elukallidus tõusta teataval määral. Öeldakse, et põllumees peab siis paljud tarbeained ostma kallinalt, näiteks kunstsõnniku, põllutöömasinad j. n. e. Aga, härrad Riigikogu liikmed, asi seisab selles, et ost on kujunenud põllumehe juures nii minimaalseks, et seda ei maksa enam nimetadagi. Näiteks isegi petrooleumi kohati ei osteta enam, vaid püütakse peergude peale üle minna. Soola on sunnitud ostma ja rauda niipalju, kui hobuse rautamiseks vaja. Kõigi teiste majapidamises tarvitsminevate esemete muretsemine lükatakse tuleviku peale edasi. Vaadake, põllumehe ostmised on protsentuaalselt väikesed, kuid praegusel ajal on need minimaalsed, nii et kaubahindade tõus tema elukallidust kuigipalju ei tõsta. Edasi on meil märgitud seda, et nende riikide olukord, kes kursi alla lasid, ei ole mitte paranenud, vaid koguni halvenenud. Aga see pole ometi nii. Näiteks Soomele on olnud kursi allalaskmine suureks õnnistuseks, ja Soome riigitegelased on kahtsenud, et nad seda õigel ajal ei ole teinud ja et nad hiljaks on jäänud. Soome väliskaubandus on olnud läinud aastal aktiivne ühe miljardi Soome marga suuruses. Sarnast aktiivsust ei ole Soome kaubandus varem näinud ja pealegi veel talvekuudel. On räägitud ka töötatöölise raskest seisukorrast mõnes riigis. Võib-olla, on nende arv mõnes kohas kasvanud, kuid meil on ka andmeid, mis näitavad, et see arv on vähenenud ja õige tuntavalt vähenenud. Mis saab eelarvest? — Küsitakse. Arvan, et eelarvele see kuigi tuntavat mõju ei avaldaks, sest palgad jääksid endisteks, küte jääb en-

diseks, petrooleumi hind veidi ju tõuseks, kuid üldiselt ikkagi eelarve kuigipalju ei suureneks. Aga kui kulud tõuseksidki, siis ometi ka tulud tõuseksid. Aga ma ei vaidle ju ka selle vastu, kui tahetakse seda teist teed käia, kui tahetakse elustandarti alla viia, mis produktioonikulused aitaks vähendada. Aga siis on ju ka tarvis seda teed käia. Kuid niipalju kui valitsus on tegutsenud, niipalju kui ta abinõusid on otsinud, kõik need ei ole tagajärgi andnud. Aga üks näib kindel olevat, et kui teie, austatud Riigikogu liikmed, hävitate meie produktiooni, nii põllumajandusliku kui ka tööstusliku, siis tahes või tahtmata meie kroon ükskord langeb, ja see lange mine on siis suur. Tagajärjed oleksid siis kurvad. Õige majandusepolitika ja rahandusepolitika võib meie majanduseelu siiski tervendada ja positiivselt mõjuda. Aga ma arvan, et praegu ei ole veel niihästi meie rahvas ja ka juhtivad jõud niikaugele jõudnud, et nad võtaksid õige suuna meie majanduseelule, sest see, mis meie rahvamajanduses praegu sünnib, on väga hädahohtlik kogu meie riigile ja kogu rahvale. Kui asi niimoodi edasi peaks kestma 3—4—5 kuud, siis Eesti rahvamajandus ei ole midagi muud, kui üks lõpmata suur surnuaed, sest praegune olukord võib meie produktiooni niivõrt alla viia, et meil pole midagi enam välja vedada. Ja see oleks suur õnnetus kogu meie rahvale ja riigile. Ei usu ka mina, et praegune valitsus suudaks teist teed käia. Kui südamesopis tahakski uskuda seda, siis ometi ei suuda, sest valitsus pole näidanud, et ta oskaks seesuguseid samme astuda, mis reaalselt tulu annaksid, mis reaalselt aitaksid niihästi põllumajanduslikku kui tööstuslikku tööstust.

8. Kahe järgmise koosoleku määramine.

Majanduseminister A. Jürman (korra kohta): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on meile väga tähtis, tähtis just selle poolest, et teda väljaspool oodatakse. Oodatakse, kuidas Riigikogus küsimus areneb, ja kuidas Riigikogu küsimuse otsustab. Sellepärast ei või meie selle arutamist täna mitte pooleli jätta, ja ma teen ettepaneku, käesoleva päevakorra-punkti järele lõpetada koosolek ja pidada kümne minuti järele teine koosolek, võttes päevakorda: sisemaa maksuvahendite liikumise korraldamise seadus — II lugemisel.

Pärast teist koosolekut pidada kümne minuti pärast kolmas koosolek, võttes päevakorda: sisetama maksuvahendite liikumise korraldamise seadus — III lugemisei.

Ettepanekud võetakse vastu.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

9. Sisetama maksuvahendite liikumise korraldamise seadus — I lugemisel. (Punkt 7. järg.)

A. Rei: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja rkl. Laur ütles, et teda ei olevat suutnud veenda ei Majanduseministri, ei rkl. Strandmani ega rkl. Asti väited. Mina omaltpoolt pean tunnustama, et härra Lauri enda seletused olid küll kõike muud, aga igatahes mitte veenvad. Millistes vastoludes tema oma seletustes kogu aeg siples, selle kohta lubatagu mul ära märkida vaid paar näidet. Üheltpoolt ta seletas, et kroonikursi hoidmine on üldse suur majanduslik rumalus, riiklik kuritegu, mis hävitab meie rahvamajanduse. Veel 3—4—5 kuud krooni hoida — ja terve meie rahvamajandus on suur surnuaed. Rahväärtuse ümberhindamine olevat väga kasulik asi. Seejuures tõi ta mitmesuguseid näiteid välisriikidest ja hoiatas, et kui teie kroonikurssi kangekaelselt edasi hoiate, siis tuleb hirmus kroonikursi langus. Aga härra Laur peaks ju ometi rõõmus olema, kui kroonikursi langemine iseenesest tuleb. Ometi aga hirmutab ta meid hirmsate tagajärgedega, mis siis esile tulevad, kui kroon ise paratamatult langeb. (Vahelhüüed.) Noh, kui kroonikursi langemine on väga hea asi, siis peaksite Teie ju rõõmustama, ükskõik kas on kroonikurss langetatud meelega, seaduseandlikus korras, või langeb ta iseenesest paratamatult kolme, nelja kuu pärast. (Vahelhüüed.)

Juhataja: Palun rahu! Palun kõnelejat mitte segada.

A. Rei: See on üks näide. Edasi härra Laur süüdistas valitsust, et see on kroonikursi hoidmisega viinud meie majanduseelu ummikusse, ja ei olevat midagi teinud selleks, et kindlustada meie võiturgu Saksamaal j.n.e. Teie võite aga lehtedest lugeda, et Saksamaal president neil päevil andis välja määruse, mille järgi valitsusel

on õigus nende maade suhtes, kus valuuta langenud, maksuma panna eriti kõrgendatud tollid. Kui meie krooni langetame, siis ju ometi ei parane võiväljaveo tingimused, vaid raskenevad veelgi. Mitte ükski Saksamaa ei ole maksuma pannud antidumping tollid, vaid neid pannakse igalpool maksuma. Ka teised riigid hakkavad endid seesuguste eritollidega kaitsma niisuguste maade vastu, kelle raha väärtus langenud. Nii et krooni langetamine ei aitaks mitte paremaid tingimusi luua meie võieksportidele, vaid tingimata raskendaks neid. (Vahelhüüed.) Siiaani oleme võinud Saksamaale vedada. (Vahelhüüed.) Kuulge, härra Laur, kas Teie vastutate selle eest, et Inglismaa samasuguseid abinõusid ei hakka kasutama teiste maade vastu? (Vahelhüüed.) Nii siis, Teie olete hirmus kompetentne neis küsimis, Teie tegite etteheiteid valitsusele, et ta ei nõutanud meie võile vaba sissevedu Saksamaale. Väga kahju, et Teie ei ole Välisministriks, kus Teie oma hiilgavaid võimeid oleksite võinud näidata. (Vahelhüüed.) Ma arvan, et niisuguste suurte võimete juures oleks Teie vististi võinud läbi lüüa ja Välisministri kohale asuda.

Härra Laur tõi siin kõiksuguseid tõendusid, kuivõrt õndsakstegevalt on rahväärtuse ümberhindamine mõjunud Soomes, Rootsis ja teistes maades j.n.e. Kõigi nende õnnistusrikkaste tagajärgede kohta on aga veel liiga varane otsust teha. Kindlaid andmeid ei ole veel mitte olemas. Huvi pärast mina otsisin vastavatest eriajakirjadest kindlaid statistilisi andmeid, mitte aga õhustvõetud andmeid või subjektiivseid hinnanguid, kuid praegu pole seesuguseid arvustikulisi andmeid veel olemas. Kõige viimased statistilised andmed ulatuvad novembrikuu kohta mõne maa suhtes, kuna oktoobrikuu kohta on nad suurema jao maade kohta olemas. (Vahelhüüed.) Siiski peab aga ütlemä, et need täpsemad andmed, mis juba olemas on, ei näi mitte tõendavat, et maades, kus raha väärtus ümber hinnati, nagu rkl. Laur seda nimetab, oleks majanduseelu õitsele lõonud. Majanduseminister tähendas, et Rootsis on tööpuudus kõvasti kasvanud. Kuulsa Inglise majandusliku ajakirja „Economist“ viimases numbris, mis ilmus 16. jaanuaril s. a., see on 4 päeva tagasi ja täna siia jõudnud, kirjutatakse, et novembrikuu kestel, s. o. 2 kuud pärast seda, kui raha ümberhindamine ette võeti, on tööpuudus Rootsis kasvanud. Novembrikuu kestel on hädaabitööle võetud tööliste arv kasvanud

44 tuhandelt 57 tuhande peale. (V a h e l h ü ü e.) Kui see on hooajaline tõus, siis on see siiski väga ränk tõus. Kui kroonikursi langus oleks õnnistust toonud, siis ei oleks niisugust kasvu tohtinud olla. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, „oleksiga“ on hirmus raske opereerida. Meie peame tõsiste asjade juures kindlate andmetega arvestama. (V a h e l h ü ü e.) Härra Laur ütleb, et kui niiviisi edasi läheb, siis tuleb suur surnuaed, majanduseelu variseb kokku j.n.e. Kuid keegi ei ole selgeks teinud, et kui kroonikurss langeb, kui raha tasakaal kaob, mis siis tuleb. Kui öeldakse, et liha on odavam kui silgud, siis ei ole suutnud keegi kindlaks teha, et rahakursi languse tõttu läheb liha kallimaks ja silgud odavamaks. (V a h e l h ü ü e.) Kui meie lisaks majanduslikkudele raskustele laseme tulla veel kaose rahaasjanduses, kas siis läheb kõik õitsele ja paremaks? Meie majanduslik olukord on raske, ja me peame leidma abinõusid, kuidas selle vastu võidelda, kuidas ära hoida, et see veel raskemaks ei läheks. Kui me aga rahaasjanduse alal ise teadlikult tekitame kaose, kaotame siseriigis inimestel usalduse raha vastu, nii et nad raha eest hakkavad põgenema, ja selle asemel, et raha kokku hoida, hakkavad ükskõik mida ostma, — mis tuleb sellest siis välja? Me kaotame sellega usalduse raha väärtuse vastu, niihästi sise- kui välisriikides. Ja mis saab siis omavalitsuse asutuste kui ka riigiasutuste ning suuremate eraettevõtete kalkulatsioonidest pikema aja peale ette? Terve ja heas korras olev rahaasjandus ei ole mitte küllaldane eeltingimus selleks, et majanduseelu oleks terve ja heas korras, aga ta on igitahes üks tingimata vajalikkudest eeldustest selleks. Kui rahaasjandus segi paisatakse, siis ei saa majanduseelu terve olla ja õitseda. On õige, et rahaväärtuse langemine enamasti tekitab esialgu majanduseelu teatava elustumise, kuid see on vaid haiglase palaviku nähe. Siijamaani oleme suutnud oma rahanduse hoida terve, ja hea tahtmise juures suudame seda ka edaspidi terve hoida. Kõik näited, mida siin härra Laur ette tõi üksikute maade kohta, kus rahaväärtuse langemine olevat andnud väga häid tulemusi, kõik need näited on väga puudulikult fundeeritud tõelikkude andmetega. Teiseks, kuigi neis üksikutes maades on aset leidnud ajutine elustumine, „Scheinblüte“, nagu sakslane seda nimetab, s. o. näiline õitseng, siis on aga suur küsimus, kas meie juures ka ilmsiks tuleb sama ajutine elustumine, mis mujal on aset

leidnud. Lubatagu, et ma selle kohta toon ette ühe väga huvitava nähte ühest teisest riigist. Ma mõtlen nimelt Saksamaad. Saksamaa on väljaveost igitahes mitte vähem huvitatud kui meie, kuna tema rahvamajanduses väljavedu mängib määratu suurt osa. Ei ole kahtlust, et see kaos, mis tekkis ilmaturul Inglise naela langusega, ja need raskused, mis selle tagajärjel tekkisid eksporttööstusele, andsid ennast väga valusalt tunda ka Saksa majanduseringkondatele. Aga kõik Saksamaa juhtivad poliitilised tegelased, välja arvatud vaid Hitler'i mehed, see on — kõik tõsised ja vastutusetundelised politikategelased on üksmeelselt selle poolt, et iga hinna eest tuleb hoida Saksa raha väärtust. Selle küsimuse kohta ilmus jõulu eel väga huvitav artikkel ajakirjas „Conrad's Jahrbücher für Volkswirtschaft und Statistik“, mis teatavasti on väga kuulus ja hea nimega majanduseteaduslik ajakiri, Jena professori Weyermann'i sulest. Prof. Weyermann näitab oma artiklis, et ka Inglismaal ei või rahaväärtuse langemine tuua kindlat ja püsivat kasu rahvamajandusele. Seda suuremal määral on see maksev Saksamaa rahvamajanduse kohta. Vahe meie, s. o. Saksamaa ja Inglismaa, vahel, kirjutab Weyermann, seisab selles, et Inglismaal on määratu suured rikkusetagavarad, millega ta saab oma valuuta langust tõkestada ja seisma panna, niipea kui ta seda soovib, kuna aga Saksamaa on vaene riik ja veel vaesem rahvas. Klambrites olgu siin vahele tähendatud, et samapalju kui Saksamaa on Inglismaast vaesem, samapalju, kui mitte rohkem, oleme meie Saksamaast vaesemad. (V a h e l h ü ü e.) Edasi loeme Weyermann'i artiklist: „Isegi hoolimatult oportunistlikult majanduse seisukohalt ei tohiks Saksamaa mängida raha väärtuse languse mõttega. Teine inflatsioon oleks Saksamaale väljakannatamata, nagu sellele tähelepanu on juhtinud mitmed Saksa politikategelased ühemeelselt mitmesugustest rühmitustest. Kui üksikud majandusgrupid loodavad, et raha väärtuse langemine Saksamaale tooks sama kasu, millist ta toovad Inglismaale, siis on kindel, et Saksamaal ei läheks see katse läbi, kuna Saksamaa on juba läbi elanud kõige sügavama inflatsiooni.“ Nõndanimetatud inflatsiooni esimene staadium, mille kestel hinnad veel ei kerki, ei saaks Saksamaal kuidagi kestev olla. Ükski Saksa tööstuseharudest ei saaks seda kasu, mida loodetakse. Hindade kerkimine oleks silmapilkne. Oma kirjatööd lõpetades tähendab

autor: on südamest tervitatav, et kõik tõised, vastutustundvad Saksa politikategelased on vastu pannud kiusatusele asuda raha languse teele.

See, mida Saksamaa kohta on kirjutanud see teadusemees, on täiel määral, või isegi veel suuremal määral, maksev ka meie kohta, sest meie oleme veel vaesem riik kui Saksa riik. Meil raha väärtuse languse tagajärjel tõuseksid hinnad, vähemalt niisama ruttu kui Saksamaal.

Mispärast võis aset leida Inglismaal ja Skandinaavia maades see kunstlik ajutine elustumine? Sellepärast, et need maad ei ole veel inflatsiooni läbi elanud. Selle tõtu seal hinnad ja palgad ei reageeri nii kiirelt rahakursi langusele. Seal sellepärast on võimalik ära kasutada inflatoorilise liikumise esimest staadiumi. Peaks ju isenesest olema selge, et kaupade valmistamist ei saa teha 30% odavamaks sellega, kui rahaväärtus langeb 30% võrra. Kui nii lihtne oleks odavamaks teha saaduste valmistamist, siis peaks endalt küsima, mispärast insenerid ja leidurid on pidanud nägema niipalju vaeva, et leiutada paremaid masinaid, töötamise meetode j.n.e., kui nii jumalikult lihtne oleks produktsiooni odavamaks teha: lase 30% võrra rahaväärtus alla ja ongi 30% võrra produktsioon odavamaks saanud. Ainult neis maades, mis ei ole läbi elanud inflatsiooni, seal on võimalik, et valuutakurss langeb 20 kuni 30%, kohalikkude toorainete hinnad, palgad, maksud j.n.e jäävad aga esiotse endisteks, meil aga poleks see mitte mõeldav, just niisama nagu Saksamaal. Kuid ka Inglismaal näeme, kuidas hinnad järjekindlalt tõusevad, kohanedes langenud rahaväärtusele. Mitmesuguste kaupade liikide suhtes hinnad muutuvad isesuguses tempos, ühede suhtes rutemini, teiste suhtes aeglasemalt. Näiteks on Inglismaal tekstiilkaupade hinnad naela languse momendist kuni 13. I 1932 tõusnud 21,7%. Nael aga on langenud umbes 28%. Ent kui meie arvesse võtame, et ka sel juhusel, kui naela väärtus oleks püsitud muutmata, siis hinnad üldiselt ikkagi oleksid langenud, kui meie seda arvesse võtame, siis võib arvata, et tekstiilkaupade hinnad juba on langenud väärtusega naeltes tõusnud selle tasemini, milleni nad vististi oleksid langenud püsiva valuuta juures. Seega on tekstiilkaupade alal inflatsiooni esimese staadiumi soodustused juba ära kadunud. Mõnede teiste kaubarühmade suhtes on hindade tõus olnud väiksem, nimelt — mineraalkaupade alal 15,3%, toiduainete

alal 9,6% j. n. e., ja üldine indeks on samuti tõusnud 9,6%. Meie näeme neist andmetest, et ka Inglismaal hinnad vähehaaval kohanevad langenud valuuta kursile. Inglismaa ja Skandinaavia kohta peab tähendama, et nende suurte rikkuste juures, mis neis maades olemas, neil riikidel on küllalt abinõusid käes, millega võidakse rahakursi langus seisma panna. Kui meil arvatakse ka samasugune vaba manööverdamise võimalus olevat, nii et võime oma soovi kohaselt rahakursi 15 või 20% alla lasta, siis on see suur illusioon. Meil pole niisuguseid valuutareserve, millega saaks manööverdada ja rahakursi soovitava tasemel kinni pidada. Meie peame tõsiselt rehkendama sellega, et kui kord rahakurss hakkab langema, siis võib see langus väga kaugele minna ja on sootuks teadmata, kus ta peatub. Kui ta aga tõesti nii langema hakkab, siis mis on selle tagajärg? Meie oleme näinud rahaväärtuse kokkuvarisemise kohutavaid tagajärgi, kui mitte kõige teravamal kujul iseendi juures, siis teistes maades. Saksamaa kohta oli omalajal olemas anekdoot: mees müüs talu ära, sai hea hinna ja ostis selle eest vaguni täie kõisi, et head äri teha; hinnad tõusid kiirelt ja mees müüski kõied suure kasuga maha. Saadud raha eest ostis ta kasti naelu. Vahepeal aga oli rahakurss jälle rängalt langenud, ja kui mees kasti naelu ära müüs, sai ta lõpuks vaid veel ühe naela osta. Kuna tal vagunist kõitest oli üks kõieots järgi jäänud, siis poos ta end selle kõieotsaga selle naela otsa, milleks ta varandus oli muutunud pärast suurte kasudega edasimüümisi. Vaat, kuhu viib rahaväärtuse langemine. Sellele teele ei ole meil igatahes mitte soovitatav minna. Kes saavad rahaväärtuse langusest kasu? Need, kes kallidest võlgadest tahavad odava rahaga lahti saada. Tõtt öelda, mul tuleb nüüd meelde ja ma hakkän aru saada, mispärast härra Laurile kõik väited kroonikursi hoidmiseks, mis toodi ette härra Majanduseministri ja teiste kõnelejate poolt, mitte venivad ei olnud. Kui üldkomisjonis arutati asundustalude põliseks omanduseks andmise seadust, siis tehti ettepanek, et müügihinnad, millega talud asunikele omanduseks müüakse, tuleksid määrata kullaalusel. Siis vaidles härra Laur sellele kõigest jõust vastu, ja ka teised asunikud rühma liikmed tegid sedasama. Ja kui küsiti, mispärast nad selle vastu on, siis härra Laur ütles otsekohe välja, et vanatalude peremehed on saanud omad võlad odava rahaga ära maksta ja

asunikudel peaks ka see võimalus olema. (N a e r.) Seal on inimesi, kes mõtlevad seda ja tuletasid seda mulle meelde, mul omal ei tuinudki see fakt järsku meelde. Nähtavasti härra Laur arvab, et nüüd ongi see õige moment tulnud, kus ka asunikud peaksid oma osa saama võlgade mahakustutamise näol. (V a h e l h ü ü e.) Aga siiski vanatalude peal oli mitmesuguseid obligatsioonivõlgu, mida rahaväärtuse languse tõttu kerge oli ära maksta. Härra Laur leidis, et kuna suur hulk vanade ostutalude omanikke on saanud oma võlad odavasti ära maksta, siis peaks tee lahti hoidma, et samasugune saatuse kink langeks rüppe ka asunikudele, ja nähtavasti on nüüd härra Lauri arvates see aeg kätte jõudnud, kus toda omal ajal reserveeritud võimalust tuleb realiseerida. Rahaväärtuse langus võib teatavale arvule ja võib-olla kaunis suurele arvule inimestele, kel on suured võlad kaelas, olla üsna tähtis ja kasulik, kui meie aga arvesse võtame kõik kahjud, mis sellega tuuakse tervele rahvale, siis tõepoolest — kas ei oleks parem kas või korjandus teha võlgades olevate inimeste kasuks, ja võib ka mitmesuguste muude abinõude varal püüda nende seisukorda parandada. Ka valitsuselt on Riigikogusse tulemas teatavad seadused, mis selle poole sihivad. Lõppude-lõpuks võib ka osa riiklikkudest võlgadest ohverdada ja kustutada. Iga erapankur teeb sageli sedasama: kui ta näeb, et võlgnik ei suuda kogu võlga ära maksta, siis selle asemel, et tema majapidamist haamri alla viia, sageli kustutab ühe osa võlga, võimaldades sellega võlgnikul edasitöötamise ning kindlustades sellega ülejääva võlaosa kättesaamist. Seda operatsiooni võiks vast ehk ka riik praegusel ajal teha teatavas ulatuses. Üldiselt aga suur põllupidajate mass minu arvates rahakursi langusest miskit kasu ei saa. Siseturu minevate ainete turustamise tingimused võivad rahakursi langemisega ainult halveneda. Kui tahetakse, et ametnikkude, teenijate, tööliste palkadest võetakse otsekohe maha 20, 30 või 50%, ehk küll nii palju maha võtta ei ole füüsiliselt lihtsalt sugugi võimalik, — kui meie madalatest palkadest veelgi suur protsent maha võetakse, siis siseturu ostujõud langeb veelgi, ja täiesti õige on see, mis mu rühmakaaslane Johanson vahelhüüdes tähendas, nimelt et siis peab põllumees nelja sea asemel viima vähemalt seitse-kaheksa siga, sest inimesed ei jõua seda osta, mis nad praegu ostavad, nõudmine põllusaaduste järgi väheneb, ja hinnad langevad.

Teiseltpoolt, välismaalt tulevate kaupade hinnad aga tõusevad otsekohe, ja kuigi härra Laur püüdis näidata, et sealt tulevaid saadusi põllumees tarvitavat vähe, siis pole see ikkagi mitte just nii. Eks tule välismaalt sool, petrooleum, vikatid, põllutöömasinad j. n. e. Teiseltpoolt aga tarvitab põllumees ka suure hulga niisuguseid kaupu, mille tooresaine veetakse sisse välismaalt ja siin töötatakse ümber. Kõigi nende kaupade hinnad tõusevad ka jalamaid ja nende eest peab põllumees rohkem maksma. Tagajärjeks oleks see, et ta saaks küll suurema arvu odavamaks muutunud sente, mille ostujõud aga on palju enam langenud. Nõnda et põllumees sellest mingit reaalselt, tunduvat kasu ei saa. Pealegi põrkab meil põllusaaduste eksport mitte üksi Saksamaal, vaid ka mujal riikides, näiteks Belgias, Prantsusmaal j. n. e., otsekohe antidumping tollidega kokku. Nõnda ootavad meid rahaväärtuse langemisel vaid raskused ja uued takistused meie ekspordile.

Nüüd — mis teha? Härra Laur ja härra Penno süüdistavad — valitsus ei tegevat midagi, et maad raskest olukorrast üle aidata. Majanduseminister näitas, et valitsus on üsna rohkesti teinud kriisi vastu võitlemiseks ja et valitsusel on teostamisel veel rida samasuguseid kavatsusi. Lubatagu mul veel märkida üht ja teist, mis valitsuses suunas teinud ja mis veel teha võiks. Suvel näiteks oli võimalik põllumeeste huvides Venemaale müüa sugusigu; praegu on valitsusel läbirääkimised käimas selle üle, et uuesti Venemaale müüa peekonsigu, ja on loota selle operatsiooni teostumist, mis tooks meie põllumeestele vist umbes 70 miljonit senti. See on igatahes üsna suur summa eriti praegusel kitsal ajal. Siis oli tänu aktiivsele majandusepoliitikale möödunud aastal väga tuntavalt suurenenud transiit, mis on meie raudteedele ja sadamale andnud tööd ning toonud välisvaluutat maale. Ka Leedu kaubaleping, mis kevadel ratifitseeriti, võimaldas praegusel kitsal ajal, kus välisturgude leidmine halvenenud, suurendada meie saaduste väljavedu Leedusse. Ka siseriigis on püütud töövõimalusi suurendada. Näitena võiks nimetada mootorvagunite tellimist, mis annab rohkesti tööd meie metallivabrikutele. (V a h e l h ü ü e.) Selle finantseerimine oli nii ette nähtud, et töö ise enda ära tasub. (V a h e l h ü ü e.) Edasi nimetaksin võlgnikkude kaitset, mis küll ei ole otsekohealt majanduseelu elustamine, kuid aitab ära hoida majapidamiste laastamist seal, kus on võimalik neid saneerida. (V a h e l

hüüe.) Ka üürihindade alandamise suhtes oleks valitsusel võimalik midagi ära teha. Sel ajal, kui kõigi rahvaklasside sisetulekud on üldiselt väga palju vähenenud, on üürihinnad Tallinnas 43% kõrgemad ennesõjaaegistest. See on ebaloomulik nähe, ja siin võiks valitsus hea tahtmise juures midagi ära teha ning sellega elukallidust vähendada üürihindade alandamise abil. Rahaväärtuse langetamine, mis tekitab suure kaose meie majanduslikus elus, on aga kõige halvem tee, mis tooks vaid kahju rahvamajandusele. Tänaused läbirääkimised oleksid väga kasulikud, kui nende tulemusena kogu maa saab kindla veendumuse ja usalduse, et valitsus ja Riigikogu rõhuv enamus tahab iga hinnaga meie rahanduse terve hoida, ja et majanduslikkudele raskustele, mida praegu üle elame, ei lisata juurde suurt skandüst rahanduse alal. Inglismaad ja Skandinaaviat ei vii rahaväärtuse langus mitte põhja. On arvata, et need maad õige peatselt jälle stabiliseerivad oma raha, kuid niisugune nõrk ja kehv riik, kes pealegi asub sellases kardetavas situatsioonis nagu meie, ei tohi mängida oma majanduseelu kõige tähtsama nährviga — rahandusega —, saates seda tõsisesse hädaohtu. Meie oludes tähendab rahakursi langetamine terve rahva saatusega mängimist.

Mina olen sõnavabaduse poolehoidja, kuid arvan, et kuritahtliku kihutustöö tegemise eest, mis kogu rahva saatusele hädaohtlik, peaks kriminaalseadustikus olema vastav karistus ette nähtud. Kui verine sõda käimas on, siis ei ole lubatud kihutustöö tegemine seljataga, et sõjavägi viskaks püssid rukkisse. Kui rahvas peab sõda, siis ei tohi allavandumise propagandat teha. Meie oleme praegu majanduslikus mõttes otsekui piiramise seisukorras, nagu seda on praegu terve maailm. Kuriteolise kihutustöö tegemist niisugusel ajal nagu praegu, kus kaine mõtlemine kipub vankuma lööma, ei tohiks kuidagi viisi sallida. Harilikul ajal muidugi keegi ei kõhatakski niisuguse kihutustöö peale. Praegusel ebaloomulikul ajal aga tuleb seesugusele kihutustööle kriminaalseadustiku kaudu punn ette pista. Meie rahva saatusega ei tohi mängida.

A. Tupits: Austatud Riigikogu liikmed! Et kesköö varsti käes, terve rida veel on kõnelejaid, ja kaks koosolekut veel tuleb maha istuda, siis luban endale üksnes üldistes joontes peatuda arutamiseloleva küsimuse juures. On loomulik, et vaidlu-

sed kroonikursi juures on laiemale valgunud ja kogu rahvamajandust haaranud. Eriti on eelkõnelejad peatunud meie rahvamajanduse peaharu, s. o. põllumajanduse juures ja nende raskuste juures, millistes põllumajandus sattunud. Mina tahaksin peatuda sellesama küsimuse juures. Kui madalale on langenud meie põllumajanduse saaduste müügihinnad, selle kohta ei hakka ma arvusid enam ette tooma. Kui vähe põllumees saab loomade, liha, piima ja teiste saaduste eest, sellest on siit juba räägitud. Tahaksin vaid ühe paranduse teha kahe eelkõneleja väidete kohta. Nimelt härrad Penno ja Laur käsitasid asja niiviisi, et Saksa uue võitoli maksmahakamisega, mis lähemal päevil jõusse astub, älanevat otsekohe meie võihind 40 sendi võrra. Minu arvates on siin teataval määral eksitusega tegemist. Loen oma kohuseks seda parandada, sest vastasel korral ilmub see teade homme juba ajalehtedes, ja inimesed maal näevad lisaks praegustele raskustele veel suurt õnnetust lähemas. Asi seisab selles, et Saksa uus tollikõrgendus jätab teatava osa meie võist kõrgendatud tolli alt välja, nimelt Soome kontingendi, ja see on õige suur summa. (V a h e l h ü ü e.) Meil on võimalus vedada aastas 5.000 tonni võid Saksamaale endise tolliga. Mineval aastal oli kogu meie väljavedu Saksamaale 7.000 tonni, nii et 5.000 tonni on sellest õige suur hulk. Mineval aastal läks küll palju võid ka Inglismaale, praegune olukord on aga niisugune, et meie sinna vedada ei saa, ja seepärast läheb meie võid nüüd rohkem Saksamaale. Siiski on välja kalkuleeritud, et sellest kontingendist meil jätkub umbes suveni. Nii et kui asja nii kujutada, et homme, ülehomme võib takistus tulla meie või väljaveos, siis õnneks see seisukord nii katastroofiline veel ei ole. Aga see ei tähenda muidugi seda, et asi raske ei oleks. Olukord on väga raske. Põllusaaduste hinnad on väga madalaks läinud, aga nende saaduste hinnad, mida põllumees ostma peab, ei ole alla läinud. Ja siin ongi need käärid, see suur kääriotste laialjolek, millest niipalju juttu olnud. Niisuguste saaduste hinnad, mida põllumees tarvitab, nagu petrooleumi, naha, riide, kõiksuguste poekaupade j.n.e. hinnad ei ole alla läinud. Meie kuulsime siin isegi täna, kuidas üks kõneleja, tööerakonna esindaja härra Strandman, näitas, et meil ärimehed juba tükk aega kaupadele umbes 30% juurde panevad, arvates, et ehk hakkab kurss langema. See juurdearvestus tuleb põllumees-

tel ja teistel kaubaostjatel kinni maksta. Ja vaadake, see teeb seisukorra veel raskemaks.

Sissetulekud on maal äärmiselt väikeseks jäänud. Mul on hulga inimestega kokkupuutumist olnud, kes ütlevad, et keskmine talu saab Virumaal kõigest kuni 1.000 senti kuus piimast. Kuidas saab üks majapidamine ära elada, kui ta rahaline sissetulek on 1.000 senti kuus? Muidugi ei saa ta ära elada, ja seepärast on maal kohutav rahapuudus tekkinud. Raha on ära kadunud, maa on täitsa lage rahast. Ja kuhu ta on läinud, ta on suurel määral linna läinud. Meie ei näe linnas praegu mitte niisugust raskust, nagu see maal valitseb. Tõsi, linnaski on kehvemal kihil raske. Mõtlen vabrikutöölisele, kellel ei ole kerge. Aga teistel linnakihtidel ei ole niisugust raskust kui maal. Linnas on kõik lõbustuskohad rahvast täis. Asutatakse järjest uued kõrtsid. (V a h e l h ü ü e d.)

Juhataja: Ma palun rahu. (V a h e l h ü ü e d.)

A. Tupits: Mina ei ole käinud, ei ole aega, aga ma olen kuulnud inimeste käest, kuidas seal käiakse, ja tean, kuidas asutatakse restorane juurde. Vaadake kinosisid, kas seal käimine on vähemaks jäänud? (V a h e l h ü ü e.) Pühapäeviti seisavad sabad kinode uste taga. Elu läheb linnas enam-vähem vanas suunas, ja see ongi, mis tekitab kibedust maal. Niisugusel raskel ajal, nagu meil praegu käes, peaksid kõik meie rahvakihid ohvrit kandma, igaüks peaks oma jõu kohaselt selleks ohvrit tooma, et neist raskustest üle saada, aga praegu ei ole see ohver ühtlaselt jaotatud. See ohver lasub maaelanikkudel ja teised ei võta küllaldaselt selle ohvri kandmisest osa. Neid vahekordi on tarvis tasandada.

Sissetulekute vähenemine ja hindade langus mõjub maal niivõrt, et produktiooni jätkamine tekitab maal juba raskust. Igahel siin kõrges kogus peaks selge olema, mis see tähendab, kui meie piimamajandus hakkab vähenema, kui meil seakasvatust, mis nii hoogsalt arenes, hakatakse likvideerima. See tähendab suurt häda ja viletsust, mitte ainult põlluharijatele, vaid ka teistele kihtidele. Maal tähendab see ühteaegu suurt tööpuuduse kasvamist. See on väga tõsine küsimus, millele Riigikogu peab tähelepanu pöörama. Niisuguste madalate hindade juures ei suuda põllumehed enam niipalju teenijaid pidada, nagu ne-

mad pidasid mineval aastal. Suur osa põllutöölisi jääb, ma kardan, tänavu aasta kauplemata, teenistusse võtmata. Aga millest hakkavad need inimesed elama ja kas see ei ole meile õnnetuseks, kui meil ka maal hakkab töötatöölise kiht tekkima? Suveti maal tööpuudust ei ole, aga talveti on. Talveti on praegu ka meie talupere-mehed töötatöölised. (V a h e l h ü ü e.) Endistel aastatel teeniti palju raha vedudega, need on nüüd ära jäänud, ei ole enam seda kõrvalteenistust talvel, ja see ongi tööta olek. Vaadake, selles raskes olukorras hakkavad inimesed otsima teid, kuidas sellest olukorrast välja saada, ja siin tekivad inimestel kõiksugused kaalutlused, kõiksugused ettepanekud ja väljapääsu-kavatsused. Öeldakse siiski mõnelt poolt praegu veel, et ega see häda maal nii suur ei ole, et kisategijad on võlgnikud. Ma lugesin hiljuti „Päevalehest“ niisuguse artikli, kus öeldi, et need, kes praegu põllumajanduse hädast räägivad, neid on käputäis, vast 100 inimest, kellele riik on ostnud klaverid, vaibad j.n.e. Ei ole meie riik ostnud ühelegi põlluharijale klaverit, vaipu j.n.e., ja ka nende laenude eest, mis riigilt saadud, ei ole meie põlluharijad omale ostnud niisuguseid asju. Aga mida see leht kirjutas? Ta ütles, et tuleksid lasta minna talud pankrotti, siis oleks asi korras ja kisa kadunud. Ma arvan, et niisugune vaade põhjalikult ekslik on. „Päevaleht“ arvab, et häda ei ole kõigis taludes, vaid üksnes juhtivates taludes. Kogu meie põllumajandus on aga praegu suures hädas, eriti võlgades olev osa meie taludest, ja neid on pooled talud. Seepärast ei saa võtta kivi ja visata nende võlglaste pihta ja öelda, et vaadake, nende inimestega ei maksa arvestada. Meil tuleb nendega arvestada ja neile appi tulla. Siin eelkõneleja rkl. Strandman laskis niisugused sõnad suust libiseda, kui ta ütles, et kas need inimesed, kes on võlgadesse sattunud, on üldse seda väärt, et peab neile vastu tulema? Ma arvan, et nii meie ei saa talusid ja põllumajandust hinnata. (V a h e l h ü ü e.) Teie mõtte olen ma täpselt ülesse pannud. Kes on need sada talu? Need on eeskujulikud talud, kes on kõrgele astmele arenenud, kes on karja muretsenud, põllud heasse korda seadnud, peekonikasvatuse ja kanakasvatuse sisse seadnud, need on talud, kes on püüdnud paremale järjele saada ja areneda, kes on meie riigile palju tulu andnud. Need eeskujulikud talud, nad on andnud suure osa sellest võist, mis välismaale veetakse, ja

mis välisvaluutat annab ja riiki üleval peab. Ja kui nüüd tullakse ja öeldakse, et nende peale võime käega lüüa... (V a h e l h ü ü e.) „Päevalehes“ paistab see igast reast välja. (V a h e l h ü ü e.) Sellega tahan ma öelda, et meie peame tõsiselt mõtlema, kuidas saaksime appi tulla meie põllumajandusele ja avitada võlgadesolevaid majapidamisi. Siin ütles härra Strandman, et vaadake, kui nüüd põllumajandus vähem tagasi maksab, siis talle kingitakse 50% ja ta saab sellega hiigla kasu. (V a h e l h ü ü e.) See oleks siis õige olema, kui see talumees oleks selle raha viinud pankka, kus seisab selle väärtus tänapäevani alles, või kui ta oleks ostnud väärtuse või varanduse, mis seisab tänapäev vanas hinnas. Aga kuhu põllumajandus raha on pannud? Ta on pannud raha majapidamisse, maakorraldusse, paremate loomade muretsemiseks, paremate masinate ostmiseks, mitmesugustesse majapidamise harudesse on ta raha paigutanud. Mis maksab tänapäev kõik see, sellest on ka räägitud: loomad maksavad neli korda vähem, põllutööriistadest, kui põllumees läheb neid müüma, ei saa ta midagi, ka see talu ei maksa enam seda, mis ta siis maksis, kui ta laenu tegi. Kui öeldakse, et siis kingitakse talumehele pool võlga, kui 50% maha kustutatakse, siis pole see õige. Talumehel tuleb ka selgi korral praegu ikkagi rohkem tagasi maksta, kui ta omalajal laenatud rahaga osta sai. Sellepärast arvan ma, et meie ei saa teisiti, kui meil tuleb võimaldada taludele mitte ainult võlgasid pikaajalisteks muuta, vaid tuleb ühtlasi ka niisugune olukord luua, et nad neid võlgasid tasuda saaksid. Ja kui siin on avaldatud mõtet, et niisuguses olukorras tuleks osa võlgasid võtta kustutamisele, siis arvan ma, et see meil paratamatuks võib kujuneda, ja meie peame selle küsimuse kaalumisele võtma. Kui meie seda ei tee, siis on tõenäolik, et põllumehed ei suuda võlgasid ära maksta. Asja tuleb nii korraldada, et põllumees saaks hea tahtmise juures... (V a h e l h ü ü e.) Inimesel peab lootus olema, siis inimene töötab. Kui aga lootust ei ole, kaob meeoleolu ära ja meeoleolu on selles asjas väga tähtis.

Siin puudutati täna moratooriumi seadust ja lasti välja paista, et nagu ei anaks see seadus niisuur abi, kui temast loodetakse. Mina arvan siiski, et sellest seadusest võib suur kasu tulla ja et see seadus väga tarvilik on. Meie ei ole seda seadust näinud, vaid oleme selle sisu lu-

genud ainult ajalehtede kokkuvõtetes. Kui tal sisuliselt puudusi on, võib ju seda parandada. Kui talud ei lähe haamri alla, kui suudetakse ära hoida oksjonid, on juba palju võidetud. (V a h e l h ü ü e.) Meie võime seda protseduuri lihtsustada. Kui leiata lihtsama tee, härra Kalbus, Teie olete üldkomisjoni liige, tehke seal ettepanek, ja kindlasti leiab see heakskiitmist, kui te näitate lihtsama tee. Moratooriumi maksmapanek on igatahes väga tarvilik, sest ta aitab oksjone ära hoida. See aitab meie talusid alles hoida.

Siin puudutati ka raudvara seadust... (V a h e l h ü ü e.) Niisugusel erakordsel ajal, nagu praegu, tuleb ka erakordseid abinõusid tarvitusele võtta. (V a h e l h ü ü e.) Teie ei eita seda, aga Teil näib kahtlus olevat. Härra Kask, kui Teie ei taha neid erakordseid abinõusid tarvitusele võtta, siis ei saa ka juttu olla kroonikursi hoidmisest. Üht teed minnes peab olema järjekindel, peab minema tee lõpuni. Kui teie ei taha võtta tarvitusele erakordseid abinõusid ja räägite kroonikursi hoidmisest, siis ei tule sellest midagi välja. Ühe teise seaduse puhul olid samasugused kahtlused — nimelt raudvara seaduse arutamisel. Öeldi, mis sellest kasu, see toob põllumeestele kasu asemel ainult kahju. Saadeti isegi ühispankadele ringkirju laiali, et see on väga kahtlane asi. Nüüd aga see raudvara seadus maksab ja kindlasti on selle tagajärjel väga palju oksjoneid ära hoitud. Kui seda seadust ei oleks olnud, oleks oksjonilaine palju suurem olnud, kui ta praegu on. Samasugust kasulikku mõju peaks avaldama moratooriumi seadus põllumajandusele. Väga kasulik on ka protsendi alandamise seadus. Härra Laur tõi ette, et vaadake, võetakse 24% viivituseprotsenti, — ma kuulsin, härra Majanduseminister hüüdis vahele, et see asi on korraldatud. (V a h e l h ü ü e.) Meie riigivalitsemise korra juures, ma arvan, ei oleks ükski valitsus neid määrusi rutem suutnud maksma panna, sellepärast et nende läbi viimine on meil nii keeruliste protseduuridega ja pikemate vaidlustega seotud, et see aega võtab. Protsendi alandamise seadus vähendab protsenti 8 peale. See toob kergendust, aga ka selle 8% kandmine on praegu meie majandusele raske. Siin peame võib-olla juba lähemas tulevikus veelgi abinõusid leidma, sest ega nende kahe-kolme seadusega ning nendega, mis varem vastu võetud, ei saa meie veel hädast üle. Sellega ühinen täiesti. Veel väga palju seadusi on tarvis kiires

korras maksma panna, et elustandarti alla viia. Tulevad alla viia veel mitmesugused maksud, tööstuse saaduste ja ostukaupade hinnad, mida põllumees tarvitab, — kõik need tuleksid alla viia. Samuti tuleks alandada meie raudteel veo- ja sõiduhinda, mis mulle isiklikult kogu aeg südamele seisnud. (V a h e l h ü ü e.) Ka kulused tuleb vähendada, kui eelarve Riigikogus läbivaatamisele tuleb. Niisama peaks palkade küsimus uuesti otsustamisele tulema, see oleneb muidugi rahvaesindusest, mitu protsenti alla võtta, aga kui see paratamata on, tuleb ka see küsimus uuesti päevakorraile võtta.

Ma tahaksin lõpukokkuvõttes öelda, missugune on meie seisukoht. Meie arvates peab valitsus kõik selleks tegema, et põllumajandus saaks produtseerimist, saaduste valmistamist jätkata, ja et ka teised rahvamajanduse alad saaksid saaduste valmistamist jätkata. Selleks tulevad kõik abinõud tarvitusele võtta, kas või viimse äärmuseni minnes, ära kasutades kõik abinõud. Selleks tuleb rutulisi ja otsustavaid samme astuda.

Vaheaeg kl. 23.20 min. — kl. 23.45 min.

M. M a r t n a: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahan kõigepealt paar ääremärkust teha ja siis üle minna ühe tõsisema küsimuse juurde. Ma tuletan meelde, et rkl. Strandman tähendas omas kõnes, nagu ei oleks sotsialistid kroonikursi hoidmise juures huvitatud, sest meie vaade olevat see, miks peame jõukamate inimeste varandust hoidma, see on ülekohtusel viisil kogutud raha, las ta kaob. Kui härra Strandman praegu siin oleks ja minu parteisõprade kõnesid kuulanud, siis oleks pidanud ta leidma ja kuulma, et sotsialistide vaade rahanduspoliitikale siiski ükskõikne ei ole. See ei võigi niisugune olla, sest et töölistele ükskõik ei ole, missuguse rahaga neile palka makstakse. Töölised on ammu tähele pannud, missugused tagajärjed olid inflatsiooni ajal meil naaberriikides, ja teavad, et inflatsiooni ajal rahaväärtus palju kiiremini langeb, kui palka tõsta suudetakse. Töölised teavad, et nemad selle kahju peavad kandma. Edasi on vaese kahju oma „viimaseid veeringuid“ kaotada suurem, kui jõukal osa kaotamine.

Siis mõtleme Palamuse meeste peale, teoloogide peale, kes tarvilikuks ei pidanud... (V a h e l h ü ü e.) üheksandat käsku meeles pidada, nimelt, et „sina ei pea hirmustama oma ligemise koda, maja, naist,

sulast, ümmardajat“ j.n.e. Ah, see on? (V a h e l h ü ü e.) Kümnes? Noh, väike eksitus. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Strandman näitas teaduslikkuse täpsusega, et see ei ole midagi muud, kui teise omanduse enesele himustamine. Kui me krooni 50 punkti alla viime, siis võtame selle kellegi teise omandusest omale! (V a h e l h ü ü e.) Kas teie soovisite 80-ni minna? Siis oleks see omandamine ju veel palju suurem!

Ma tahtsin lugupeetud Riigikogu liikmetele meelde tuletada paari lausega üht eelarve-kõnet, mida kuulsime 1926. a. tolelaegse rahaministri härra Leo Sepa suust. Leo Sepp, kandes ette põllumajanduse seisukorda, tähendas muu seas, et Eesti põllumajandus 1920. kuni 1925. aastani on uut varandust juurde kogunud 1 miljard marka aastas. See kogumine kestis edasi kuni 1929. aastani, ja kui need 4 aastat juurde arvata, siis ei ole põllumajandus mitte 5 miljardit, vaid 9 miljardit uut varandust juurde kogunud. Ma ei taha öelda, et need miljardid põllumeeste taskesse oleksid jäänud, ja et neid nüüd sealt võiks võtta ja tarvitada, aga seda on ometi huvitav meelde tuletada sellepärast, et peaks ometi ka kahjusid kanda võima, kui on üsna hästi teenitud... Ma ei taha selle juures kahelda, nagu ei oleks meie põllumajandus raskes seisukorras, ma olen just samasugusel arvamusel. Kuid ma tahtsin siiski seda meelde tuletada, et 9 aasta jooksul on põllumajandus 9 miljardi väärtuses uut varandust juurde kogunud. Põllumeestel näib see täitsa ununenud olevat.

Peale selle, millest kõneleda tahtsin, on üks külg põllumajanduse hädast ja viletsusest. See on see külg, mida rkl. Laur möödaminnes puudutas, kuid mitte selles mõttes, nagu mina seda puudutada tahan, ja mida ka härra Tupits puudutas, see on nimelt põllutöölised. Eestis on põllutöölisi 82 või 83 tuhat. Neist on aastatöölisi 20.998, võib öelda — 21 tuhat. Suilisi on 20.066, karjaseid 23 tuhat ja mõni sada. Neid töölisi, kes ainult lühemat aega põllumajanduses tööd leiavad, neid on kokku 16 tuhat ja mõni sada. Meie võime aga need 16 tuhat ja paarsada maha arvata, kes mitte pikemat aega põllumajanduses tööd ei tee, vaid ainult kuu aega ehk paar nädalat. Arvatavasti on neil mõni teine elukutse, kus nad pikemat aega tööd leiavad. Siis jääb ümmarguselt 43 tuhat palgatöölisi, kellest kindlasti võime öelda, et nad talve otsa põllumajanduslikku tööd ei leia. Põllumajandusliku töö aeg kestab

6,5 kuud, ütleme 6½ kuud, 5½ kuud põllumajanduslikku tööd ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei tahaks uskuda, et Teie metsatööl olete olnud ja neid olusid nii hästi tunnete, et Teie võite öelda, et 43 tuhat töölisi võivad talvel metsas tööd leida. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, lugu on see, et kui me siit 16 tuhat maha arvame ja oletame, et neil talvel tööd nii vaja ei ole, siis jääb 43 tuhat palgalist põllutöölisele, kellel talvel harilikku elukutsetööd ei ole. Aga mina ei taha nõnda kaugele minna ja oletada, et kõik 43 tuhat ilma tööta oleksid. Oletame, et 13 tuhat siiski juhustöid leiavad, ja jätame nad välja, siis jääb aga ikka veel 30 tuhat inimest, kellele hädapärast vaja oleks talvel tööd muretseda. Nende töötaolemise aeg kestab 5½ kuud.

Siis hüüti siitpoolt, et elustandard tuleb alla viia. (V a h e l h ü ü e.) Kas Teie arvate, et mina pean vastutuse selle eest oma peale võtma ja elustandardi allaõõmimiseks kaasa avitama? See ei tähenda ju muud, kui tuleb palka alla liüa! Kas teie olete enesele ette kujutanud, missugused põllutöölise palgad on? Mina tahan ühe pildikese sellest teile anda. (V a h e l h ü ü e.) Teie maksate küll, seda ma usun, aga küsimus on, palju teie maksate. Lugu on järgmine: rahvalugemise ajal loeti tööstustöölisi 82 tuhat. Ja põllutöölisi oli 1929. a. 82—83 tuhat. Me näeme, et tööliste arv mõlemil pool on ühesugune. Nende kahe tööliigi palkasid võrreldes näeme, et põllutöölise palgaraha ja segapalk 1930. aastal oli 16 milj. krooni. Tööstustöölise palk 1930. oli 24.162.485 krooni, ja selle palga saajate arv oli 29.904. Peale nende on veel 52.000 töölise, kes ka tööstustöölise hulka kuuluvad. Mainitud 52.000 töölise palkade arvele võtame — eelolevate andmete alusel — 33.495.000 krooni. Kogu tööstustöölise palk oleks 57.657.485 krooni. Nagu juba tähendasin, on põllutöölise umbes sama palju, s. o. 82—83 tuhat. 1930. a. oli nende raha- ja segapalk 16 miljonit. Siia juurde ei ole arvatud söök. (V a h e l h ü ü e.) Söögi osa on asjatundjad arvanud 90 senti kuni 1 kroon päevas, mille hulka kuulub ka korter ja pesu. (V a h e l h ü ü e.) Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma arvan, et korterit ei või meie põllutöölise juures rehkendada. (V a h e l h ü ü e.) Korteri põllutöölisel ei ole, temal on magadisase kas laus või laudil. (V a h e l h ü ü e.) Ainult üksikutel juhtudel võib mõnel põllutöölisel toas, teistega üheskoos sāngi koht olla. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a : Palun rahu!

M. M a r t n a : Eesti põllutöölisel ei ole kortereid, välja arvatud üksikud juhud. (V a h e l h ü ü e.) Tuumaküsimus on praegu see: kui me põllutöölise söögi raha- ja segapalka juurde arvame, arvates 90 senti päevas, siis saame lisaks 14.446.206 krooni, kokku 30.446.206 krooni. Kui võrdleme nende kahe tööliiskategooria palkasid, siis näeme, et tööstustöölised saavad 57,6 miljonit ja põllutöölised saavad 30,4 miljonit. Igaüks peab ütlema, et põllutöölise palgad on ligi poole võrra madalamad kui tööstustöölise palgad. Ja viimaste kohta ütles isegi härra Strandman siinsamas, et neid veel madalamale litsuda päris võimatu näib. Kahtlemata on meie tööstustöölise palgad odavad, aga põllutöölise palgad on neistki madalatest palkadest veel ligi poole madalamad. Aga viletsust, mis valitseb põllutöölise peres, meil arvesse ei taheta võtta ja kõneldakse ainult maapidajatest, talunikudest ja nende hädadest. Ma ei kõnele sugugi, et põllupidajate seisukord rahuldav oleks, ei, see on raske. See on koguni väga raske; aga meie ei või seejuures ära unustada, et põllutöölise seisukord veel raskem on. (V a h e l h ü ü e.) 5½ kuud ei ole põllutöölisel kuskile kindlas teadmises minna, kust ta tööd võiks leida. Ta on õnnelik, kui ta vahetevahel mõne päeva või nädala juhuse tööd leiab. Kui me nüüd aga sellejuures kalkuleerime ja arvame, et me võime põllutöölise seisukorda veel viletsamaks teha, neid veel raskemasse olukorda panna, kui nende palka alandataks, siis tähendab see seda, et meie põllumajanduse viletsusest ainult üht külge tähele paneme ja teise külge tähele panemata jätame. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Martinson, sellisama aastaraamatu järgi, statistiliste andmete põhjal on kindel, et suilised kuus tõesti 8 krooni 10 senti rohkem palka saavad kui aastatöölised ja naissuilised 6 krooni kuus rohkem saavad kui aastatöölised. Aga kui me küsime, mis nad selle 6 ja 8 krooniga talvel peavad peale hakkama, siis ka Teie, härra Martinson, ei saa öelda, et nad sellest talvel ära elada võivad. Kui nad talust lahkuvad, peavad nad omale ulualuse otsima ja seda ei saa nad hinnata tarvitada nagu talus, vaid peavad selle eest maksma. Nad lähevad alevitesse ja linnadesse, elavad teiste inimeste juures, aga peavad siin üüri maksma. Ma võin oletada, et rahapalk, mis nad suvel rohkem saavad, võimaldab, et

kuidagi talise üüri ära maksta. Kas nad sellega ka kütet saavad, on väga küsitav. Nõnda siis, kui tahetakse rõhutada, et põllutöölised suvepalgaga talvel ära elavad, siis peaks seda enne näidata võima. (V a h e l h ü ü e.) Jah, Teie ütlete: aga nad elavad ju! See on õige küll, aga ainult selles mõttes, et me pole veel nälgia surnud põllutöölisi näinud! Mina ei taha oletada, et Teie arvates nälgjasurm piiriks on, kui kaugele põllutööliste palkade alandamises võib minna! Meie ei ole mingeid uurimusi toime pannud, kuidas põllutöölised elavad, mis nad talvel teevad. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas on võimalik inimestega rääkida, kes ütlevad, et 62.000 põllutöölisi, kes ometi suvel tööd on teinud, et nad talvel tööle ei tule! Miks ta suvel läheb ja talvel ei lähe? Härra Tupits näitas, kuidas võimata on talvel teenijaid pidada, ja kui härra Tupitsa arvates see nii on, siis ka tema seljataga seisvatel naabritel peaks see selge olema. Põllutöö on suvetöö, ja maal tarvitatakse talvel inimesi vähem, mitte üksi Eestis, vaid ka mujal. Ma kirjutasin Saksamaal sellesama küsimuse üle ühe monograafia ja tulin neile samadele tulemustele. Suvel on töölisi rohkem tööl 65%, talveks lastakse need 65% lahti, sest et põllumajandus neid talvel ei vaja! Kui me elustandarti alla tahame viia, siis peame meeles pidama, et suure kategooria inimeste juures see mõeldav ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Ma pean ütleva, et niisama vähe, kui täna on seda küsimust puudutavad, niisama vähe on see küsimus meie talunikkude ja põllumeeste juures tähelepanu leidnud. Nüüd on ju seisukord vähe paranenud selles suunas, et enam ei öelda, et töötatöölised lähevad suvitama ja puhkama, nüüd on see arvamine läbi tunginud, et töötatööliline logard ei ole, kes tööd teha ei taha, vaid inimene, kes küll tööd teha tahab, aga tööd ei leia kõige parema tahtmise juures. Kui tõsiselt põllumajapidamise saneerimise peale mõeldakse, siis ei tohi sellest põlevast küsimusest mööda minna, s. o. ei tohi põllutöölisi unustada.

R. Eliaser: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Aeg on juba üle kesköö, ma kavatsen sellepärast õige lühidalt oma mõtteid kokku võtta. Ma katsusin heameelega ja tähelepanelikult kuulata kõnelejaid opositsiooni ridadest, kes püüdsid seletada, kuidas meie majanduseelu korraldada, ja ma pean ütleva, et mulle jäi nende seisukoht täitsa tumedaks, ma ei saanud kõige parema tahtmise juures nendest aru. Härra

Laur ütles, et meie majanduseelu ei ole tasakaalus. Aga mis tähendab majanduseelu tasakaalus hoidmine? Minu arusaamise järgi on aabitsatõde ja selle juures ei peaks pikemalt peatama, — aga nähtavasti siin lähevad arvamised siiski lahku, — et majanduseelu on tasakaalus siis, kui pakkumine on sama suur kui nõudmine, kui valmistatakse samapalju aineid, kui neid tarvitatakse. Aga mis meil on? Meie valmistame aineid rohkem, kui on nende järele nõudmine; ja tasakaal ongi rikutud. (V a h e l h ü ü e.) Meie oludes, meie seltskonna struktuuri juures nõudmine on praegusel momendil väikesem, kui valmistamine, kui pakkumine. Kuidas tahate sellest seisukorrast üle saada. Öeldakse: see on väga lihtne, lööme kroonikursi alla. Kuidas see aitaks? Kas selle tagajärjel nõudmine kaupade järele kohe kasvaks? Minu arvamise järgi sugugi mitte. Kuid selle tagajärjel, et meie, näiteks, oma kroonikursi alla viiksimise, tõuseks Inglise nael, ja meie, viies välja oma aineid, saaksime nende eest natuke rohkem raha... (V a h e l h ü ü e.) Selles asi seisab. Mis meie selle rahaga tegema hakkame? (V a h e l h ü ü e.) Seda mis tarvis: esiteks maksame omad maksud, maksame palgad ja ostame aineid, mis meil uueks produktsiooniks tarvis läheb. Teie teate ju, millest koosnevad produktsiooni kulud. Need on töölise palgad, kapitali intressid, ettevõtja riisiko võib-olla, ja kõik muud kulud, kui ka tema isiklik teenistus kokku. Niipea kui Inglise nael läheb kallimaks, saame meie oma põllumajanduse saadusi Inglismaale vedades viimaste vastu meile antavate Inglise naelsterlingite eest küll rohkem Eesti kroone. Kuid need kroonid, mis saadud sel teel oma produtseerimisest, tarvitame ju ometi kohe jälle ära. Teie ütlete, et teil tagavarasid ei ole, sellepärast ongi raske. Raha koguda pole seni jõutud. Ka nüüd, saades raha, lähete linnale, ostate selle eest kaupa. Mis teie arvate, kui meil praegu mõne kauba hinnaks on, näiteks, sada senti või krooni, ja et kui Inglise naela hind tõuseks meie krooni allalöömise tagajärjel, et hinnad kaupadelt jäävad püsima senisele tasemele, et seda kaupa saaks endiselt osta saja senti või krooni eest ja et tõusevad ainult põllumajandusesaaduste hinnad. (V a h e l h ü ü e.) Palgad ja maksud on suured? Mis teie siis arvate, kas riik saaks nende maksudega läbi, mis praegu on, kui meie kroonikursi alla surume. Härra Strandman näitas muu seas ühe õige suure väljamineku

artikli peale meie riigi eelarves, see on meie välisvõlad ja nende protsendid. Need kasvavad ju siis kohe. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla tuleb kärpida, ma selle vastu ei vaidle, aga see ei ole ainuke abinõu. Igatahes see absoluutne abinõu küll ei ole, sellepärast — niipea, kui ühel pool tõusevad hinnad, tõusevad nad ka teisel pool. Ma ütlen, niipalju kui mina meie palgaolusid tunnen, ega palgad ei olegi meil liiga suured. Võib-olla ehk põllumajanduses võiks neid kärpida! Omal ajal sai põllutöoline 55.000 marka aastas, peale selle veel prii korteri ja ülespidamise, see oli küllalt suu palk. Kuidas seal praegu on, ma ei tea. Igatahes ma ei taha siin mingeid järeldusi teha. Teine asi, mis öeldakse meie põllumajandusliku tööstuse juures tulevat arvesse, on kapitali protsent. Võlg on võetud, protsendid tarvis maksta. Öeldakse, see on täpe. See ei olegi niivõrd täpe. Niipalju, kui mina olen saanud andmeid, valitsuse vastava eelnõu järgi väheneksid väljamineku põllumajanduse alal 5 miljoni krooni võrra aastas. Umbes 160 miljonit on meil laene, ja kui sellelt protsendid vähendamisele tulevad, siis teenib põllumajandus selle pealt õige palju. Muidugi selles suunas tuleks valitsusel veelgi teotseda, ja mina arvan, et valitsus selles suunas teotsema saab. Ja nii nagu Majanduseminister juba ütles, need abinõud, mis siin üles loeti, ei ole ainukesed, vaid on veel terve rida kavatsusi. Mina isiklikult, näiteks, pean ütleva, et minu arvates valitsusel lähemal ajal tuleks mõelda selle peale, kuidas normeerida meie kaubandust. Ja selles suunas võib nii mõndagi asja ette tuua, aga mida teie loodate kätte saada kroonikursi langetamisega, jääb absoluutselt kätte saamata. Kroonikursi kõigutamise läbi tahate kätte saada seda, et viia alla elustandarti. Aga ma küsiks, kas on see võimalik? (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, asi on nii, et niipea kui krooni hind hakkab kõikumama, — meil on ju kurvad kogemused mitte liiga kaugest minevikust — siis igaüks katsub krooni eest midagi muretseda, ja keegi ei hoiu seda enam homse päeva jaoks. Mis on selle tagajärg? Tagajärg on üsna loomulik — hinnad tõusevad. Kuid on ka teine tagajärg, nimelt see, et keegi ei saa absoluutselt mingit kalkulatsiooni teha, ei saa nädala pealegi eelarvet teha, ei saa mingit tegevust selle järgi seada ega ette kindlaks määrata. Loomulikult ei saa niisuguse olukorra juures ka põllumajanduses, samuti ka tööstuses midagi teha. Kui nädala pärast on

teised hinnad, siis kuidas tahate oma majapidamist tasakaalustada? Teie ei saa seda, ja ükski majapidamine ei ole mõeldav niisugusel juhul, kui see ei ole tasakaalustatav lühemakski ajaks. Ainus nõudmine iga majapidamise juures ja igalpool on see, ja majapidamine on võimalik ja mõeldav ainult seal, kus inimene võib arvestada enam-vähem pikema tuleviku peale. Niipea kui seda võimalust ei ole, ei ole mingi majapidamine võimalik, elatakse tänapäevale, homse peale ei mõelda. Mis on selle tagajärg? Tagajärg on see, et keegi ei hakka hoidma, ja ega meil ei ole siis niipalju töötatöölisi, kui praegu, vaid hoopis suurem arv. Igapäevane teenistus elatakse kohe läbi, ja siis pole muud, kui, seltskond, ole lahke, aita ja muretse niipea kui väiksem raskus tekib. Nii ei oleks absoluutselt mingit lootust seisukorra paranemiseks. Oleks üks tohuvabohu, nagu omal ajal.

Kes võidaks selle läbi, kas põllumajandus? Ei võidaks keegi sellepärast, et ei saa eelarvet teha, hinnad kõiguvad, keegi ei suudaks midagi ette võtta, oodatud paremuse asemele saaksime kahju. Loomulik, meie saame kõik aru, et praegune seisukord on väga raske, kuigi pean ütleva, et nii hull see ometi ei ole, nagu vahest lauldakse. Käisin pühade ajal Sangastes Valgamaal, seda maakonda on ka siin nimetatud. Seal on minu vanemate talu, ja seda talu peab üks lesknaine. Laenu talu peale ei ole tehtud, talu on korras, isegi remondid on tehtud, kuid see lesknaine oskab teenijatele palgad nii välja kaubelda, et tasus need natuuras. (V a h e l h ü ü e.) Mitte ühtki lehma ei müü nud ära, tema andis vilja, natuke liha ja rahapalka ka. Tema ütles, et palgad on makstud ja kõik on korras. (V a h e l h ü ü e.) Muidugi, need on üksikud. Ma ei taha vaidleva hakata, kuid igaüks niiviisi oma talu ka korraldanud ei ole. Seisukord on raske, aga ega meie sellest raskest seisukorrast sel teel üle ei saa, kui kroonikursi alla lööme. Sellest seisukorrast pääseme üle sel teel, kui suudame oma saadustele turgu leida, ja see ongi meie valitsuse ülesanne ja see on ka meie igaühe ülesanne. Saadusi on küll. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, küll majanduseelu reguleerub ise. Kriiside teooria on ju vana. Kriiside ajal produtseeritakse vähem, hinnad selle tagajärjel tõusevad ja lõpuks hakatakse jälle enam produtseerima, ning kriis sellega möödub. Sellepärast arvan ma, et ainuke võimalus peitub siin. Meie

ei saa kelleltki nõuda, ja meie ei leia ise ka seda imekana, kes suudaks igapäev munedu kuldmine niipalju kui tarvis, et juurde maksta, et produtseerida peekonit ja võid, kui see majanduslikult täitsa kahjulik. Meil ei ole seda imekana, kes selle võimaluse loob, peame ikkagi oma jõuga midagi ise tegema. Ja kui me seda ise ei suuda, siis ei suuda seda ka ükski valitsus: valitsus oma korraldava käega võib meil siin ainult abiks olla, mitte aga päästjaks. Kui meie seda ei suuda, ega ükski valitsus meile neid võimalusi ei saa tuua. Tahes-tahtmata peame sellega arvestama. Meie viime välja ja toome sisse peaaegu võrdsest. Möödunud aastal võib-olla oli väljavedu natukene suurem, umbes 10 miljoni krooni võrra. Aga see läheb protsentide maksmiseks, nii et ülejääki ei ole. Ja vastavalt sellele peame toimima. Mina arvan, et valitsuse eelnõu tuleks vastu võtta ja kõik need krooni kulumised ja teised abinõud, mis majanduseelu ruineerimisele viivad, kõrvale jätta.

Siis räägiti, et need abinõud, mis valitsus tarvitusele võtnud, on ajutised abinõud. See on õige, aga praegune majandusekriis on ka ju ajutine. Vähemalt võime oletada seda. Kui me kriisiajajärgule suudame vastu panna, suudame selle üle elada, siis oleme pääsenud. Senine elu on näidanud, et teatud aja järele kriisid tulevad ja lähevad. Sellepärast tuleks see eelnõu vastu võtta, kuigi see oleks ainult ajutine.

M. Laarmann: Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Siin tähendatakse täie õigusega, et päevakorras olev küsimus peaks väga laiade ringkondade huvi äratama ja seda on ka näha. Sellepärast võetakse selle küsimuse arutamisel niipalju sõna. Mina avaldaksin oma isikliku arvamise ja tõekspidamise, nii nagu selles maakonnas, kust mind Riigikokku valitud, see enam-vähem liikvel on. Ma pean niipalju tähendama, et tänaste läbirääkimiste juures on sagedasti peaküsimusest natukene kõrvale kaldutud. Siin räägiti kursi hoidmisest ja kulumisest. Räägiti muudest abinõudest, aga minu arvates peaküsimus tänaste läbirääkimiste puhul peaks olema see, kuidas hoiame oma majandust kokkulangemise eest. Minu arvates see oleks pea- või kardinaalküsimus. Kui meil on üks või teine tee näidatud, ja kui üks tee ei ole käidav, siis peaksime teist teed otsima. Härra Majanduseminister rääkis kahest teest. Üks tee, millel mõnel pool,

mõnes maakonna nurgas pooldajaid olemas, kus häda väga kisendav on, kus põllumajandus õieti viimast hinge on vaakumas, seal on tõepoolest lugu nõnda olnud, et on räägitud ja räägitakse rahakursi mittekukutamisest, vaid tema ümberhindamisest, sellele alusele viimisest, nagu meie kroon oli mõne aasta eest. Sest seda meie salata ei saa, et meie raha viimasel ajal omas väärtuses kõrgemaks on tõusnud, kui ta mõne aja eest oli.

Teine tee, mille peale härra Majanduseminister tähelepanu juhtis, ja mis tema arvates see õige tee on, oli, et elustandard tuleks alla viia, meie põllumajanduse olukorda nõnda seada, et seal sissetulekud väljaminekud kataksid. Mina pean tähendama, et minu arusaamise järgi esimese tee peale liiga musta prillide läbi vaadati ja et seal nagu erapooletult teelt pisut kõrvale püüti kalduda. Kui ette toodi need tagajärjed, mis devalveerimise tagajärjel tuleksid, siis vaadati liiga musta prilli läbi selle peale, kuna aga liiga optimistlikult vaadati selle tee peale, mis meie võiksime ellu viia elustandardi allaviimise läbi. Peab tähendama, et rkl. härra Strandman siiski püüdis enam-vähem erapooletu olla, kui ta tähendas ja tõendas, et üksikutele ringkondadele siiski see rahakursi ümberhindamine teataval määral võib kasuks tulla ja neid raskest seisukorrast üle aidata, kuigi ajutiselt. Härra Strandman tähendas siin, et põllumees selle läbi, kui rahakurs langeb, ajutiselt võiks kasu saada, kuna põllumajanduses kõigepealt palgad langeksid, siis ka maksud. Peale selle muudugi kõigepealt laenude tasumine muutuks kergemaks. Mina pean aga tähendama, et väga valus on kuulata, kui mitmelt poolt täna seletati, nagu oleksid need talupidajad, kes kuidagi viisi on võlgadesse sattunud, nagu oleksid need mõne kuriteo korda saatnud, ja meie üldiselt hoolast ja kokkuhoidlikku põllumeest siin Riigikogus taheti mõnelt poolt tembeldada just nagu mõneks suureks pillajaks, kes oma laia eluviisi läbi on sattunud seisukorda, kus tal on võlad kaela tulnud. Niisugust põllumeest, kellel võlad kaelas, nimetati siin pankrottmeistriks. Kui seda teeb mõni ajaleht, siis ei ole pahaks panna, sest meil on sagedasti niisugused ajalehed, kes sellele tasapinnale on langenud, kus nad olema ei pea, ja tihti katsuvad tarvitada mõnitamist ja teotamist.

Kui siin täna põllumehi puudutati, ja neid pilgates süüdistati laenudesse sattumise pärast, siis tõrjun sarnased süüdistu-

sed kõige kategoorilisemalt tagasi. Võib ju olla üksikuid põllumehi nagu igas seltskonnas, kes on ette vaatamata laenusid teinud. Pean aga tähendama Lõuna-Eesti kohta, et suuremal hulgal on põllupidajad võlga teinud selle olukorra tagajärjel, et seal mitu aastat on olnud viljaikaldus. Kui lugu nõnda on, siis ei ole häbiasi, kui võlga on tehtud.

Minu arvates on teistes seltskonnakihtides samuti võlga tehtud, ja palju suuremal määral, kui põllumajanduses ja seal ei ole sagedasti, millega selle võla eest vastutada, kuna põllumeestel oli nende varandus suurem kui võlg. Aga et viimaste aastate konjunktuur on niisuguseks muutunud, et varanduse väärtus on vähenenud, nagu näiteks inventar, siis ei ole selles süüdi põllumees. Kui lehm maksis mõne aasta eest 25.000 senti, siis maksab see nüüd $\frac{1}{10}$ sellest. Selles hinna languses ja väärtuse vähenemises ei ole süüdi põllumees, vaid turu konjunktuur.

Ma tahaksin näiteid tuua möödunud ajast. Mul oli võimalus mitme talu dokumente vaadata, ja neid vaadates tuli meelde see aeg, mil oli talude ostmine, umbes 60—70 aastat tagasi. Sel korral ei olnud sugugi imelik, kui talu hakati ostma 100—200 rublaga, talu hind aga oli 6000—7000 rubla. Kui seda arvesse võtame, siis leiame, et taluostja oma kapital oli 2, 3, 4%. Aga kes võiks irvitada talumehi, et nad sel kombel hakkasid talu ostma. Ammugi ei ole ka praegusel korral õigus laenude pärast üleöla vaadata meie põllumehe peale ja öelda, et ta pankrottmeister on. Põllumees ei ole süüdi, et laenu tegemise korral teised olud olid, ja praegused olud tema kahjuks halvenenud on, ja et raha väärtus palju tõusnud on. Ma ei tea kindlalt tõendada, kuivõrt meie raha väärtus tõusnud on, aga mõned arvavad 50%, teised jälle 35% jne., aga üks on kindel: põllumees peab nüüd kalli rahaga oma odava laenu tasuma. Ma jätan kõrvale küsimuse, kas meie raha devalveerimine juriidiliselt läbiviidav on või mitte, aga ma pean tähendama, et kui tõepoolest, nagu mõned tahavad, meie rahaüksuse hind muutuks, see iga klassi peale ühesugust mõju ei avalda. On päris kindel, et palgateenijate tasu krooni languse tagajärjel kindlasti väheneb, et nad sellega kahju saavad. Meile näidati teistest maadest, kus raha kulla aluselt lahkus, et seal ühtlasi on palgad alla läinud. On arusaadav, et see rahvaklass, kes palgast elama peab, seda muidugi kannatada ei või ega kannatada ei saa, et raha väärtus lan-

geks. Niisama loomulik on see, et kellel hoiusummad on olemas, et need kuulda ei taha raha väärtuse langusest. Edasi minnes on ka päris arusaadav, et need rahvaklassid, kes palgaliste, s. o. teenijate, ametnikkude j. t. teenistusest ühe osa omale saavad, nii kaupmehed, majaomanikud j. n. e., selle poolt olla ei saa, kui krooni väärtus väheneks. Sellega väheneksid ju ka nende sissetulekud. Ka importärid ei soovi näha seda, kui nende sissetulekud krooni languse tagajärjel väheneksid. Praegusel korral tähendatakse ühe importäri kohta, et ta see pea lõikaja on. Kui Inglise naela hind oli 1.818 senti, olid kaubad pea selle sama hinna all kui nüüd, kui Inglise nael maksab 1.300 senti. Ühe kolmandiku on naela hind vähenenud, aga meie ei ole märganud väljast sisseveetud saaduste hindade juures, et ka need vähenenud oleksid.

Hoopis teine lugu on nende ringkondadega, kes saadusi valmistama ja müüma peavad — produtseerijad. Üks eelkõnelejaist tähendas õieti, et põllumees tulu saab, kui raha väärtus langeks, ta suudaks teiste maadega võistelda ja suudaks oma kaupa selle sama hinna eest saata välisurule kui nende riikide põllumehed, kus rahakurs madalam. Siin tähendati, et Soomes, Taanis ja mujal, kus raha kulla aluselt on libisenud, et seal mingit tulu ei ole saanud põllumehed ega teised. Ma ei tea, missugustest allikatest minu lugupeetud eelkõnelejad need andmed on ammutanud, ma olen püüdnud ka andmeid hankida, aga need räägivad hoopis teist keelt. Seal räägitakse teistest järeldustest. Minu informatsioon ütleb, et raha kulla aluselt nihkumine on andnud häid tagajärgi. (V a h e l h ü e.) Lapuat tehakse Soomes veelgi edasi, kuigi mitte nii ägedalt kui varemalt. Ma lubaksin endale selle küsimuse juures natukene peatuda. Lapuallikumine Soomes oli tärganud just peamiselt neis põllumajanduslikkudes ringkondades, kus elu otse väljakannatamatuks oli muutunud. Asjata ei nimetata Lõuna-Eesti liikumist lapuallikumiseks. Kui meie neid kaht liikumist võrdleme ja üksteise kõrvale seame, siis paistab küll, et peamiselt põllumajanduse häda on sundinud mitmel pool põllupidajaid ühisteks koosolekuteks kokku astuma ja seal oma olukorra üle aru pidama. Siin tähendati ühe kõneleja poolt, et niisugused kõnekoosolekud tuleksid ära keelata ja süüdlasi kriminaalkorras karistada, sellele liikumisele sellega niioelda pulk ette pista. Ma kahtlen väga, kas niisugune pulga ettepistmine seda liikumist suudab tagasi hoida. On kindel

asi, kui niisugused sundmäärused välja töötatakse, trahvid inimestele peale pannakse, siis mõistetakse neid jutte küllalt teisel kombel rääkida. Siin on hulk vanemaid inimesi, kes Vene surve ajal kõnesid pidasid ja lehtedes kirjutanud. Need teavad, kuidas osatakse mõtteid, mis avalikult ei lubata välja öelda, ridade vahele panna. Meie teame praegusel korral, et on teatavalt poolt käsk antud, et seal, kus kokku tullakse ja hädade üle räägitakse, ka salapolitseiametnik kohal on, kes pärast koosolekuid käib vastuvõetud resolutsioone ja nende esitajaid uurimas. Kuid kuskil koosolekul ma ei ole kuulnud räägitavat inflatsioonist. Seal räägitakse põllumajanduse hädadest ja missugustel ringkondadel sellest kasu või kahju on, et meie rahakurss liiga kõrgele on kerkinud. Väga tarvilik oleks aga, et seda küsimust, millises seisukorras on meie põllumajandus, nihästi siin Riigikogus, nii ka teistel koosolekutel päris asjalikult saaksite arutada, rääkida poolt ja vastu. Sellega saaks küsimusse selgust. Ma olen väga ühel nõul lugupeetud eelkõnelejaga härra Strandman'iga, kes ütles, et meil on väga palju haritlasi, aga nende haritlaste seas on vähe neid, kes majanduseteaduse aabitsa läbi lugenud, ammuigi neid küsimusi tõsisemalt on võtnud. Ma olen tuttav mitme inimesega, kes ülikoolis majanduseteaduse osakonna lõpetanud, kuid pean tunnistama, et majanduseteadlase raamatukoguke on niisama suur, et seda pihku võib võtta. Seal on niipalju kirjandust kui ülikooli kursuse lõpetamise käsi raamatuteks tarvis oli, aga laiemale sagedasti haritlase vaatepiir ei ulata, ja nende oluliste päevaküsimuste juures ta ei suuda peatuda. Ma arvan, see on väga suur puudus. Neid küsimusi tuleb tõsiselt võtta. Aga ega meie ei saa sundmääruste maksmapanemisega keelata küsimustest kõnelemast. Ega meie sellega ometi edasi ei saa.

Mina tähendasin, et mul Soomest teine informatsioon on, kui eelkõnelejal. See härra, kellelt see informatsioon, on Soome juhtivate tegelastega kokku saanud ja tõendas, et seal kahetsetakse, et raha kulla aluselt libisemine liiga hilja on sündinud ja et seal arvatakse, et oleks saadud palju suuremaid tagajärgi, kui otsekohe Inglise naela langemise korral oleks ka Soome mark kullaaluselt ära viidud. Peale selle näidatakse seal, et möödunud aasta kaubabilanss on aktiivne olnud, ja nad loevad selle teeneks asjaolu, et nad on saanud oma rahakursi viia Inglise naela tasemele.

(V a h e l h ü ü e.) Edasi on Soome üle poole oma lühiajalistest välislaenudest ära maksnud ja et see sellel alal seal on rekordiaasta. See informatsioon peaks ka meie valitsusele lähemalt teada olema. Edasi näidatakse, et Soomes tarbeainete hinnad, mis välismaalt sisse veetakse, mitte tunduvalt tõusnud ei ole, vaid tõus on olnud võrdlemisi väikeseprotsendiline. Peale selle näidatakse, et ka teistes maades, kus raha kullaaluselt lahkunud, seisukord majanduslikul alal paranenud on. (V a h e l h ü ü e.)

Minu arvates kõik need asjaolud näitavad meile, et meie seda küsimust kaaluma peame. Kursi muutmisele võivad järgneda teatavad raskused ja vapustused, aga tal on ka teatavad paremused, nii et asja tuleks ka kaaluda. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei hakka neid üksikasju täpselt ette tooma, kuigi mul on selle üle pikem informatsioon. (V a h e l h ü ü e.) Tarbeainete kohta võiks öelda, etsiseturul on peale marga langust põllumajandusesaaduste hinnad tõusnud 10% võrra, samal määral ka tööstusesaaduste hinnad.

Tööpalgad on jäänud üldiselt samadeks. (V a h e l h ü ü e.) Kui lugu nii on, kas ei peaks siis haarama ka meie nende abinõude järele, mis meie olukorda aitavad parandada.

Soome väljavedu on möödunud aastal mõnede artiklite alal õige tunduvalt tõusnud. (V a h e l h ü ü e.) Minu arusaamise järgi seisab meie halbuses selles, et peame kallide kroonidega tasuma kõik maksud, osalt ka odavad võlad. Sellepärast oleks tarvilik, et meie läheksime tagasi endisele tasemele. Olen kaugel sellest, et arvata, kuigi mõnelt poolt öeldakse, et see inflatsiooni tähendaks. Raha peaks olema väärtuste hinna mõõdupuu. Kahjuks see väärtuste hinna mõõdupuu on väga relatiivne, muutlik: ta ei ole kindel. Pikkusemõõduks on meil meetrimõõt. See on meil kindel üksus, ja meie võime tuleval aastal sama mõõduga mõõta. Väärtuste mõõt on liikuv, ja selles seisabki halbuse.

Peaasi Soome rahakursi languse juures on see, et tema ei ole segi viinud riigi eelarvet, nagu siin tähendati ja kardetakse. Soome tuleva-aasta eelarve on tasakaalustatud 2.855 milj. S. mk. peale, mis 1.557 miljonit, s. o. 37% väiksem 1931. aasta eelarvest. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, kui teie seda minu käest küsite, siis ei tea mina seda. Räägitakse, et Pariisis olevat üks tark inimene, kes käest ja näost tuleviku ära ütleb, kuid mina ei oska seda

kunsti. Konstateerisin fakti. (V a h e l h ü ü e.) Just seda, ma püüan näidata, et need faktid, mis toodi teiselt poolt, et need ei olnud õieti hinnatud, need taheti ühe külje peale seada. Minu poolt ettetoodud faktidest võib igaüks ise järeldusi teha. Kui lugupeetud rkl. härra Rei meie olukorda katsus võrrelda Saksamaa olukorraga, siis minu arvates need olud ei lase ennast üks-teisega võrrelda. Siin tähendati eelkõneleja poolt, et meil maaelanikke 65%, linnades ja alevites elavad ülejäänud. Saksamaal on aga vastupidine protsent, sellepärast siinsed olukorrad on hoopis teised kui Saksamaal. (V a h e l h ü ü e.) Ütlen, ligikaudu ja enam-vähem vastupidised. Et Saksamaa suurtööstuse maa on, ja et tööstusemaal hoopis teisiti tuleb asju korraldada, kui põllutööstuse maal, see on ometi selge. Härra Rei tähendas, et meil võib selle kursi liikumisega niisugune lugu tulla, et ta libiseb kuni põhjani, ja meie raha muutuks väärtusetuks paberilipakaks. Aga üks väga asjatundlik härra, kes meie majanduseelu väga hästi tundma peaks ja majanduseelus juhtival kohal seisnud, tähendas, et meil rahakurss üldse ei saa liikuda ega libiseda. Nii kindel olevat ta. (V a h e l h ü ü e.) Minul lähevad nimed meelest ära, olen vana mees, aga võin öelda, et päris kindel on, et niisuguseid mõtteid avaldati. (V a h e l h ü ü e.) Ei, härra Vilms see ei olnud. (V a h e l h ü ü e.) Kui härra Rei siin teatava võrdluse tõi, missugune tagajärg inflatsioonil on ja et ühel Saksa spekulandil lõpuks niipalju varandust üle jäänud, et end üles puua viimase naela otsa ülejäänud nööri külge... (V a h e l h ü ü e.) Mina ei tundnud seda härrat kahjuks mitte, võib-olla olete teie temaga rohkem tuttav. Aga ma pean ütleva, et meie ei taha oma põllumajanduse olukorda niikaugele lasta minna, et põllumajandus oma varanduse hulgast peab hakkama nööri ja naela otsima. Et põllumajandus praegu niisuguses olukorras on, et temal praegu ainult nöör ja nael veel on, siis minu arvates on see hädaohtlik seisukord tervele meie riigile. (V a h e l h ü ü e.) Ega ei ole metsa, see on kadunud. Meie põllumajandus on tootnud väga suurel määral. Ligi 25 ja pool miljardit on tema aastas varandusi loonud, ja see on suur hulk, ilma milleta ei saa ette kujutada riigi elu. Kõik need asjaolud minu arvates sunnivad meid siiski natukene tulevikule mõtlema ja hindama ka seda esimest teed ning kaaluma, kas seal siiski mõnda võimalust ei ole teatavaid ümberhindamisi ette võtta. Kui meil aga siin näi-

datakse mitmelt poolt, muu hulgas ka härra Majanduseminister näitas selle teise tee peale, see on elustandardi allaviimine ja põllumajanduses sissetulekute ja väljaminekute tasakaalustamine, siis minu arvates oleks see väga vastuvõetav tee olema. Mina rääkisin hilja aegu ühe omalt poolt põllumehega ja ütlesin temale, et on üks uus tee leitud, kuidas põllumees hädast pääseb: elustandard tuleb alla viia. Tema küsis, mis see standart on. Ma seletasin, niipalju kui ma mõistsin, mina võõrakeelte peale väga kange ei ole.

(Koosolekut asub juhatama esimene abiesimees **M. Martna.**)

Mina seletasin asja umbes nii, nagu lugupeetud Riigikogu abiesimees meil katekismust seletas, mille juures temal läks 10 käsk segamini, ja nimelt, et tuleb talus väljaminekuid alla viia, sellele tasemele, et nad kattuksid sissetulekutega, mida suurendada ei saa. Tema mõtles natukene aega ja ütles siis, et see on hea seadus. Ta on järgi arvanud, et tuleksid kõigepealt maksud maha jätta. Kas seda saate? Mina ütlesin, et mina saan rääkima, ehk on see võimalik. Teiseks ütles ta, on linnades ligi 20 tuhat töötatöölist ja talu töö tuleks nendega ära teha. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei tea, ega mina tema sõnade eest ei vastuta. Ja kolmandaks arvas ta, et neil taludel, kus võlad on, tuleksid need riigi kanda võtta. Kui need kolm asja läbi viiakse, siis tema loodab, et meie selle elustandardi viime niikaugele, et põllumajanduses otsotsaga välja tullakse. Kuigi see veel kahtlane on, kuna põllumajandusesaaduste hinnad nii madalad, et hirm mõelda, sest alla 2 kopika vana kursi järgi maksab piimatoop ja sealiha maksab 5 kopikat. Mulle rääkis üks mees, kes läinud reedel oli kaks suurt siga viinud Viljandi turule, et seal on teda hurjutatud, et mis teie toote niisugused loomad siia, kes niisuguseid tõpraid sööb, niisuguseid suuri mürakaid, katsuge nad koristada. Ja lubatud veel politseisse viia, et niisuguseid julgeb turule tuua. (N a e r. — V a h e l h ü ü e.) Võib-olla on ka seal sundmäärusi vaja, et talumees ei läheks linnainimest teotama suurte sigadega ja paksu pekiga.

Kui härra Eliaser tähendas siin varemalt, et põllumees oma tööliste palka võib maksta natuuras ja sellega kergendust võib tuua, siis pean tähendama, et see on raske. Kujutame ette, et keskmise põllupidaja juures on üks suviline, kaks tüdru-

kut ja kaks karjast ning üks aastapoiss ja nende palgad on 20—15 tuhat. Aastapoiss saab 20 tuhat, tüdruk 15 tuhat. Selles talus on 12 lehma. Kui kõik need lehmad müüa, siis nende hinnast jääb puudu 15 tuhat, et tasuda teenijate aastapalk. Kui saaduste hinnad odavad on, siis on raske natuuras maksta. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie arvate, et lehm ei ole natuuras palga maksmine. Ma ei saanud sellest hästi aru. Ma eksisin, ma vaatan kodus majanduse- teadusest järele, kas lehma andmine tähendab natuuras palgamaksmist või mitte.

Peale selle peab tähendama, et praegune olukord hävitab kõigepealt, nagu sedagi härra Tupits kõneles, eeskujulikumat talud, need põllupidamised, kes produtseerivad eksportkaupa. Siin on mitu korda seletatud, et põllupidajatel midagi viga ei ole, ja et need on raiskajad, kes on võlga teinud. Ma võiksin Teile näite tuua. Minu läheduses on paar põllupidajat, kellel ei ole võlga, kuid nende majapidamised on niisuguses seisukorras, et kui peremees magama läheb, siis võtab vihmavarju peale, sest katus jookseb läbi ja ei pea vihma. Ta ei saa riigi kasuks midagi anda, ta ainult hingitseb omal kohal, hädaks endale ja teistele, kuni ta vedru välja viskab, nagu maal öeldakse. Aga pikalt see ei lähe.

Tuletan teile meelde, kuidas sõjaajal jäid majad remonteerimata, sinna oli pärast vaja kapitali. Kas siis imeks panna, kui oma kapitali puudusel võõrast kapitali appi võeti, muidugi hea lootusega, et seda pärast ära maksta saab. Aga kui olukord niisugune, et maksmine raskeks läheb, siis ei saa talupidajate peale kive loopima hakata. Mul on siin igale kättesaadav raamat „Eesti“, kus kümne aasta andmed sees, ja sellest näeme, et keskmise talumajapidamise sissetulek on olnud mõne aasta eest 300 tuhande ümber aastas, isegi 350 tuhat. On huvitav jälgida, kuidas see trepp-trepilt alla läheb. Kui 1929. a. oli talumajapidamise sissetulek 350 tuhat, siis järgmisel aastal oli see sajatuhande võrra langenud. Käesoleva majanduseaasta esimesel poolel võeti veel midagi sisse, aga viimasel poolel on sissevõtmine niisugune, et seda ei saa enam arvestadagi. Nii võib öelda, et kui aasta lõpeb, siis lõpeb see puudujäägiga, ja tuleva aasta peale ei julge enam keegi teha eelarvet. Ma küsin, kas on väljavaateid, et meie elustandarti alla viia võime. Enne oli talumajapidamise sissetulek umbes 350 tuhat aastas, see kattis kulud ja jäi veel ülegi. 250 tuhandega sai talu veelgi läbi, aga tänava sajatuhandega,

kuidas sellega läbi võib saada? Aga kui sellest sajatuhandest talu sissetulek veel alla läheb ja peab tööpooldest minema, sest tänava on rukis Lõuna-Eestis raudjää sees... (V a h e l h ü ü e.) Raudjää katab rukki- väljad ja samuti ka ristikkeinad, ja iga põllumees teab, mis see tähendab. Kõik see näitab, et meil ei ole kerge väljavaade tuleva aasta peale. Ma olen iseloomult olnud optimist ja arvan ka siin, et võimalus on mõndagi teha ja peabki tegema. Aga kahjuks on meie majanduslik kriis väga rutulise iseloomuga, nii et riigiparaat ei jõua sellele hädale järele. Vaevalt Riigikogu suudab ühe seaduse vastu võtta, et häda parandada, on aga häda jälle kaugel ees. Ta justkui sõidab posthobustega ees, ja meie tahame tillukeste sammudega temale järele jõuda. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan, et meie valitsus tihti, kuigi hea tahtmise juures, aitamisel hiljaks jääb. Kui vaadata seda häda ja ärevust, mis Lõuna-Eesti põllumeeste keskel valitseb, ja neile koosolekuile, mis seal peetakse, siis ei tohiks neid kergelt võtta. Peab ütlema, et põllumeeste ärevusel on sügav ja põhjendatud alus. Valitsus peab kiiresti tegutsema, ja Riigikogu peab kaasa minema, et määrused ja abinõud hiljaks ei jääks. Kus riigi maja põleb, seal on lubatud erakordsed abinõud. Valitsus peab väga kiiresti tegutsema, kui ta tahab vastu tulla maa hädadele. On see elustandardi allaviimise näol, kui see aitab, on see tervitatav, kui ei aita, siis tulevad võtta teised abinõud käsile.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma teist korda sõna võttes tahtsin ainult mõned asjalikud märkused teha rkl. Ast'i kõne kohta. Kõigepealt härra Ast tähendas, et ma olen ainult arvustanud, et olevat mingit teed näidanud. Minul, kui Riigikogu liikmel, ei ole aparaati ja võimalusi niinimetatud plaanimajandust, mida sotsialistid viimasel ajal tugevasti propageerivad, arendada ja sihte ette näha, aga abinõudele, mida põllumajandus vajaks, sellele olen tähelepanu juhtinud. Ja valitsus on meie seisukohtadele siiski järel tulema sunnitud olnud, näiteks maksude alandamise asjus, mis meie pealekäimisel läbi viidi, muidugi mitte meie üksnes, vaid ka teised on selleks kaasa mõjunud. (V a h e l h ü ü e.) Siin selles küsimuses olete meie järele andma pidanud.

(Koosolekut asub juhutama Esimees K. Einbund.)

Edasi teie vaidlete küll praegu vastu eksportpreemiatele, aga minu arvates on see paratamata, kui teisi abinõusid siin tarvitusele ei võeta, kui tahetakse alandada hinda, siis eksportpreemiad ühele või teisele ainele tulevad anda. Kui meie alandame tariife, kui meie kontrollmakse alandame, see on juba vastutulek.

Edasi olen puudutanud abinõusid, mis valitsus kavatseb teha. Ma isiklikult olen arvustanud moratoriumi seadust, et vähemalt sel määral, kui ta esitatud ajakirjanduses, ta ei rahulda täiel määral, ei suuda põllumajandust päästa. Iseenesest ei ole meie seda seadust eitanud. Lugupeetud rkl. Tonkman ja mina juba raudvara seaduse arutamise puhul näitasime, et paratamatuks osutub, kui tahetakse oksjonilainet ära hoida, minna sama teed kui meie Iõunanaaber, kes oksjoni tegemist pikendas põllumeestele pooleteist aasta moratoriumi andmisega. Minu arvates see abinõu on radikaalsem. Kaaluge seda ja võib-olla saate seda koos oma abinõudega tarvitusele võtta. Aga mina ei ole siin selleks, et kõike neid küsimusi arendada. Edasi tähendaksin härra Rei'le, kes meie rühmale suure etteheite paiskas, et omal ajal, kui põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadusega asundustalude päriseksmüümise arutamisel oli, et siis sooviti ühe rahvakihi arvel teha teisele ülekohtu sellega, et riik tema kohustusi fikseeriks, eriti peale selle, kui kroon näikuinii kulla alusel, veel teistkordselt kulla alusel. Seda teie tahtsite omal ajal. Kui tahetakse kõik riiklikud laenu, mis on antud välja ükskõik kellele, kulla alusele viia, siis tehtagu seda üldiselt. Kui teie ütlete, et asunikud, need on need, kes seda kandma peavad, siis on see ebaõige. Siis teine abinõu, mida teie pakute, härra Rei, pandagu korjandus toime nende võlgnikkude kasuks, iseloomustab küllalt seda, et selle süsteemi juures, mida teie pakute, ei saa meie põllumajandust päästa. Ebasõnnis on siin pilkeliselt kõnelda neist laenusajatest, kuna suur osa neist on suuri varandusi kokku kandnud, ja need laenu, mis riigilt saadud, kasutoovalt ümber töötanud. Härra Martna oli sunnitud siin meelde tuletama endise ministri härra Sepa kõnet, kes näitas, kuivõrt palju on põllumajandus meie riigi kestel väärtusi juurde loonud, nüüd aga ühe aastaga õnnetu konjunktuuri tagajärjel kõik oma saavutused on kaotanud. Kas teie arvate, et meie veel ohvrit suudame tuua? Meie ei suuda enam. Minu arvates põllumajandus variseb kokku. Ega see ükski ei

ole põllumajanduse seisukorra päästmine, kui ütleme, et hoidke töölisi. Minu arvates põllutööline on seotud põllumajapidamisega, ja niipea kui põllumajapidamine kokku variseb, varisevad kokku ka töölised.

Härra Martna arvab, et elustandarti ei tohi ega saa alla viia. Mis selle tulemus oleks? (Va hel hüü e.) Ma ütlen, et valitsus on asunud kroonikursi hoidmisele, aga siin peab järeldusi tehtama, peavad tõesti need rahvaklassid, kes vähem kannatavad — ma ei taha öelda, et kõik ei kannata, aga kes märksa vähem kannatavad, mitte ka ainult üks riigiteenijad, vaid ka eraettevõtetes töötavad isikud, kes teatavaid soodustusi on saanud selle üldise hindade langemise tagajärjel — ka need peavad raskusi oma kanda võtma. Ja paratamata on, et meie peame oma makskorraldustega, oma teiste riigivõimu korraldustega appi tulema ja koormat ühetasaselt jaotama. Kui seda ei tule, siis ei aita meie krooni keegi.

Vaheaeg kl. 1.20 min — kl. 1.43 min.

K. Tonkman: Austatud Riigikogu liikmed! Terve rida kõnelejaid on rääkinud kroonikursi kaitseks, ära märkinud seda halba, kui kroonikurss peaks langevama, missugused hädad võiksid kaela tulla. Minu arusaamise järgi on need härrad seda küsimust liiga ühekülgselt käsitanud. Ei ole aga keegi neid abinõusid näidanud, mis tingimata tarvilikud kroonikursi hoidmiseks. (Va hel hüü e.) Miks Teie, härra Juhkam, seda minu käest küsite? (Va hel hüü e.) Mis küsimus see siis on? (Va hel hüü e.) Minule näib, et seda küsimust võetakse liiga ühekülgselt. Praegust kriisi tuleb pidada maal põllumehe ja produtsentide kriisiks, linnas tarvitajaskond ei tunne seda häda, mis maal tuntakse, vaid ümberpöörduvalt. Tarvitajaskonnale on see õnneks, et toiduained odavad, kas kaotab selle läbi linnaelanik, kui põllumajandusesaaduste hinnad on langenud. Ei, — linn aina võidab. (Va hel hüü e.) Siin räägitakse, kui kroonikurss peaks langema, siis hinnad tõusevad. Seda meie, põllumehed, tahamegi, et põllusaaduste hinnad tõuseksid. Kui aga põllusaaduste hinnad tõusevad, siis kaovad kõik need kroonikukutamise jutud maal. (Va hel hüü e.) Mina ei tea, mis himu on Teil, härra Juhkam, mind segada. Praegu mõllab kriis maal. Aga kriis tuleb ka linna. Kriis ei saa ainult maale püsima jääda sellepärast, et maal saab ta sööt otsa.

Põllumees langeb raskustesse, hulk talusid müüakse maha. Kui põllumehed ei suuda enam produtseerida, siis on tagajärjeks see, et maal enam keegi elada ei saa, siis tuleb inimene linna. Seda suuit läda, mis tulemas, praegu ei usta, mis tekib meil varsti töötatöölise kaudu. Aga ma ütlen, et olukord oleks tingimata parem olnud, kui aastate eest neid hoiatavaid häáli oleks kuulda võetud, mis Riigikogu kõnetoolilt meie põllumajanduseelu tervendamiseks räägiti. Aga jätame selle küsimuse. Minu arusaamise järgi ei saa kriisi küsimusest üle, kui käed rüppe paneme ja kriisi lahendamiseks midagi ei tee. Tuleb selleks midagi teha, kui tahame, et rahaväärtus selleks peab jääma, mis ta praegu on.

Minu arusaamise järgi on kolm tähtsat asja, mis rahakursi hoidmiseks tarvilikud. Esimene asi oleks, et meie väliskaubandus tasakaalus oleks. (V a h e l h ü ü e.) Teiseks, riigi eelarve peab tasakaalus olema. Kolmandaks, meie rahvamajandus peab tingimata tasakaalus olema. Kui meie väliskaubandus ja riigi eelarve tasakaalus on, kuid meie rahvamajandus on tasakaalust välja löödud, kuid siis ei püsi väliskaubandus ja riigi eelarve tasakaalus. Ka põllumajandus on tasakaalust välja löödud, ja üle 600 tuhande inimese, kes maal elavad, on suures raskuses. Kui kaubabilansi juurde tagasi minna ja ütleme, et see on tasakaalus, aga millega on väliskaubabilanss viidud tasakaalu? See on suurel määral viidud tasakaalu põllumajanduse saaduste väljaveoga. Selle 32 miljoni krooniga, mis põllumajandus valmistanud, on suudetud väliskaubabilanss tasakaalu viia. Edasi aitab meie kaubabilanssi tasakaalu viia läinud aastal vastuvõetud Teravilja kaitseseadus, nii et oleme käesoleval aastal vähem teravilja sisse vedanud. Ei saa siin mõjuva tähtsusetu olla ka meie tööstus, mis väliskaupa valmistab. Ma jätan need küsimused kõrvale, sest mina tööstuse seisukorda ei tunne niivõrt, et seda küsimust käsitada, vaid käsitan põllumajanduse seisukohalt. Suured teened on põllumajandusel kaubabilansi tasakaalustamisel, siis minu arvates langeb tuleval aastal suur osa sellest ära, kui abinõusid siin tarvitusele ei võeta. Mina ei oska ette kujutada, et põllumees — saades 3 senti piimaliitrist, suudaks produtseerida sedavõrt võid rohkem, et langenud hinna vahet katta sedavõrt, et meie ikka 33 miljonit krooni või eest välisturul kätte saame.

Niisama on praegu lihahind niivõrt langenud, et ei saa lihahinnast juttu olla.

25 senti maksab sealihha kilo, s. o. 5 kopikat nael, kui krooni kullaalusel ümber hindame endisele Vene rublale. Kujutage ette, kuidas saab põllumees nii odavalt liha produtseerida, et teatud raha sigide eest saaks. Seda kõiki mingil tingimusel uskuda ei saa, ja sellepärast võime ette öelda, et kaubabilansi tasakaalust välja lööb.

Ära on langenud metsaekspord peaaegu täielikult. Võtsime küll monopoliseaduse vastu, kus riigil õigus on teatud kaupad mitte sisse lasta, aga kahjuks on näha, et see ei ole läinud kuul tagajärgi andnud. Kui meie ei võta oma ekspordi edendamiseks tarvilikke samme ette, siis tingimata läheb meie kaubabilanss tasakaalust välja. Kõneldakse, et riigi eelarve on tasakaalus. Jah, ta on tasakaalu viidud, aga ma olen selles pessimist. Peab ütleva, et tulud langevad. Maksud vähenevad, neid ei tule enam niipalju sisse. Kui meie väliskaubandust piirame, siis tuleb tollidest vähem tulusid, päevakorralt kerkivad mitmed teised asjaolud, mis ei lase oletada, et on olemas tasakaal. Aga oletame, et riigi eelarve ja väliskaubandus on tasakaalus, aga ei ole tasakaalus eramajandus. Sellelt seisukohalt välja minnes on põllumeeste seas teatud liikumine aset leidnud, mille kaudu püütakse sellest halvast seisukorrast välja pääseda. Kui ajakirjanduses kõneldakse, et need on suured pankrottmeistrid, siis ei ole see õige, vaid see on suur ülekohus nende inimeste vastu, kes suurt osa etendavad riigi- ja majanduseelus. Nii näeme, et talude tulude osas ots-otsaga kokku ei saa, rääkimata veel võlgadest. Mina ei taha seda korrata, mida meie rühma ja koonduserühma poolt on ette toodud, ma olen solidaarne nende mõtetega, kuidas lugu maal on, aga kui meie hakkame elustandarti alla viima, siis on mul aimdus, et mõtted selles küsimuses lähevad kohe lahku. (V a h e l h ü ü d e d.) Kõik kõnelejad on öelnud, et meie hoiame kinni, et kroonikurss püsiks, aga kui läheme abinõude juurde, et krooni hoida, siis on mul tunne, et see tekitab raskusi. Abinõud kroonikursi hoidmiseks oleksid vast järgmised. Esiteks tulevad tollid maha võtta kõigilt tarbeainetelt, mida põllumees tarvitab. Valitsuse seisukoht on aga vastupidine. Rahaasjanduse komisjon võttis mõned tollialanduse ettepanekud vastu neilt tarbeainetelt, mida põllumajandus tarvitab, nagu tsement, okastraat, vankrimäär j.n.e., aga Vabariigi Valitsus ei ole sellega nõus. (V a h e l h ü ü e.) Plekk, okastraat j.n.e., kõik, mis maal hoonete paran-

damiseks tarvis läheb, kõigil neil asjadel on kõrge toll otsas, ja nende tarbete hinnad tõusevad. Siin põrkame kokku sellepärast, et riigi tuludeks on tolli tulud ette nähtud. Korraga kaht asja ei saa, et viime tollid alla ja alandame elukallidust. (V a h e l h ü ü e.) Tollisid on tõstetud, härra Johanson. Kui tollide küsimus Riigikogusse tuleb, siis kõneleme sellest veel. Homme rahaasjanduse komisjonis näeme, kas tollisid on tõstetud või mitte. Kui neid tõstetud ei ole, siis praegusel korral põllumajanduse huvid nõuavad, et tollid nendelt tarbetelt tulevad kustutada, mis põllumajandus tarvitab. Teiseks tulevad alandada raudtee veotariifid.

(Sekretäri kohale asub sekretär **A. Schulbach.**)

See on ebanormaalne, kui näiteks Lõuna-Eestist sarvloomade vedu raudteel Tallinna maksab $\frac{1}{3}$ looma hinnast. Kui $\frac{1}{3}$ looma hinnast võtame veokuludeks, kuidas meie siis elustandardi põllumehe juures alla viime? (V a h e l h ü ü e.) Valgast maksab ühe looma toomine Tallinna 1.000 senti. Kui tahetakse põllumehele vastu tulla, et põllumees oma produktide eest rohkem hinda saaks, siis on kategooriline nõudmine, et raudtee veotariifid tulevad alla lüüa. Kuid see lööb riigi eelarvesse augu sisse, sest riigi eelarve on tasakaalu viidud praegumaksivate kõrgete tariifidega. (V a h e l h ü ü e.) Tean seda, et veotariifi alandatud ei ole. Alandusest on räägitud, kuid nad püsivad praegu kõrgena. Üks nõudmine on, et maksud tulevad alandada. Ei saa kõrgete maksudega majapidamist tasakaalu viia, sest põllumees peab kaks kuni kolm looma ära müüma, kui saab riigi- ja omavalitsusemaksud ära tasuda. Omavalitsused, vallavalitsused, alevivalitsused ei tohi liiga kõrgete maksudega põllumehe koormata. Palgad tulevad armuta alla viia. Nende palkadega ei suudeta enam produtseerida, kus sulane saab 25.000 senti aastas palka. Sulase palk tuleb viia 2.500 senti peale, rohkem põllumees ei suuda, praegusi turuhindu arvesse võttes, maksta. Kui aastaid tagasi kirjutati, et põllumehel on raske, siis maksis põllumees ühe sea eest saadava rahaga sulase aastapalga välja. Kui nüüd siga maksab 2.500 senti, siis peaks sulane ühe seaga leppima ja palga natuuras vastu võtma, aastapalga tasuks. Sotsialistide seisukoht on teine. Nad ütlevad, et põllutöölise palgad ei ole kõrged, neid tuleb tõstagi veel ja ütlevad

veel, et tööliste korterid on halvad. Tean, et mitmed põllumehed on sellepärast võlgadesse sattunudki, et nad ehitasid moodsad korterid tööliste ja laenasid selleks raha. (V a h e l h ü ü e.) Edasi, meie kategooriline nõudmine on see, et pangaprotsendid peavad alla viidama, müüdu ei saa produtseerida. (V a h e l h ü ü e.) Seadusega jah. (V a h e l h ü ü e.) Olge lahked, nüüd on häda juba, kes komisjariks hakkab. Kui tahame krooni hoida ja elustandardi alla viia, siis on need abinõud tarvilikud, mille peale tähelepanu juhin. (V a h e l h ü ü e.) Olgu see kes tahates. Kui meie ei leia diktaatorit ja Riigikogu seda luba valitsusele ei anna, et ta krooni hoida võib, siis ka meie kroon mingil tingimisel ei püsi, tehke mis tahate. Kui räägitakse maal krooni väärtuse ümberhindamisest, siis öeldakse siin, et see avaldab pankade peale halba mõju, raha võetakse hoiult välja. On siiski niisugune veendumus, et meie oleme sunnitud protsentide alandamise seadust vastu võtma. Kuidas see pankade hoiusummade peale mõjub, ma ei oska ette kujutada, aga ma arvan, et pankade ringkonnad teataval määral saavad selle vastu olema. On kuulda, et valitsus tuleb moratooriumi seadusega. Aga kui mina kaks kuud tagasi siit kõnetoolilt ütlesin, et tuleb põllumeestele moratoorium anda, samuti rõhutas seda härra Penno, mis ütles ajakirjandus selle kohta, eriti „Päevaleht“, kes väga vihane oli minu üle. Mul on ükskõik, kas ta vihane on minu peale või mitte, ma viilistan selle peale. Ma olen Tonkman ja jään Tonkman'iks. Mul on võlga olnud, olen võlga maksnud, olen talukohad ostnud, ja las kirjutab „Päevaleht“, mis ta tahab, vaadaku, kuidas ta oma asjaga hakkama saab ja pangauste taga võlgu otsimas käib. Nii on lugu. Kuid moratoorium tuleb maksta panna. Mis tähendab moratoorium? Siin lähevad arvamised ta ulatuse, ta maksmapanemise ja korralduse kohta lahku. Edasi, importöörid võtavad üleliia kasu. Õigusega võib öelda, et importöörid toovad praegu $\frac{1}{3}$ odavamalt kaupu sisse, müüakse edasi kõrge hinna eest. Kõrge vahekasu pistetakse ilusti tasku, tehakse ilus nägu veel pealegi. Härra Strandman ütles, et kaupmehed peavad kalkuleerima, võib-olla kroonikurss langeb, ja nad saavad kahju. Kuidas niisugust küsimust võtta? Olge head, kaupmehed võivad tasku pista 33% rohkem sellepärast, et kroon võib-olla langeb. Siin tuleb kaupmeeste näppude peale vaadata. (V a h e l

h ü ü e.) Ma räägin kogu aeg krooni hoidmise abinõudest, kust teie tulete selle peale, et ma tahan krooni kukutada, Jumal, tule ise appi! Ma räägin sellest, mis minu arvates krooni hoidmiseks tuleb teha. Meil tuleb hakata ka kaubahindasid reguleerima. Ei saa leppida sellega, et välismaalt tuuakse sisse odava raha eest kalteid põllutööriistu, võetakse suurt vahekaasu, nii et põllumees neid ei suuda osta. On täiesti selge, et meil tuleval aastal tingimata lahendada on suur küsimus, s. o. töötatööliste küsimus. See on paratamatu, tehtagu mis tahes. Eriti praeguse üldise ilmamajanduse turu raske seisukorra ja kõikide teiste põhjuste tõttu tekib ummik, kus töötada ei saa, mille tõttu töölisel linnas kui maal töölt lahti lastakse. Töötatööliste toetamise summad lõivad riigi eelarvesse augu sisse, ei saa inimestega nii ümber käia, et neid paisata ilma tööta uulitsale. (V a h e l h ü ü e.) Teie ütlete, et see on õige! Kas see mõjub meie riigi eelarve peale tervendavalt või halvendavalt? (V a h e l h ü ü e.) Vastav kuluartikkel! Kuluartiklile peab olema ka tuluartikkel vastu panna. Kui tuluartiklit ei ole, kas paneme siis paberimasina käima ja lööme paberraha juurde?

Ei pääse ka mööda üüriseaduse uuesti maksmapanemisest. Aga rääki-ge majaomanikkudele üüriseadusest. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Johanson, ühe osa minu kõnega olete Teie päri, teise osaga ollakse teisel päri, minu arvates tuleb krooni hoidmise pärast Riigikogus veel väga palju uneta öid mööda saata. Sellest meie kuidagiviisi mööda ei pääse, enne kui meie kokkuleppe teel küsimuse ära otsustame. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas meie saame tööta olekule piiri panna? Meie ei saa. Ja üürid, need on ka praegu pööraselt kõrged, nii et siin tahes-tahtmata tuleb selle küsimusega tegemist teha.

Võlgade kustutamise küsimus on ka tõusnud päevakorraks, olen arvamisel, et meie teisiti mööda ei pääse, kui peame seda arutama. Ma toon ühe näite. Ettevõtja, olgu ta ärimees, tööstur või põllumees, on laenu teinud kolme aasta eest. Kujutame ette, kui põllumees laenas kolme aasta eest 2.000 krooni, ja ostis selle eest hobuseid, lehma, vankreid, siis oli ta varandusel, mis ostis, niipalju väärtust, kuid et nüüd laenu maksmisel ei maksa need lehmad ja muu varandus enam niipalju, peab terve varanduse maha müüma, ja ikka tuleb puu-

du, ei saa 2.000 krooni kätte. Tehke, mis tahes, aga ta ei tule kuidagi omaga välja. Nii on inimesed vaeva näinud, tööd teinud, aga jäävad veel lõpuks ilma varanduseta.

On kõneldud hoiusummade omanikkudest, on öeldud, et tuleb rehkendada nendega, kes raha hoiule toonud. See on kõik täiesti õige ning ilma vastuvaidlemata, aga ega võlavõtja mingi süüdlane ei ole, hinnad on niivõrt langenud, et laenu rahaga ostetud varandus ei vasta laenu summale, ja kus varandus nüüd tema käest jumalaimuidu ära võetakse. Nagu ma näitasin, 2.000 krooni pärast peab võlavõtja oma hobused, lehmad, võib-olla ka talu ära müüma, siis saab ta alles 2.000 krooni kätte, millega võlga ära maksta. Kas on see loomulik? Kas see on siis õige? Ei ole. Ja kui tänapäev läheme ühispankadesse ja vaatame, kuipalju sealt antud laenusid sulaks teha saab, siis tingimata on panga reaalkindlustused väiksed, nemad ei vasta neile kindlustustele, millele nad vastama peaksid, sest vahepeal on hinnad niivõrt langenud, et kui neid varandusi müüma hakkame, siis ei saa nendega võlgu katta, mis pangal maksta tarvis on. Mis nüüd teha? Ühel või teisel tingimisel, kui riik ei taha oma kanda võtta, siis tuleb hoiusummade omanikkudel see oma kanda võtta. Aga ega meie ei saa, et tänasest päevast tõmmame kriipsu ette hindade langemisele, hinnad võivad veel langeda iga päevaga. Ei ole mingit kindlustust, et praegune turukonjunktuur püsima jääb ja sellepärast tuleb teataval määral võlgade kustutamise küsimusega tegemist teha. Olen küsimust käsitanud, kuidas peaks kroonikurssi hoidma, ja missugused abinõud selleks peaks tarvitusele võtma. Kuid nende abinõude tarvitusele võtmine, läbiviimine tegelikus elus ja maksmapanemine, need on küsimused, mille juures mina väga kahtlen. Aga kui küsimus on üles tõstetud ja kui on välja pressida tahetud ühe või teise rühma või isiku arvamist, siis arvan, mina kui rahvasaadik olen oma mõtteid ja tõekspidamise avaldanud, ja ütlen, et meie võime oma kroonikurssi hoida, kuid siis tuleb Riigikogul, valitsusel ja rahval närve pingutada, siis tulevad kõik abinõud tarvitusele võtta, et seda kätte saada, mida tahame. Kui asja laseme nii edasi minna nagu praegu, siis meie kaugele ei saa. See sööb ühel päeval meie käest kõik ära: ei ole meil kroonikurssi ega majanduseelu ka mitte. See on ruineeritud. Kui tahame praegust seisukorda või krooniväärtust alles hoida, siis tuleb ruttu abinõusid tar-

vitusele võtta. Kui seda teha aga ei taheta, siis läheme põhja, terve riik ja rahvas.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegu päevakorras arutusel oleva seaduseelnõu kohta on väga vähe sõna võetud. Komisjonis räägiti selle seaduseelnõu kohta palju rohkem, kui praegu Riigikogus. Ja see on ka loomulik, sest komisjonis puudus Majanduseminister, kes oleks sarnase informatsiooni andnud, nagu ta Riigikogule andis. Aga sellegipärast peaksin tähendama neile seisukohadele, mida komisjonis kaaluti. Räägiti, et imelik asjaolu on selle meie krooniga. Välismaale soovitatakse müüa välisrahas, et saada valuutat, ja nüüd tuleb nii välja, et meie krooni eest ei lubata osta ega müüa, vaid ta jääb ainult sisemaaliseks tarvitamiseks. Inglismaa ütleb, et ostan naeltes ja müün naeltes, aga meie valitsus on sarnasele seisukohale asunud, et ei luba väljast osta ega välja müüa kroonides, vaid kroon jääb sisemaaliseks tarvitamiseks. (V a h e l h ü ü d e d.) Samuti härra Ast tähendas, et mida meie siis siin nõuame, mida põllumehed ja asunikud tahavad? Nagu näha tema arvamine on, et meie põllumehe olukorra parandamiseks midagi peale krooni kukutamise ei mõistagi tahta. Just kui oleks krooni kukutamine mõni spordi ala, nagu jahilkäimine ja kalastamine. Ma arvan, et sarnast sporti meil Riigikogus keegi harrastada ei taha, ja et meie kalliks peame oma rahaüksust. Meie tahame seda, et kõiki praegusi majanduslikke raskusi ei kannaks mitte ükski põllumeeste pere. Praegune valitsus on ligi aasta valitsenud ja ei ole suutnud põllumehele anda seda kaitset, mis tarvis oleks olnud. Kui siin täna tulevad põllumeeste kogude tegeled ja ütlevad, et ruttu, ruttu on tarvis midagi teha, siis teile peaks ka ütleva, et teie käes on praeguses valitsuses niisugune võim, mis ennem ei ole olnud, teie käes on Riigivanema, Majanduseministri ja Põllutöömistri kohad, mida teie siis veel tahate? Tegutsuge, päästke põllumajandus. Ja mina sain aru rkl. Tonkman'ist, et ta teeks palju, aga need sealpool, sotsialistid, ei lase. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Soots, aastat kolm tagasi, kui oli härra Rei valitsus, kas teie siis ka seda kõnelesite, kui kogud oma raamatukest „tõestisündinud lood“ maal levitasid, et sotsialistid ja koondusemehed on riigi hukatusse viinud, ja kui meie ütlesime, et meie ei saa kõike oma tahet läbi viia, meie oleme vähemu-

ses, mis teie siis rääkisite maal valijate ees? (V a h e l h ü ü e.)

Kui meie vaatame nüüd seda rasket olukorda, mis maal on, siis selle üle on ju täna meil siin palju räägitud, ja võib-olla et seda olukorda ei saagi siin väljendada. Ta on nii halb. Kui meie lugesime üht vestet lehest, kus Taanis üks oli lasknud sead metsa lahti, siis täna loeme ajalehest, et Elva turule on üks asunik vasika toonud, ei ole temaga kaupa saanud, lasknud ta siis lahti ja öelnud ostjaille, et nähke siis teie ometi niipalju vaeva, et tema kinni püüate, muidu saate hoopis tasuta. Vaadake, niikaugale on maal asjad läinud.

Kui meie kevadel uue maahindamise ja kinnisvaramaksu pärast rääkisime, mis 1931. aastal põllumajandusele uue maksukoorma peale pani, siis nüüd see küsimus on vähekeese parandatud. Aga ma ütlen, üks väga raske küsimus seisab veel ees, 1931. aasta tulumaks. See arvestatakse uute puhtakasurublade alusel, ja kui kinnisvaramaksu 18½ miljonit senti möödunud aastal põllupidajail rohkem määratud oli, siis see on sellepärast, et maa väärtus on tõusnud 900 tuhande puhtakasurubla võrra, ja kui põllupidaja tulu on 1931. a. peale määratud 5 krooni puhtakasurublalt, siis tõuseb 1931. a. põllupidajate tulu umbes 450 miljonit senti. (V a h e l h ü ü e.) Ka selle vea peab valitsus ära parandama. (V a h e l h ü ü e.) Mina ei usu, et see lahendatud on. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Majanduseminister, kas eelmise aasta tulumaks õiglane on? (V a h e l h ü ü d e d.) Pärnu maavalikogus arutasime hiljuti Pärnu maavalitsuse aruannet, ja leidsime, et seal oli miljon senti tulumaksu rohkem sisse tulnud, kui eelarvesse kalkuleeritud oli. (V a h e l h ü ü e.)

Meil räägitakse elustandardi alanemisest, aga meie ei tea, missuguse imega tahab Vabariigi Valitsus seda elustandardi alandada, kui ta ütleb, et riigi eelarve 1932./33. a. peale on 8 miljardi sendiga tasakaalus.

Kui ma tegin ettepaneku ametnikkude palke kärpida eelarves 20%, siis hääletati minu ettepanek maha. Kas niiviisi tahetakse põllumeeste rasket seisukorda päästa. (V a h e l h ü ü e.) Kui riigiteenijatelt nüüd 10.000 sendi juures 200 senti maha arvatakse, kas see mõjub siis piimatoobi peale? Meil räägitakse siin sellest, et kodanikkudele ei tohi uusi maksusid peale panna. Ametnikkude palkadeks on eelarves 3 miljardit senti. Nüüd pannakse aga okastraadile ja tsemendile suurem toll pea-

le. (V a h e l h ü ü d e d.) Komisjon võtis vastu, et tollita. (V a h e l h ü ü e.) See ei ole tõsine jutt. Tulge, härra Teedeminister, ja räägime selle üle. Valitsus ei leppinud sellega, mis tegi komisjon. (V a h e l h ü ü e.) Võtame tubakaaktsiisi kõrgendamise. Arvatakse, et sellega saadakse midagi kätte. Need kalkulatsioonid, mis olid tubakaaktsiisi tõstmiseks, need ei kannata arvustust välja. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin räägiti raudtee veotariifide alandamise küsimusest. Mul tõsis tahtmata küsimus tasumaksmise kohta uussakslastele. Neile antakse 2.000 ha metsa. Nemed hakkavad nüüd seda metsa ekspuaterima ja ka odavalt vedama. Kui rahaasjanduse komisjonis sellest kokkuleppest räägiti, siis öeldi, et see on tarvilik sellepärast, et meie oma võile Saksamaale turgu saame. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Teedeminister Oinas, kui siin räägitakse meie ministri aegsetest kokkulepetest, siis on sel ajal nii maa- kui ka rahaasjanduse komisjonide kinnistel koosolekutel seda küsimust arutatud, ja Teie ega rühmakaaslased ei ole selle vastu olnud. Kui Teie olite Majanduseminister 1929. aastal, ja härra Rei Riigivanem, kas Teie mäletate, missuguseid lubadusi andsite sakslastele? (V a h e l h ü ü e.) Hea on ära salata. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, praegune Teedeminister härra Oinas, ma pean ütlema, Teie panite oma selleaegsete lubadustega piinlikku seisukorda meie Riigikogu Esimehe, kui ta Saksa riigipäevale külla sõitis.

Peale põllumajandusesaaduste, millest siin juttu olnud, on vabrikute ekspordesaadused. Mul oli juttu kellegi isikuga, kes elas Taanimaal, kui Inglise nael langes, ja Taani oma rahaüksusega järele läks, et sel ajal Narva linavabriku purjeriide meeter on maksnud 210 ööri ja Inglise oma 180 ööri. Nüüd maksab Narva linavabriku oma 250 ööri ja Inglise oma 170 ööri, nii et vahe on 80 ööri. Ei osteta enam seda riidet, on kallis. Nüüd meie loeme lehest, et Narva linavabrik on otsustanud tuleval nädalal vallandada osa töölisi ja 1. veebruariks kõik 1.420 töölisi, kuna vabrikul on tööpuudus, kahe kuu jooksul ei ole saanud tellimisi. Meie ei saa eksporteerida saadusi neisse maadesse, kus madal valuuta. Kui Narva linavabrik jääb seisma, samuti Luther ja teised metsamaterjali ümbertöötavad vabrikud, siis töötatööliste arv aina kasvab. Ka maal praeguse raske olukorra juures tuleb töötatöölisi juurde. Kui 58 miljonit anti krediiti töötatöölistele, siis ma juhtisin tähelepanu sellele, et maal magist-

raalkraavide kaevamiseks ei ole antud krediiti. Teie näete, milline soodne talv on selleks, et maal kraavisid kaevata.

Võtame töötatööliste probleemi. Maal praegu puusaagija metsas teenib 100 senti päevas. Inimene kahe hobusega puuveos teeb 2 reisi päevas metsas ära ja teenib 240 senti. (V a h e l h ü ü e.) Ei, ma ei taha vähem anda, aga ma ütlen, et see valitsuse politika töötatööliste suhtes ei ole õige. Kui linnades antakse töötatöölistele 120—160 senti päevas, mida maal inimene mitte ei teeni, siis ei ole see õige. See meelitab inimesed maalt linna. Selle asemel, et maal tööd anda, meelitatakse inimesed linna ja peetakse miitinguid, et andke tööd ja andke seda ja teist, nagu see Pärnu linnavalitsuse hoovis juhtus. (V a h e l h ü ü e.) Jah, see eest peaks 10 korda niipalju saama ja seda peaks valitsus tegema, ärge nõudke opositsioonilt seda. (V a h e l h ü ü e.) Teie võite palju nõuda, härra Johanson, aga keegi ei maksa. Härra Tonkman tähendas, et ta seda nõuabki, et põllumajandusesaaduste hinnad tõuseksid. Ka teine tee oleks võimalik. Kui saaduste hinnad on odavad, siis olgu ka vabrikusaaduste hinnad odavad ja vähendatagu põllumehe maksusid, siis ei oleks juttugi krooni vääratusest. Ega sellest suurest paberiraha pähna lugemisest ka kellelgi kasu ei ole. Põllupidaja on kuristikku äärel, ja vahe põllumajandusesaaduste ja vabrikusaaduste vahel suureneb, ja see ongi, mis hävitab põllumajanduse.

Meie asunikude ja riigirentnikkude seisukord on ka raske. Räägiti, et asunikud saavad muidu metsa, see on kingitus, kui taksihinnaga metsa osta saadakse. Kui metsa ja hoonete eest tuleb maksta, veel rendiraha, ja metsahind on langenud, siis kujutage ette, kuidas asundusetalud pääsevad üle maksust. Puude hind Pärnus on: kantsüld kasepuid maksab 4.500 senti. Vabrikud ostavad ainult üle 10 tolli jämedaid palke, ja nende eest makstakse 12 senti kantjalast. Vaadake, niisugused raske ajad on praegu. (V a h e l h ü ü e.) Paranemist ja olukorra lahenumist pole näha, ja kokkuvarisemine ähvardab põllumajandust lähemal päevil. (V a h e l h ü ü e.) Jah, härra Oinas, vaadake, seda püha kapitalismust ja selle lõpetamist olete Teie ministrina propageerinud ja leidnud, et see kapitalistlik kord on mäda ja süüdi. Aga väga kalliks läheks Eesti riigile, kui korra, härra Oinas, laseks Teid katsetada kodanliku ilmakorra kukutamisega... (V a h e l h ü ü e.) Ja kui sarnane olukord maal

on, siis arvan, ja igaüks teie seast teab, et häda ajab härja kaevu, ja uppuja haarab ölekõrrest kinni, ja pole imeks panna, kui praegu maal talupidajad kokku astuvad ja seal viimases hädas krooni väärtust arvustavad. (V a h e l h ü ü e.) Linnas on ametnikudel suuremad võimalused, neil on kindel palk, nad võivad korraldada protestikoosolekuid „Estonias“, aga põllupidajal on iga sent kallid, samuti Tallinna sõit kallis, nad seda teha ei saa. Mõnelt poolt nimetatakse krooni ümberarvestamise nõudmist riiklikuks kuriteoks ja öeldakse, et meil on veel riiklikult mõtlemaid inimesi, kes kroonikukutajaile õige koha kätte näitavad. Mida tuleb kuriteoks lugeda, seda näitab ajalugu. Senised andmed näitavad, et praegune valitsus on meie maa viinud kuristikuaärele, ja kui ta muuga ei jõua päästa, siis tuleb tõesti krooni kulla aluselt ära viia.

Härra Laarman oma lõpukõnes rääkis mingist hoone põlemisest. Ja ma pean ka ütleva, et valitsus Majanduseministri viimaste seaduseelnõudega tuld ja tukka talu ahervartel käsipriitsiga tahab kustutada. Samal ajal on ajalehtedest sõnum läbi käinud, et sama valitsus valab uut õli sama tulde igasuguste koormavate sotsiaalseadustega. Ja ma ütlen, et sarnasel valitsusel oleks ammugi õige aeg lahkuda ja vabastada maa tantsutuuridest vanakuradi vanemaga.

A. Laur: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin ainult mõne sõnaga vastata asjalikkude märkuste piires nendele väidetele, mida mõne eelkõneleja poolt ette toodi ja mis püüdsid minu seisukohti ümber lükata. Härra Rei tähendas järgmist: Rkl. Laur soovib küll kursi allaviimist, aga sealsamas kahetseb, et valitsuse teguviis ollagi seesugune, mis viib paratamatult krooni alla. Need kaks mõtet olevat vastolus. Selle kohta võiksin öelda, et ma ei ole kunagi soovinud inflatsiooni, küll aga praeguse rahaväärtuse ümberhindamist ja viimist sellele tasemele, kus ta oli mõni aasta tagasi. See ei tähenda aga kaugeltki veel inflatsiooni. Seda ei ole ma ka soovitanud. Tähendasin ainult, et raha sisemine väärtus on palju kõrgem kui varem, sellepärast peaksime raha ümber hindama, viima tema endisele tasemele. Teiseks härra Rei tähendas, et ma ei olevat suutnud selgeks teha, et kursilanguse puhul läheks kõik õitsele. Ma ei ole seda mitte öelnud, et kõik läheks siis õitsele või võiks minna, õitsele. Ma ütlesin seda, et kursi-

languse puhul oleks talupidajal rohkem kroone, millega ta võiks vabamalt oma kohustusi täita, ja et see võiks meie majanduslikku olukorda teataval määral kergendada, mitte kunagi aga, et selle läbi võiks meie majanduslik elu õitsele lüüa. Selleks, et meie majanduseelu võiks õitsele lüüa, on aega tarvis, ja selleks on ka tarvis, et üleilmlik majanduslik kriis hakkaks lahenduma. Edasi härra Rei tähendas, et laenu tasumine madala kursiga oleks kerge, aga rahvamajandusele oleks kursilangus kahjulik. Ma ei soovitanud kursi langetamist esijoones mitte just sellepärast, et laene oleks kerge tasuda, kuigi ka see oleks põhjendatud ja loomulik, sest suur osa — kuni 90% — põllupidajaid ei ole laenu tegemisel raskustesse sattunud mitte oma süü läbi ja neid laene ei ole nad mitte saanud selles kõrges väärtuses, nagu nad nüüd tagasi peavad maksma, ja sellepärast ei oleks ka õiglane neid summast tagasi nõuda selles nominell suuruses, nagu nad on laenanud. Aga kui ma raha ümberhindamist soovitsin, siis just kõigepealt sellepärast, et meie majanduslik tootmine võiks paremini areneda, kui see praeguse kõrge valuuta juures on võimalik. (V a h e l h ü ü e.) Ütlen seda sellepärast, et meie väliskaubandus sünnib peamiselt nende riikidega, umbes 70% ulatuses, kellel on madal valuuta, ja sellepärast ongi meie olukord raske. See olukord muutub veel raskemaks Saksamaa võitollidega, sest niisuguste tollide juures ei saa võid saada Saksamaale, vaid peame saatma selle madalama valuutaga maale, Inglismaale. Tähendab, meie väliskaubandus sünnib nende riikidega, kus on madal valuuta, ja sellepärast on loomulik, et meil kui kõrge valuutaga maal, on väga raske nendega kaubelda.

Edasi kõneles härra Rei veel sellest, et sigade väljavedu Venemaale võib teatavaid sissetulekuid anda. Seda ma ei eita, see on ju võimalik, aga jällegi peab ütleva, et kaubavahetus Nõukogude Venega sünnib meil naelsterlingites, ja loomulikult ei saa meie seda hinda, mida saada võiksime niisugusel puhul, kui ka meie oma valuuta oleks madalam. (V a h e l h ü ü e.)

Siis härra Tupits märkis seda, et Saksamaa tollid ei hakka otsekohe maksma meie või kohta. See on ju õige, sest et umbes 5.000 tonni meie võid läheb kontingendi alusel, ja loomulik, et see läheb vana tolliga. Aga meie teame, et meie saadame võid välja aastas umbes 14.000 tonni, tähendab ikkagi 9.000 tonni on seda võid,

mida meie peame mujale saatma ja mida tuleb siis suurte kahjudega realiseerida.

Edasi. Härra Eliaser tähendas, et kaubahinnad kursilanguse puhul tõuseksid. See on ju loomulik, et nad tõuseksid, ma ei ole selle vastu ka vaielnudki. Kuid neid kaupu, mis hinnas tõusevad, tarvitavad esijoones linnad. Osaliselt tarvitab neid küll ka maa, kuid see osa väljaminekutest on ikkagi väike osa üldistest väljaminekutest, ja sellepärast ei mõjugi see halvasti põlluharijate peale.

Edasi härra Rei tähendas, et kui rikas võib rahakursiga mängida, nagu teeb seda Inglismaa, siis ega ometi vaene Eesti ei saa seda teha. Aga ega Soome väga palju meist rikkam polegi. Soome rahvamajandus oli suvel raskemas seisukorras, kui Eesti rahvamajandus. Nüüd on aga meil andmeid, et Soome majanduseelu on paranenud. Seda on inimesed, kes kohapeal on viibinud ja lähemalt Soome olusid tunnevad, tõendanud, et rahakursi ümberhindamine on Soome majanduseelule õnnistuseks olnud ja on päästnud neid sellest kuristikust, kuhu nad oleksid sattunud.

Mis puutub sellesse, kas krooni hoida või mitte, siis teda võidakse ju hoida, kui tahetakse, see on võimalik. Aga siis peab ka teadma seda, et kroonikursi hoidmine toob kaasa üldise oksjonilaine: vähemalt pooled talud käivad oksjonihäärmisest läbi, mille tagajärjel nende tootmine langeb miinimumini. Need abinõud, mis tarvitusele tahetakse võtta, ei ole aga küllaldased, et oksjonilainet ära hoida. Viimane võib halvavalt mõjuda ka pangandusele, mille eest valitsus näikse eriti hoolitsevat. Meie riigima üldine arvamine on see, et see on esijoones ja peajasjalikult just tarvita-jaskonna huvides tegutsemine. Tema huvides on tegutsenud nii Riigikogu omas suures enamuses kui ka valitsus, kuna tootseerijate huvid on täiesti kõrvale jäetud. Nende olukorda ei ole tähele pandud. Ja sellepärast on loomulik, et põllumajandus, aga ka kogu meie majandus selle läbi raskesti kannatab. Sünnib ilmtingimata õige suur verelaskmine meie majanduseelule, palju suurem, kui seniajani. Millised tagajärjed kõigil sel saavad olema, selle kohta ei taha ma prohvet olla, aga arvan siiski, et see surnuaed saab väga suur ja hirmus olema.

Teedeminister A. Oinas (fakt. märk.): Kuigi läbirääkimiste puhul palju öelda oleks, peatun siiski ainult härra Fuks'i, „poliitilise kiusujutu“ juures, teisiti ei saa

ma härra Fuks'i mõtteavaldust hinnata. Härra Fuks tõi täna mitu korda ette, et hädaabitöösid olevat valesti korraldatud ja ei olevat üldse summasid määratud maale, eriti kraavide kaevamiseks. Ma pean märkima, et hädaabitööde krediitidest langeb maale $\frac{1}{3}$, peamiselt teede tegemiseks, sildade ehitamiseks ja kraavide kaevamiseks. Nii et see, mida härra Fuks mitu korda on rõhutanud, ei ole õige.

Peale selle märkis härra Fuks, et hädaabitööde tasu olevat suur, mis inimesed meelitavat maalt linna. Tasu suuruse juures tuleb pidada silmas, et normaaltasu saab ainult üks osa hädaabitöölisest. Need on esimese kategooria töötatöölised, s. o. perekonnainimesed, kuna teine ja kolmas kategooria on olnud siamaani suuremalt osalt ilma tööta. Neile võimaldatakse osalt vaheldamisi tööd, sel puhul teeniksid nad kõige enam 4,8 krooni kuue päeva eest. Seda saaksid vallalised inimesed väljaspool Tallinnat, see on 80 senti päevas. Öelda, et see 80 senti inimesed maalt linna meelitaks, seda küll ei saa. Mis puutub perekonnaga töötatöölisesse, siis, kui neile on antud hädaabitööd, mida ei ole suudetud teha kaugeltki kõigile, peab silmas pidama, et neil perekond toita; tihtipeale peavad 5 kuni 6 inimest ära toitma end sellega, mis hädaabitöödest saab perekonnapea.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina ei taha töötatöölise suhtes mingit kiusujuttu ajada, aga tegelikult on olukord sarnane, et töötatöölised praegusel ajal linnas saavad suuremat tasu, kui maal inimesed, keda päeviti palgatakse. Kui maal praegu makstakse 70—80 senti päevas inimesele, keda palgatakse hobusetaha, siis see inimene on veel õnnelik, et ta sedagi saab. Kui lähete linnas tööbörsile, kus on 400 tööta naisterahvast registreeritud, aga maale teenijaks mitte ükski neist ei tule. (V a h e l h ü ü e.) Maal ei suudeta teenijale praegu rohkem maksta kui 1.000 senti kuus, prii toitlus, korter, valgustus.

Aga mina ei saa aru, kui härra Oinas siin ütleb, et näiliselt paistab suur töötatöölise tasu. Ta on suur. Kui meie töötatöölise krediiti vastu võtsime, siis oli ju määratud 120 senti naistele ja 160 senti meestele päevas. (V a h e l h ü ü e.) Aga kas nad selle tööhulga ära teevad, mis 120 senti eest tarvis teha? Kui härra Teedeminister räägib, et iga päev neil ei ole tööd, siis mina tean, et Sindi jõe ääres sillaotsi täidetakse, ja seal teenivad töötatöölised tükitööga 160—170 senti, ja päe-

va ei lähe selle tükitöö tegemiseks ära. Nii et ei saa öelda, et töötatöölise tasu oleks väike. Meie kuuleme, et tahetakse veel lisa saada 30 miljonit senti, see ajab hirmu peale, ja peab küsima, kas meie riigi olukord seda praegu võimaldab?

A. Anderkopp (häälet. motiiv.): Minul on tööerakonna rühma nimel Riigikogule au teatada järgmist. Meie oleme olnud praeguse valitsuse vastu opositsioonis ja oleme seda ka praegu. Sellelt seaduseelnõult ei tea meie oodata, kas praegune valitsus teda hästi või halvasti täidab. Kuna selle seaduse arutamise seotud on meie krooni hoidmise küsimus, ja Majanduseminister küsimuse nii on seadnud, et selle seaduse tagasilükkamise poolt hääletamine tähendaks kroonilangeamise poolt

olemist, meie rühm aga kogu oma jõu pühendab sellele, et krooni hoida, siis hääletame selle seaduse poolt selles teadmises, et meie enda seisukoht kinnitamist leiab ja krooni hoidmise otsus Riigikogus veel kord kinnitamist leiaks.

Selle sammuga ei ole meie aga valitsuse vastu oma seisukohta muutnud. Ainult sellelt seisukohalt, et tahame näha, et kroon kindlaks jääks, hääletame selle seaduse poolt.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja: Riigikogu järgmine koosolek on 10 minuti pärast. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 3.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

